BABA KATILIMI VE ANNELİK BEKÇİLİĞİ DAVRANIŞININ ALGILANAN BABA KABUL-REDDİ İLE İLİŞKİSİNİNİN İNCELENMESİ

Gülhan Kurşun
171104106

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Psikoloji Anabilim Dalı
Psikoloji (Opsiyon: Gelişim Psikolojisi) Yüksek Lisans Programı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Handan Doğan

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eylül, 2019

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

GÜLHAN KURŞUN'ın "Baba Katılımı ve Annelik Bekçiliği Davranışının Algılanan Baba Kabul Reddi ile İlişkisinin İncelenmesi" başlıklı tezi 25.09.2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği" nin ilgili maddeleri uyarınca Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans/Doktora tezi oy birliğiyle/oy çokluğuyla, başarılı/başarısız olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı. Adı ve Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	Dr.Öğr.Üyesi Handan DOĞAN Maltepe Üniversitesi	.....
Üye	Prof.Dr. Hacer Nermin ÇELEN Maltepe Üniversitesi	.....
Üye	Dr.Öğr.Üyesi Işık KAMARAJ Marmara Üniversitesi	.....

Prof. Dr. Ahu TUNÇEL ÖNKAL
Enstitü Müdürü

maltepe üniversitesi	ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI	Doküman No	FR-178
		İlk Yayın Tarihi	01.03.2018
		Revizyon Tarihi	
		Revizyon No	00
		Sayfa	1/1

Revizyon Takip Tablosu

REVİZYON NO	TARİH	AÇIKLAMA
00	01.03.2018	İlk yayın.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

25/09/2019

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarından bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; çalışmanın Maltepe Üniversitesinde kullanılan "bilimsel intihal tespit programı" ile tarandığını ve öngörülen standartları karşıladığını beyan ederim.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Gülhan Kurşun

Hazırlayan	Kalite Koordinatörü	Kurumsal Yetkili
İlgili Birim	Dr. Öğr. Üyesi Şafak GÜNDÜZ	Prof. Dr. Belma AKŞİT

(Dokuman No: FR-178; Yayın Tarihi: 01.03.2018; Revizyon Tarihi: ; Revizyon No:00)

TEŞEKKÜR

Bu araştırmanın her aşamasında değerli yorumları, önerileri ve yardımlarıyla bana destek olan tez danışmanım sayın Dr. Öğr. Üyesi Handan Doğan'a en içten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunuyorum.

Verilerin toplanması aşamasında yardımlarını esirgemeyen okul yöneticilerine, psikolojik danışman ve rehber öğretmenlere, çalışmaya gönüllü olarak katılan tüm öğrencilere ve babalara çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans sürecini ilk anından son gününe dek birlikte deneyimlemekten büyük mutluluk duyduğum ve sevgisini hep hissettiğim canım arkadaşım Tuğba Gazi'ye;

Süreçteki katkılarıyla bana kendi tahmininden çok daha fazla destek olan değerli arkadaşım Himmet Ekinci'ye;

Bu zorlu süreçte manevi destekleri ile yanımda olan tüm arkadaşlarıma ve sevgili aileme;

Gösterdiği anlayış, verdiği emek, bana olan inancı ve sevgisiyle hep yanımda olan çok kıymetli hayat arkadaşım, eşim Özgür Kurşun'a sonsuz teşekkürler…

Gülhan Kurşun

Eylül, 2019

ÖZ

BABA KATILIMI VE ANNELİK BEKÇİLİĞİ DAVRANIŞININ ALGILANAN BABA KABUL-REDDİ İLE İLİŞKİSİNİNİN İNCELENMESİ

Gülhan Kurşun
Yüksek Lisans Tezi
Psikoloji Anabilim Dalı
Psikoloji (Opsiyon: Gelişim Psikolojisi) Yüksek Lisans Programı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Handan Doğan
Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019

Bu çalışma, baba katılımı ve annelik bekçiliği davranışının lise öğrencilerinin algıladığı baba kabul ve reddi arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmada 264 baba ve lise öğrencisi çifti ile anket çalışması yürütülmüştür. Katılımcılara "Demografik Bilgi Formu, Annelik Bekçiliği Ölçeği, Baba Katılımı Ölçeği ve Ebeveyn Kabul-Red/Kontrol Kısa Formu: Baba" uygulanmıştır. Araştırmada veri analizleri, ilişkisel tarama modeli benimsenerek yapılmıştır. Bulgulara göre, cinsiyet, sınıf, çocuk yaşı ve çocuk sayısı değişkenleri bakımından algılanan baba kabul ve reddi alt boyutlarının anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır. Ayrıca, ebeveyn eğitim düzeyi bakımından annelik bekçiliği puanlarının anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulunmuştur. Korelasyon ve regresyon bulguları doğrultusunda, annelik bekçiliği ve baba katılımı arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır. Ergenlerin algıladığı baba kabul-red/kontrol boyutları ile baba katılımı arasında negatif yönlü ve anlamlı ilişki bulunmuş olup; baba katılımının düşük oluşunun ergenlerin algıladığı baba reddini kontrol alt boyutu dışında tüm alt boyutlarıyla anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. Araştırmada elde edilen bulguların, kritik bir gelişim evresi olan ergenlik döneminde aile işlevlerinin ebeveyn ile ilişkiler bağlamında ele alınmasıyla olası problemler hakkında etkin müdahalelerin yapılandırılması bakımından katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Baba Katılımı, Annelik Bekçiliği, Baba Kabul ve Reddi.

ABSTRACT

EXAMINATION OF THE RELATION OF FATHER INVOLVEMENT AND MATERNAL GATEKEEPING TO PERCEIVED FATHER ACCEPTANCE-REJECTION

Gülhan Kurşun
Master Thesis
Department of Psychology
Psychology (Option: Development Psychology) Programme
Advisor: Asst. Prof. Handan Doğan
Maltepe University Graduate School of Scocial Sciences, 2019

This study aimed to investigate the relationship between perceived paternal acceptance and rejection by high school students and maternal custody and father participation. In this study, 264 fathers and high school students were interviewed. "Demographic Information Form, Maternity Guard Scale, Father Participation Scale and Parental Acceptance-Rejection / Control Short Form: Father" were used. In the study, data analysis was performed by the relational screening model. According to the findings, it was found that perceived paternal acceptance and rejection subscales differed significantly in terms of gender, class, child age and number of children. In addition, it was found that maternal gatekeeping scores differed significantly in terms of parental education level. Correlation and regression findings showed no significant relationship between maternal gatekeeping and father involvement. However, a negative and significant relationship was found between the father acceptance-rejection / control dimensions perceived by adolescents and father involvement. Based on regression analyses It was found that low father involvement significantly predicted father rejection perceived by adolescents with all subscales except control subscale. It can be thought that the findings obtained in this study may contribute to the structuring of effective interventions about possible problems by considering family functions in the context of relations with parents during adolescence which is a critical developmental stage.

Keywords: Father Involvement, Maternal Gatekeeping, Father Acceptance and Rejection.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI ..... **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI iii
TEŞEKKÜR iv
ÖZ v
ABSTRACT vi
İÇİNDEKİLER vii
TABLOLAR LİSTESİ ix
KISALTMALAR x
ÖZGEÇMİŞ xi
BÖLÜM 1. GİRİŞ 1

1.1. Problem 1
1.2. Amaç 1
1.3. Önem 2
1.4. Varsayımlar 2
1.5. Sınırlılıklar 3
1.6. Tanımlar 4

BÖLÜM 2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE 7

2.1. Baba Katılımı 7

2.1.1. Baba Katılımının Tarihçesi 8
2.1.2. Baba Katılımının Kavramsallaştırılması ve Boyutları 9
2.1.3. Baba Katılımını Etkileyen Faktörler 11

2.2. Annelik Bekçiliği 15

2.2.1. Annelik Bekçiliğinin Kavramsallaştırılması ve Boyutları 15
2.2.2. Annelik Bekçiliği Davranışını Etkileyen Faktörler 15

2.3. Ebeveyn Kabul-Red (EKAR) Kuramı 15

2.3.1. Ebeveynliğin Sıcaklık Boyutu 19
2.3.2. Ebeveynliğin Kontrol Boyutu 20
2.3.3. EKAR Kuramının Alt Alanları 21

2.3.3.1. Kişilik Alt Kuramı 22
2.3.3.2. Baş Etme Alt Kuramı 22
2.3.3.3. Sosyokültürel Sistemler Alt Kuramı 23

2.4. Baba Katılımı ve Annelik Bekçiliği Arasındaki İlişkileri İnceleyen Araştırmalar 24
2.5. EKAR Kuramı İle İlgili Yapılan Araştırmalar 26

BÖLÜM 3. YÖNTEM 30
3.1. Araştırma Modeli 30
3.2. Araştırma Grubu 30
3.3. Veri Toplama Araçları 32
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu 32
3.3.2. Baba Katılım Ölçeği 32
3.3.3. Annelik Bekçiliği Ölçeği 33
3.3.4. Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği (Çocuk/Ergen Kısa Formu) 33
3.4. Veri Toplama Süreci 35
3.5. Verilerin Analizi 36
BÖLÜM 4. BULGULAR ve YORUMLAR 38
4.1. Bulgular 38
4.2. Yorumlar 53
BÖLÜM 5. SONUÇ 59
5.1. Özet 59
5.2. Öneriler 60
5.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler 60
5.2.2. Rehber Öğretmenlere Yönelik Öneriler 61
EK'LER 62
EK-1. ETİK ONAY BELGESİ 62
EK-2. MEB ARAŞTIRMA İZİN BELGESİ 63
EK-3. EKRÖ UYGULAMA LİSANS BELGESİ 64
EK-4. KİŞİSEL BİLGİ FORMU 65
EK-5. BABA KATILIMI ÖLÇEĞİ 66
EK-6. ANNELİK BEKÇİLİĞİ ÖLÇEĞİ 67
EK-7. EKRÖ/KONTROL - BABA (KISA FORM) 68
EK-8. VELİ ONAM FORMU 69
KAYNAKÇA 71

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Demografik Değişkenlerin Betimleyici İstatistikleri……31

Tablo 2. Araştırmada Kullanılan Ölçekler ve İlgili Alt Boyutların Betimleyici İstatistikleri…….…….34

Tablo 3. Araştırmada Kullanılan Ölçme Araçlarından Alınan Puanların Çarpıklık ve Basıklık Katsayıları…….36

Tablo 4. Çocukların Cinsiyetine Göre; Baba Katılımı, Annelik Bekçiliği ve Algılanan Baba Kabul Reddinin Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları…….….38

Tablo 5. Sınıf Düzeyine Göre; Baba Katılımı, Annelik Bekçiliği ve Algılanan Baba Kabul Reddinin Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları…….…..39

Tablo 6. Ailedeki Çocuk Sayısına Göre; Baba Katılımı, Annelik Bekçiliği ve Algılanan Baba Kabul Reddinin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları……40

Tablo 7. Babaların Eğitim Düzeyine Göre; Baba Katılımı, Annelik Bekçiliği ve Algılanan Baba Kabul Reddinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları…..42

Tablo 8. Annelerin Eğitim Düzeyine Göre; Baba Katılımı, Annelik Bekçiliği ve Algılanan Baba Kabul Reddinin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları……...43

Tablo 9. Babaların Çalışma Durumuna Göre; Baba Katılımı, Annelik Bekçiliği ve Algılanan Baba Kabul Reddinin ANOVA Sonuçları…….….45

Tablo 10. Annelerin Çalışma Durumuna Göre; Baba Katılımı, Annelik Bekçiliği ve Algılanan Baba Kabul Reddinin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları……...46

Tablo 11. Baba Katılımı, Annelik Bekçiliği ve Algılanan Baba Kabul Reddi Arasındaki İlişkilerin Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları……...48

Tablo 12. Babadan Algılanan Sıcaklık Alt Boyutunun Yordayıcılarının Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları……...49

Tablo 13. Babadan Algılanan Düşmanlık/Saldırganlık Alt Boyutunun Yordayıcılarının Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları……...49

Tablo 14. Babadan Algılanan İhmal Alt Boyutunun Yordayıcılarının Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları…….…..50

Tablo 15. Babadan Algılanan Ayrışmamış Ret Alt Boyutunun Yordayıcılarının Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları…….....51

Tablo 16. Babadan Algılanan Kontrol Alt Boyutunun Yordayıcılarının Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları……...51

Tablo 17. Babadan Algılanan Toplam EKRÖ/K Yordayıcılarının Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları…….……...52

KISALTMALAR

EKAR : Ebeveyn Kabul Red Kuramı

EKRÖ : Ebeveyn Kabul Red Ölçeği

ABÖ : Annelik Bekçiliği Ölçeği

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

ÖZGEÇMİŞ

Gülhan Kurşun

Psikoloji Anabilim Dalı

Eğitim

Y. Ls.	2019	Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı
Ls.	2009	Ege Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
Lise	2004	İzmir Atakent Anadolu Lisesi

İş/İstihdam

2010-2014	Rehber Öğretmen, Diyarbakır Sarıca Ortaokulu
2014-2017	Rehber Öğretmen, İstanbul Pendik Süreyyapaşa İlkokulu
2017-2019	Psikolojik Danışman, Kartal Rehberlik ve Araştırma Merkezi
2019-20..	Rehber Öğretmen, İstanbul Pendik Gülizar Zeki Obdan İlkokulu

Kişisel Bilgiler

Doğum yeri ve yılı : Kayseri, 1986 Cinsiyet: Kadın

Yabancı diller : İngilizce

e-posta : gulhanotur@gmail.com

BÖLÜM 1. GİRİŞ

İnsanın yaşamı boyunca devam eden gelişim sürecinin en önemli unsurlarından biri olan sosyalleşme aile ile birlikte başlamakta, gelişimin bu ilk basamağında çok önemli bir noktada duran anne babaların çocuk üzerindeki etkileri ömür boyu sürmektedir. Uzun yıllar boyunca çocuğa birincil bakımın çoğunlukla anneler tarafından verilmesi çocuk gelişimi üzerine yapılan çalışmaların büyük ölçüde annelere odaklanmasına sebep olmuştur. Değişen toplumsal yapı ve süreçlerle günümüzde babaların çocuklarının yaşamlarına daha fazla dahil olduğu ve bu durumun çocuklar üzerinde olumlu sonuçlar doğurduğu görülse de birtakım sebeplerle babaların çocuklarının yaşamına katılımının hala istenilen, yeterli düzeyde olamadığı görülmektedir.

Birey kendisi için ilk sosyal grup olan ailesinin içerisine doğmakta (Çoban, 2017) ve aile içindeki anne baba çocuk etkileşimi bireyin kişiliğini ve sosyal davranışlarını etkilemektedir (Wu, Tseng, Wu ve Chen, 2016). Çocuklar hem annesinden hem de babasından sevgi, bakım ve destek gördüklerinde yaşamları çoğunlukla daha olumlu olmaktadır (Makusha ve Richter, 2016).

Babalar ile ilgili yapılan çalışmalara göre annelerle ilgili yapılan çalışmaların literatürde çok daha geniş bir yer tutmasına rağmen, baba çocuk etkileşimlerinin çocukların bilişsel, sosyal, cinsel, duygusal ve kişilik gelişimleri üzerinde önemli etkilerinin olduğu bulunmuştur (Cabrera ve Bradley, 2012; Cabrera, Tamis-LeMonda, Bradley, Hofferth ve Lamb, 2000; Downer, Campos, McWayne ve Gartner, 2008; Kuzucu ve Özdemir, 2013; Zeybekoğlu, 2013). Ayrıca araştırmacılar anne ve babaların birbirleriyle basit düzeyde karşılaştırılmasından çok (Cabrera, Fitzgerald, Bradley ve Roggman, 2007), karmaşık bir şekilde aile sistemini oluşturan tüm bireylerin birbirleriyle ilişkilerinin incelenmesinin gerektiğini belirtmekte (Trinder, 2008), aile içindeki bir etkileşimin tek yönlü araştırılması ile bir sistem içinde ilişkili olduğu diğer bağlamlarla birlikte ele alınmasının farklı sonuçları olacağı bu nedenle baba-çocuk ilişkisinin çok boyutlu incelenmesinin daha dakik bulgular sunabileceği ifade edilmektedir (Karabulut, 2017).

Ailelerde baba katılımını engelleyen yapısal, kültürel, ailevi ve kişisel birçok faktör bulunmakla beraber (Allen ve Hawkins, 1999), özellikle annelerin baba katılımına

yönelik inanç ve davranışlarının, babaların gerçek katılım düzeylerini nasıl etkilediği üzerinde durulmaktadır (DeLuccie, 1995). Babaların çocuk bakımı konusunda yeterli bilgi ve beceriye sahip olmadığının düşünülmesi ve babalara sadece evin maddi sorumluluklarının yüklenmesi ile annelerin çocuğa birincil bakım veren olarak görülmesi (Parke v.d., 2005), baba çocuk ilişkisinin niteliğini ve babanın çocuğun yaşamına dahil oluşunu etkilemektedir (Austin, Fieldstone ve Pruett, 2013). Austin ve ark. (2013), annelerin baba-çocuk etkileşimi üzerindeki davranışlarının kısıtlayıcı olduğu durumlarda ebeveynlerin çatışma yaşayabildiklerini ve bu durumun çocuk üzerinde olumsuz etkileri olduğunu belirtmişlerdir. Ebeveyn Kabul-Red (EKAR) Kuramına göre çocukların anne-babalarından sıcaklık hissetme gereksiniminin bulunduğu varsayılmakta (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005) dolayısıyla gerçekten yaşanılan ya da çocuk tarafından bu şekilde algılanan olumsuz ebeveyn tutumları çocuğun reddedilmiş hissetmesine neden olmaktadır (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

1.1. Problem

Alan yazında belirtildiği gibi çocuk gelişimi üzerinde babaların anneler kadar önemli etkileri bulunmakta ancak belirli sebeplerle babalar istendik düzeyde katılım sergileyemeyebilmektedirler. Bu sebeplerden biri annelerle ilişkilendirilmektedir. Anneler bir yandan kendi hayatlarını kolaylaştırmak için sorumluluklarını eşleriyle paylaşmak isterken diğer yandan belirli sebeplerle bilinçli ya da bilinçsizce eşlerinin sunacağı yardımı engelleyerek geleneksel annelik rolünü sürdürmeye devam ederler. Annelerin, çocuklarının ihtiyaçlarını sadece kendilerinin karşılayabileceklerine olan inancının aile ilişkilerinde babanın katılımını ve çocukların uyumunu etkilediği ifade edilmekte (Çoban, 2017), özellikle annelerin kısıtlayıcı tutum sergilediği durumlarda ebeveynlerin yaşadığı çatışmanın çocuk uyumuna etkisine dikkat çekilmektedir (Austin ve ark., 2013).

Annelerin bazı davranışları baba-çocuk etkileşimini kısıtlamakta, bu kısıtlayıcı ya da engelleyici davranışların etkisi ile babanın çocuğun yaşamına daha az dahil olacağı öngörülmekte, gerçekten yaşanılan ya da çocuk tarafından bu şekilde algılanan daha az baba katılımının çocuğun reddedilmiş hissetmesine neden olabileceği ve bu durumun bilişsel, sosyal, duygusal ve kişilik gelişimini olumsuz etkileyebileceği düşünülmektedir.

Bu düşünceden yola çıkılarak araştırmanın temel problemi; baba katılımı ve annelik bekçiliği davranışının algılanan baba kabul-reddi ile ilişkisinin incelenmesidir.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın amacı, baba katılımı ve annelik bekçiliği davranışının, lise bir ve lise ikinci sınıfa devam eden (15-16 yaş) çocukların algıladığı baba kabul-red düzeyleri ile ilişkisinin olup olmadığının incelenmesidir. Araştırmada ayrıca aşağıdaki sorulara da yanıt aranacaktır.

1. Çocukların cinsiyetine göre;
    a. Baba katılımı,
    b. Annelik bekçiliği ve
    c. Algılanan baba kabul reddi anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?
2. Sınıf düzeyine göre;
    a. Baba katılımı,
    b. Annelik bekçiliği ve
    c. Algılanan baba kabul reddi anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?
3. Ailedeki çocuk sayısına göre;
    a. Baba katılımı,
    b. Annelik bekçiliği ve
    c. Algılanan baba kabul reddi anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?
4. Babaların eğitim düzeyine göre;
    a. Baba katılımı,
    b. Annelik bekçiliği ve
    c. Algılanan baba kabul reddi anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?
5. Annelerin eğitim düzeyine göre;
    a. Baba katılımı,
    b. Annelik bekçiliği ve
    c. Algılanan baba kabul reddi anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?
6. Babaların çalışma durumuna göre;
    a. Baba katılımı,
    b. Annelik bekçiliği ve
    c. Algılanan baba kabul reddi anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?

7. Annelerin çalışma durumuna göre;
    a. Baba katılımı,
    b. Annelik bekçiliği ve
    c. Algılanan baba kabul reddi anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?
8. Algılanan baba kabul-red düzeyi;
    a. Baba katılımı,
    b. Annelik bekçiliği tarafından anlamlı bir biçimde yordanmakta mıdır?

1.3. Önem

Son yıllarda araştırmacılar anne ve babaların birbirleriyle basit düzeyde karşılaştırılmasından ziyade (Cabrera ve ark., 2007) daha karmaşık bir şekilde aile sistemini oluşturan tüm bireylerin birbirleriyle ilişkilerinin incelenmesinin gerektiğini belirtmişlerdir (Trinder, 2008).

Çocuğun gelişiminde babanın rolünü inceleyen araştırmalar olmasına rağmen alan yazında babalıkla ilgili güçlü ve kapsamlı bir kuramın olmadığı, çalışmaların farklı mikro teoriler üzerine temellendiği görülmektedir (Cabrera ve ark., 2007). Baba katılımını inceleyen ve gittikçe genişleyen bir alan yazın olmasına rağmen yapılan çalışmaların yeterli olmadığı belirtilmektedir. Bununla birlikte özellikle son 20 yıldır literatürde annelik bekçiliği kavramı ile ilgili çalışmaların hızlı artışına rağmen (Hauser, 2012), ülkemizde bu konuda yapılan çalışmalar sınırlı sayıdadır (Karabulut, 2017). Ayrıca Ebeveyn Kabul Red (EKAR) Kuramının sosyokültürel sistem alt modelinde ebeveyn tutum ve davranışlarının, ilişkili olduğu alt sistemler tarafından şekillendiği belirtilmektedir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

EKAR Kuramına göre bireylerin ruh sağlığı için, algıladıkları ebeveyn reddinin sıklığı, şiddeti ve süresi belirleyici olmakta (Rohner, 2004); çocuklukta algılanan ebeveyn reddi kişinin ömrü boyunca ruhsal sağlık sorunlarından oluşan bir risk grubunda olmasına sebep olabilmektedir (Khaleque ve Rohner, 2002). Bu çalışmada araştırmacı tarafından baba katılımı ve annelik bekçiliği davranışının çocuğun algıladığı baba red veya kabul düzeyi ile ilişkili olabileceği öngörülmektedir. Bu bağlamda baba katılımı, annelik bekçiliği ve baba kabul reddinin birbirleriyle bağlantılı ve birlikte incelenmeye değer kavramlar olduğu; yapılan alan yazın incelemelerinde söz konusu olan üç değişkenin

birlikte ele alındığı çalışmalara rastlanmadığı; bu araştırmanın babaların çocukları üzerindeki etkisine yönelik yapılan çalışmalar arasında kendisine yer bularak hem baba katılımı ve annelik bekçiliği ile ilgili yapılan araştırmalara hem de EKAR kuramı araştırmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

Bu araştırmada; araştırmaya katılan çocukların ve babaların veri toplama araçlarındaki tüm soruları mevcut durumlarını yansıtacak şekilde doğru cevapladıkları varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- 2018-2019 Eğitim Öğretim yılında İstanbul ili Pendik, Kartal, Maltepe ilçelerinde bulunan ortaöğretim kademesinden 11 devlet okulunun lise bir ve lise ikinci sınıfına devam eden, gönüllü olarak çalışmaya katılan 264 öğrenci ve onların babalarıyla,
- Araştırmadan elde edilen veriler katılımcıların kendi bildirimleriyle,
- Katılımcıların demografik özellikleri araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formundan elde edilen verilerle,
- Araştırmada kullanılan veri toplama araçları ölçülmesi istenilen özellikler bakımından içerdikleri boyutlar ve maddelerle sınırlıdır.
- Ayrıca algılanan baba kabul/reddi araştırmaya katılan ailelerde tek çocuk bildirimi üzerinden değerlendirilmiştir.

1.6. Tanımlar

Araştırmada yer alan temel kavramlara ilişkin tanımlara aşağıda yer verilmiştir:

Baba Katılımı: Babanın çocuğun yaşamındaki varlığını, çocukla kurduğu sıcak ilişkiyi ve bundan sağladığı doyumu, çocukla etkileşiminde kullandığı dili, çocuğun maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılamasını içeren bir kavram olarak belirtilmektedir (Downer v.d., 2008).

Annelik Bekçiliği: Annelerin ev, aile ve çocuk bakımını kendi alanı olarak belirleyip, bu alanı tıpkı bir kapı bekçisi (gatekeeping) gibi babalara kapatarak babaları dışarıda tutmaları; babaların ev içindeki konumlarını belirlemeleri, düzenlemeleri (Allen ve Hawkins, 1999), yani babaların çocukları ile etkileşimlerini kendi istekleri doğrultusunda kısıtlamaları (Hawkins ve Dollahite, 1997), sınırlamaları; böylece baba-çocuk iletişimine etkide bulunmaları olarak belirtilebilir (Hauser, 2012).

Ebeveyn Kabul-Red (EKAR) Kuramı: Ebeveynin kabul veya reddinin nedenlerini, sonuçlarını ve ilişkili olduğu faktörleri açıklamaya ve öngörmeye dayalı oluşturulmuş (Rohner, 1994), çocukların anne-babalarından ya da bakım verenden sıcaklık hissetme gereksiniminin bulunduğunu varsayan bir kuramdır (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

Ebeveyn Kabulü: EKAR Kuramında ebeveynin çocuğuna karşı gösterdiği sıcaklık, ilgi, yakınlık ve olumlu tutumlar olarak belirtilen boyuttur (Rohner, 1998).

Ebeveyn Reddi: EKAR Kuramında ebeveynin çocuğuna karşı gösterdiği düşmanca, saldırgan ve olumsuz tutumlar olarak belirtilen boyuttur (Rohner, 1998).

Algılanan Baba Kabul-Reddi: EKAR kuramında kavramsallaştırılan ebeveyn kabul reddi bu araştırmada yalnızca babalar açısından ele alınmış, çocukların babalarından algıladığı kabul ve red düzeyleri incelenmiştir.

BÖLÜM 2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın bu bölümünde, baba katılımı, annelik bekçiliği ve ebeveyn kabul red kuramı hakkında alan yazı bilgisi verilerek, söz konusu kavramlar üzerinde çalışan araştırmacıların ve kuramcıların görüşlerine yer verilmiştir.

2.1. Baba Katılımı

Bireyin yaşamında ömür boyu etkisi olan ebeveynler (Gürşimşek, 2002), özellikle çocukluk dönemindeki gelişim aşamalarında önemli bir noktada dururlar (Zigler, Pfannenstiel ve Seitz, 2008). Yıllar boyunca çocuğa birincil bakım sağlayanın anneler olduğunun düşünülmesi (Parke, Dennis, Flyr, Leidy ve Schofield, 2005), çocuğun gelişiminde anne-çocuk ilişkisinin esas alınması (Bowlby, 1982), ebeveynlik kavramının annelik üzerinden değerlendirilmesine yol açmış, babaların çocuk gelişimindeki etkisi göz ardı edilmiştir (Parke ve ark., 2005). Ancak çocuk gelişimi üzerinde annelerin olduğu kadar babaların da katkısının olduğu düşünülmekte (Parke ve ark., 2005), hatta bu katkının başta ergenlik dönemi olmak üzere bazı gelişim aşamalarında önemli boyutlara ulaştığı belirtilmektedir (Flouri ve Buchanan, 2003). Babalık konusu, babaların katkı sağlayıcılar olarak unutulduğunu düşünen Lamb (1975) ile birlikte araştırmalarda ilgi görmeye başlamıştır. 2000'li yıllardan günümüze araştırmacıların bu konuya olan ilgisinde gittikçe artış olduğu gözlenmiştir.

Zamanla oluşan ekonomik ve sosyal değişimler aile içindeki iş bölümünü oluşturan görev ve sorumluluklarda değişikliğe sebep olmuş, bu değişimden ebeveyn olarak anne ve babaların rolleri de etkilenmiş, annenin çocuk bakımından, babanın evin geçiminden sorumlu olduğu geleneksel aile yapısı farklılaşmaya başlamıştır. Toplumsal kurumları ve yapıları etkileyen sanayileşme ve kentleşme gibi bazı olgular kadınların çalışma hayatına katılımına ve bu katılımın her geçen gün artmasına; geleneklerin ve göreneklerin toplumdaki etkilerinin azalmasına; kadın ve erkek arasındaki ilişkilerin önceki yıllara nazaran daha eşitlikçi ve özgürlükçü bir şekilde yaşanmasına; geleneksel olan geniş aile yapılarının çekirdek aile şeklinde dönüşümüne yol açmış, kadınların aile ve toplum içindeki rolleri de bu değişimlerden etkilenmiştir (Zeybekoğlu, 2013). Toplumsal cinsiyet rollerindeki değişikliklerin de etkisiyle babalar, ebeveynlik sorumluluklarını paylaşarak önceki yıllara göre çocuklarının yaşamında bakım verme konusunda daha fazla rol

oynamaya başlamıştır (Uludağlı, 2017). Çocuk gelişimi üzerindeki öneminin görünür hale gelmesiyle babaların çocuğun yaşamına katılımı konusundaki beklentiler birçok toplum ve kültürde artış göstermiş (Kuzucu ve Özdemir, 2013), babalık konusundaki araştırmaların sayısı giderek artmıştır (Lewis ve Lamb, 2003; Wilson ve Prior, 2011; Zanoni, Warburton, Bussey ve McMaugh, 2013).

Babaların çocuklarının yaşamındaki bilinçli ve aktif varlığının, baba-çocuk ilişkilerinin kalitesini etkilediği, dolayısıyla çocukların kişilik gelişimleri, sosyal gelişimleri (Dubowitz, Black, Cox, Kerr, Litrownik, Radhakrishna, English, Schneider ve Runyan, 2001; Flouri ve Buchanan, 2002; Sarkadi, Kristiansson, Oberklaid ve Bremberg, 2008; Coltrane,1990), duygusal gelişimleri (Downer ve Mendez, 2005; Dubowitz ve ark., 2001; Flouri ve Buchanan, 2002; Kuzucu ve Özdemir, 2013; Coltrane,1990), bilişsel gelişimleri (Huerta ve ark., 2013; Nugent, 1991; Tessier, Charpak, Giron, Cristo, Calume ve Ruiz-Pelaez, 2009; Yogman, Kindlon ve Earls, 1995), dil gelişimleri (Cabrera ve Bradley, 2012), akademik başarıları (Cooksey ve Fondell, 1996), yaşam doyumları (Amato, 1994; Flouri ve Buchanan, 2002; Finley ve Schwartz, 2007; Kuzucu ve Özdemir, 2013), psikolojik iyi oluşları (Flouri ve Buchanan, 2003b), olumlu kardeş ilişkileri (Wilson ve Prior, 2011), mutluluk (Hwang ve Lamb, 1997; Amato, 1994) ve benlik saygısı gibi (Deutsch, Servis ve Payne, 2001; Kuzucu ve Özdemir, 2013) olumlu ruh sağlığı belirtileri üzerinde önemli etkilerinin olduğu belirtilmektedir. Çocukların olumlu davranışlarının gelişiminde büyük etkisi olan baba katılımının (Coltrane, 1990) aynı zamanda olumsuz davranışlara karşı koruyucu bir rol oynadığı bilinmekte (Day ve Padilla-Walker, 2009; Kuzucu ve Özdemir, 2013; Makusha ve Richter, 2016), böylece çocuk gelişimine çok yönlü bir katkı sağladığı düşünülmektedir (Kuzucu ve Özdemir, 2013). Ayrıca araştırmalarda bu katkıların çocukluk dönemiyle sınırlı kalmadığı, yetişkinlik döneminde de sürdüğü belirtilmektedir (Sarkadi ve ark., 2008).

2.1.1. Baba Katılımının Tarihçesi

Geçmişten günümüze ilgili alan yazın incelendiğinde anne, baba ve çocuk ilişkilerinin 1970'li yıllarda incelenmeye başladığı görülmektedir. Babaların rolleri tarihsel sürece bakılarak değerlendirildiğinde önceki yıllarda çocuğun ahlaki gelişiminden sorumlu olan, evde disiplin sağlayan, evin maddi ihtiyaçlarını karşılamakla

yükümlü olan babaların, 1980'lerden itibaren çocuklarının yaşamına daha fazla katıldıkları, 2000'li yıllardan bu yana ise çocuğa bakım verme konusunda daha fazla sorumluluk aldığı ve ortak ebeveynlik rolü üstlendiği belirtilmektedir (Adamsons ve Johnsons, 2013; Bianchi ve Milkie, 2010; Lamb, 2000; Sarkadi ve ark., 2008).

Babalık rollerinin farklılaşmasında, dolayısıyla babalıkla ilgili yapılan çalışmalara olan ilginin atmasında etkili olan en önemli unsur kadının toplumsal alandaki rolünün dönüşümüdür (Zeybekoğlu, 2013). Bu dönüşüme örnek olarak çalışma hayatındaki kadın sayısının artışı; kadınların yüksek eğitimler alarak iş hayatına olan kolay katılımı; kadının ekonomik olarak bağımsızlaşması, kadınlık ve erkeklik rollerinin ekonomik değişimlerden etkilenmesi ve doğum oranlarının azalması verilebilir (Güngörmüş-Özkardeş, 2010).

Yaşanan ekonomik, teknolojik ve ideolojik bazı değişimler toplumsal süreçte babalığın yeniden tanımlanmasını gerektirmiştir. Ekonomik sebepler ve feminist kadın hareketinin başlamasıyla çalışan kadın sayısında artış olmuş, dolayısıyla babaların rollerinde ciddi boyutlarda değişim meydana gelmiştir (Presser, 1988). Kadınların rolü annelikle sınırlı kalmamış, anneler evin maddi sorumluluğunun ve kararlarının alınmasında ortak katılım sergilemeye başlamış, dolayısıyla kadınlara ve erkeklere atfedilen geleneksel görev ve sorumluluklar geçerliliğini yitirerek kadınların ve erkeklerin eşit haklara sahip olduğu düşüncesi kabul görmeye başlamıştır (Zeybekoğlu, 2013). Kadınların işgücü katılım oranlarının giderek artması, yani ev ve çocuğa ait maddi giderlerin ortak bir şekilde karşılanmaya başlanması toplumsal cinsiyet rollerinde de değişime yol açmış (Cabrera ve ark., 2000; McDonough, Walters ve Strohschein, 2002), sadece annelerin görevi olarak düşünülen çocuk bakımı konusunda babalar da rol almaya başlamışlardır (Beitel ve Parke, 1998; Kwok ve Li, 2015; Lamb, 2000).

Babaların çocuk gelişimi üzerindeki olumlu etkilerinin fark edilmesi ile eş zamanlı olarak birçok ülke babaların aile içindeki rollerine etki edecek önemli birtakım yasal düzenlemeler yapmıştır. Örneğin işyerlerinde, doğum sonrası sadece annelere verilmekte olan doğum izinlerinin babalar için de geçerli olmasına dair haklar verilmiştir (Uludağlı, 2017). Fransa'da 1984'te başlayan daha kısa süreli babalık izni uygulamasının süresi 2002'de iki haftaya çıkarılmış (Gregory ve Milner, 2011), benzer bir uygulama 2003'te İngiltere'de de başlatılmıştır (Lewis ve Campbell, 2007). İskandinav ülkelerinde ise

annelere verilen doğum izni süresinin talep edildiği takdirde babalar tarafından kullanılabildiği belirtilmektedir (Datta-Gupta, Smith ve Verner, 2008). Ülkemizde ise 2011 yılında gerçekleştirilen yasal bir düzenleme ile devlet memuru babalara istedikleri takdirde on günlük babalık izni hakkı tanınmıştır (Resmi Gazete, 2011). Son yıllardaki uygulamalarla birçok ülkede çocuk yetiştirmede babaların katılımını teşvik etmek amacıyla çeşitli eğitimler ve maddi destekler sunulmaya başlanmıştır. Bu tarz düzenlemeler babalık rollerine verilen önemi ve baba katılımının desteklendiğini göstermektedir.

2.1.2. Baba Katılımının Kavramsallaştırılması ve Boyutları

Babanın, çocuğu ile kurduğu iletişim biçimi ve kullandığı dil; çocuğunun yaşamındaki var oluş şekli ve çocuk yetiştirme tutumu; baba olmaktan duyduğu haz ve sağladığı maddi destek gibi bileşenlerden oluşan "baba katılımı" (Cabrera ve ark., 2007; Downer ve ark., 2008), tanımında herhangi bir netliğe ulaşılamamış olmasına rağmen (Parke, 2000; Cabrera ve Bradley, 2012), bazı boyutlar ve etkinlikler açısından farklı şekillerde ele alınabilen (Cabrera ve ark., 2007) ve farklı yönleriyle yorumlanabilen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kavram üzerinde duran araştırmacılardan ilki olan Lamb ve ark. (1987), baba katılımı kavramını üç boyut üzerinden şekillendirmiş; çocuğun beslenmesi veya ödevlerine yardımcı olunması gibi çocukla doğrudan zaman geçirilerek karşılıklı paylaşımı içeren boyutu "etkileşim"; birebir etkileşim içermeyen ancak çocuk odasında oynarken ebeveynin mutfakta olması gibi çocuğun ihtiyacı olduğu bir durumda yanında olabilmeyi ifade eden boyutu "ulaşılabilir olma"; çocuğun iyilik hali, rahatlık içinde yaşaması ve bakımı için gerekli olan planlama ve düzenlemelerin yapılmasını belirten boyutu "sorumluluk" olarak adlandırmıştır (*Akt.:* Lamb, 2000). Etkileşim boyutu Lamb (2000) tarafından, "doğrudan temas" olarak yeniden isimlendirilmiş ve araştırmalarda yaygın olarak bu haliyle kullanılmıştır. Bu üç boyutlu kavramsallaştırma, ilgili alan yazında birçok araştırma için yol gösterici olmuştur (McBride ve ark., 2005).

Palkovitz'in (2002), babaların çeşitli etkinliklerle 15 farklı şekilde katılım gösterdiğini belirttiği ve bilişsel, duygusal ve davranışsal olarak baba katılımını farklı alanlarda incelediği kavramsallaştırma, ilgili alan yazında ikinci model olarak karşımıza çıkmaktadır.

İlk kavramsallaştırmadan sonra baba katılımı kavramsallaştırması üzerinde çalışmaya devam eden Pleck (2010), baba katılımının boyutlarını, çocuğun gelişimini destekleyecek biçimde baba-çocuk etkileşimini belirten "olumlu doğrudan temas aktiviteleri", "sıcaklık ve duyarlılık", denetim ve karar vermeyi kapsayan "kontrol" olarak adlandırmış; bu boyutlara çocukla birebir etkileşimi gerektirmeyen "dolaylı bakım" ve babanın çocuğun ihtiyacına dair denetimiyle ilgili olan "süreç sorumluluğu" unsurlarını dahil etmiştir.

Ülkemizde ise, Lamb-Pleck kavramsallaştırmasında kullanılmış olan boyutlardan doğrudan temas olarak adlandırılan boyut esas alınarak şekillendirilen; baba çocuk etkileşimlerini, baba ve çocuğun serbest vakitlerde beraber oynadıkları oyunları ve yaptıkları etkinlikleri belirten "keyfi meşguliyet"; babanın çocuğunun yaşantılarına karşı ilgili olmasını ve çocuğuna gösterdiği sevgiyi ifade eden "ilgi ve yakınlık"; çocuğun bakımının yapılması ve ihtiyaçlarının karşılanmasını kapsayan "temel bakım" olmak üzere üç boyut üzerinden inceleyen araştırmalar bulunmaktadır (Sımsıkı ve Şendil, 2014).

Baba katılımı değerlendirmelerinde içinde bulunulan gelişimsel dönemin özelliklerine bağlı olarak, okul öncesi dönem çocukları için baba ve çocuğun katıldığı etkinlik biçimleri ve sıklıkları dikkate alınırken, ergenlik dönemi için daha çok babanın çocuğun yaşamındaki varlığının yarattığı duygusal desteğin ön plana çıktığı görülmektedir (Karabulut, 2017).

2.1.3. Baba Katılımını Etkileyen Faktörler

Babaların, çocuklarının yaşamına dahil oluşunu etkileyen bazı faktörlerin olduğunu belirten Lamb (1996) bunları motivasyon, ebeveyn olma becerisi ve bununla ilgili olarak kendine güven, eş desteği ve babanın katılımının kurumsal uygulamalar tarafından desteklenmesi olarak ifade etmiş, bu faktörlerin yetersiz ya da eksik olması durumunda babanın çocuğun yaşamına katılımının olumsuz etkileneceğini ileri sürmüştür. Babanın kişilik özellikleri, inançları ve kendi babaları ile olan ilişkileri, baba olma yaşları gibi kendi kişisel gelişim öyküsünü oluşturan etkenler motivasyon faktörü olarak değerlendirilmekteyken, ebeveyn olma becerisi ve kendine güven, babaların çocuklarıyla ilgilenme konusunda kendilerini yeterli ve yetenekli görüp görmediği ile ilgilidir. Eş desteği ile belirtilmek istenen annelerin baba katılımını ne ölçüde desteklediği ve evlilik

ilişkisinin bu konudaki etkisinin ne olduğudur. Kurumsal uygulamalar tarafından sağlanan desteğe ise örnek olarak babaların çalıştığı iş yerlerinin özellikleri, yani babanın çocuğunun yaşamına katılımı konusunda sunduğu fırsatlar gösterilebilir (*Akt.:* Lamb, 2000).

Baba, anne ve çocuk ile ilgili bazı özelliklerin baba katılımını etkileyen faktörler arasında olduğu belirtilmekte, babaya ilişkin özelliklere örnek olarak babanın kendi ebeveynleri ile olan geçmiş yaşantıları, yetiştiği etnik ve kültürel geçmiş, sağlık durumu, çalışma biçimi, eğitim seviyesi, kişiliği, ebeveynlik tutumu; anneye ilişkin özelliklere örnek olarak aldığı eğitim, yaşı, çalışma şekli, sağlık durumu; çocuğa ilişkin özelliklere örnek olarak ise yaşı, cinsiyeti, mizacı gösterilmektedir (Cabrera ve ark. 2000).

Babaların, çocuklarının yaşantılarına dahil oluşlarını kolaylaştıran ya da engelleyen etkenlerden biri sosyoekonomik durumdur. Bu konuda yapılan araştırmalarda, daha iyi sosyal ve ekonomik koşullara sahip olan babaların diğer babalara göre yüksek oranda katılım gösterdiği belirtilmiştir (Ahmeduzzaman ve Roopnarine, 1992; Morgan, Nutbrown ve Hannon, 2009; Sarkadi ve ark., 2008; Yogman, Kindlon ve Earls, 1995). Bir diğer etken olan eğitim düzeyi ile ilgili yapılan araştırmalarda, eğitim seviyesi yüksek olan babaların evde daha işbirlikçi bir yaklaşım sergiledikleri ve katılım oranlarının daha fazla olduğu ifade edilmiştir (Ahmeduzzaman ve Roopnarine, 1992; Gracia, 2014; Sımsıkı ve Şendil, 2014). Ayrıca babaların çalışma saatlerinin uzunluğu, baba ve çocuğun birlikte geçireceği zamanları kısıtlamakta (Beitel ve Parke, 1998; Bonney, Kelley ve Levant, 1999; Nock ve Kingston, 1988), dolayısıyla daha esnek çalışma koşullarına sahip babalar çocuklarıyla daha fazla zaman geçirmekte ve daha fazla katılım gösterebilmektedirler (Cabrera ve ark., 2000; Ivrendi ve Işıkoğlu, 2010).

Baba olma düşüncesi ile ilgili hazır bulunuşluk yani planlı bir hamilelik babalar açısından olumlu bir ebeveynlikle sonuçlanırken, plansız ve erken bir zamanda baba olan ve kendisini baba olmaya hazır hissetmeyen erkekler çocuğu kendi hayatında bir engel olarak düşünebilmekte, bu durumun da olumsuz babalık tecrübelerine yol açabileceği belirtilmektedir (Cabrera ve ark., 2000).

Babanın ebeveyn olarak nasıl bir tutum sergilediği de baba katılımını etkilemekte, demokratik veya koruyucu ebeveyn tutumu benimseyen babalar otoriter tutuma sahip

olan babalara göre (Gaertner, Spinrad, Eisenberg ve Greving, 2007) daha fazla katılım göstermektedirler (Sımsıkı, 2011).

Baba katılımını etkileyen faktörlerin baba ile ilgili olanlarından bir diğeri babanın kendisini çocuk bakımı konusunda yeterli ve becerikli görmesi (Fagan ve Barnett, 2003; Freeman, Newland ve Coyl, 2008), babalıkla ilişkili olarak yaşayabileceği sorunları çözebileceği hususunda kendine güvenmesidir (Kwok ve Li, 2015). Babalar kendilerini yeterli bir ebeveyn olarak gördüklerinde çocuklarının bakımında daha fazla rol oynamakta (Fagan ve Barnett, 2003; Freeman ve ark., 2008), yeterlilik hissetmediklerinde ve yapamayacaklarını düşündüklerinde ise katılmak istemelerine rağmen vazgeçtiklerini belirtmektedirler (Çıldır, Karakoç ve Karaca, 2014).

Babanın çocuk bakımı konusundaki yeterliği fazlalaştıkça, anneler de babanın katılımını daha fazla desteklemeye başlamaktadırlar (Fagan ve Barnett, 2003). Hem duygusal hem bilişsel olarak desteklenen babaların, anneler gibi yeterli olabilecekleri düşünülmekte; eş desteği arttıkça (Bouchard ve Lee, 2000; Downer ve Mendez, 2005) ve anneler çocuğun yetiştirilmesinde sorumluluk almaları için babaları cesaretlendirdikçe baba katılım oranının da arttığı belirtilmektedir (Schoppe-Sullivan, Brown, Cannon, Mangelsdorf, & Sokolowski, 2008). Babalar çocuk bakımı konusunda gerekli zaman ve tecrübe imkanı bulduklarında da anneler gibi yeterliliğe sahip olabilmekte (Lamb, 2000), etkin bir ebeveyn olabilme ve bağlanma geliştirebilme fırsatı bulabilmektedirler (Fleming, Ruble, Flett ve Shaul, 1988; Hazan ve Shaver, 1987).

Bronfenbrenner'ın biyoekolojik kuramında bireylerin ev, aile, okul, komşu, akran gibi içinde bulunduğu yakın çevreyi temsil eden "mikrosistem", mikrosistemlerin birbirleriyle etkileşimini belirten "mezosistem", mikrosistemler ile bireyin doğrudan dahil olmadığı sistemler arasındaki ilişkileri tanımlayan "ekzosistem", içinde bulunulan kültürel, ekonomik ve coğrafi koşulları ifade eden "makrosistem", zamanla meydana gelen ve bireyin gelişimini etkileyen durumları niteleyen "kronosistem" olarak adlandırılan beş alt sistem olduğu belirtilmiştir (Bronfenbrenner, 1995; akt. Cabrera ve ark., 2014). Ekolojik kurama göre babaların mikrosistemi çocuk ve anne özellikleriyle ilişkili olmakta (Kulik ve Sadeh, 2015), baba çocuk etkileşimleri annelik rolüyle ilintili çeşitli boyutlardan etkilenmektedir (DeLuccie, 1995).

Annelerin babalara karşı olan davranışlarının baba katılımına etki ettiği belirtilmektedir (Sary ve Turnip, 2015). Anneler, babaların çocuğun bakımına ve yaşamına katılımı konusunda olumlu tutumlar sergilediğinde (Bonney ve ark., 1999; De Luccie, 1995) ve çocuk gelişiminde babanın rolünün önemli olduğunu düşündüğünde hem baba katılımında hem de anne, baba, çocuk arasındaki etkileşimde artış olmaktadır (Palkovitz, 1984). Baba ile anne arasındaki ilişkinin kalitesi de baba katılımına etki etmekte (Belsky ve Volling, 1987), eşler arasındaki yakınlığın ve bağın babanın etkili ebeveynlik sergilemesiyle ilişkili olduğu (Bradford ve Hawkins, 2006) ve baba-çocuk ilişkisine olumlu yönde etki ettiği ifade edilmektedir (Türkoğlu ve Gültekin-Akduman, 2015). Ayrıca anne ve baba ortak bir dünya görüşüne sahip olduğunda babanın katılımında artış olduğu düşünülmektedir (McBride ve Rane, 1998).

Annelere ilişkin bazı özellikler de baba katılımını etkileyebilmektedir. Erkeklere karşı yüksek düzey düşmanlık algısına ve geleneksel cinsiyet rollerine sahip olan anneler baba katılımını önemsemezken, tam tersi tutuma sahip olan ve diğer kişilerle güvenli ilişkiler kuran annelerin çocuk gelişiminde baba katılımını önemsedikleri ifade edilmektedir (Hoffman ve Moon, 1999).

Annelerin değişiklik gösteren hormon düzeyleri sebebiyle ebeveyn rolü açısından biyolojik olarak donanımlı oldukları düşüncesi, bebeğin bakımından birincil sorumlu kişi olarak görülmelerine yol açmakta, babaların ise yetersiz kalacakları düşünülmekteyken; yapılan araştırmalar hormonal değişimlerin yalnızca annelere özgü olmadığını göstermekte, çocuk sahibi erkeklerin testesteron seviyelerinin diğer erkeklere göre daha düşük olduğunu (Gray, Yang ve Pope, 2006), bu farkın doğum sonrası belirginleştiğini (Berg ve Wynne-Edwards, 2001) ve baba ile bebek etkileşimi arttıkça testesteron seviyesinin düştüğünü bulgulayan araştırmalar bulunmaktadır (Gettler, McKenna, McDade, Agustin ve Kuzawa, 2012).

Anneler ev dışında bir işte çalışmadıklarında babalar evin sorumluluğunu ve çocuk bakımını yalnızca annenin göreviymiş gibi düşünebilmekte ve katılım konusunda isteksiz davranabilmektedirler (Roopnarine ve ark., 1995). Annelerin çalışmasının baba katılımını arttırıcı etkisi olduğunu belirten çalışmaların yanı sıra (Bonney ve ark., 1999; Linnenberg, 2012; Maume, 2011), baba katılımı ile annelerin çalışma durumu arasında bir ilişkiye rastlanmadığını bulgulayan çalışmalar da mevcuttur (Yeung ve ark., 2001).

Baba katılımını etkileyen çocuğa ilişkin de bazı faktörlerin olabileceğini belirten çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin araştırmalarda çocuk cinsiyetinin baba katılımı belirleyicilerinden biri olabileceği ifade edilmiş, babaların erkek çocuklarının yaşantılarına, kız çocuklarınınkine oranla daha fazla dahil oldukları bulgulanmıştır (Aldous ve ark., 1998; Harris ve Morgan, 1991; Ivrendi ve Işıkoğlu, 2010; Lamb, 2000). Bununla birlikte babaların, kız ve erkek çocukları ile kurdukları ilişkilerin niteliğinin de farklı olabileceğini belirten çalışmalar bulunmakta; bu çalışmalarda babalar tarafından, erkek çocukları ile geçirdikleri zamanlarda fiziksel temelli aktiviteleri daha fazla tercih ettikleri; kız çocukları ile ilişkilerinde ise daha çok sözel etkileşim ve sosyal temelli etkinlikleri seçtikleri bildirilmektedir (Lindsey, Mize ve Pettit, 1997). Bazı araştırmalarda ise baba katılımı ile çocuk cinsiyeti arasında herhangi bir ilişki bulunmadığı belirtilmektedir (Dubowitz ve ark., 2001; Roopnarine ve ark., 1995; Sımsıkı ve Şendil, 2014).

Yapılan araştırmalarda çocukların yaşının ve sahip olunan çocuk sayısının baba katılımına olan etkisi ele alınmış, bazı araştırmalarda küçük yaş çocuğa sahip olan babaların katılım oranlarının daha yüksek olduğu belirtilirken (De Luccie, 1995; Gracia, 2014; Ishii-Kuntz, Makino, Kato ve Tsuchiya, 2004; Rienks, Wadsworth, Markman, Einhorn ve Etter, 2011), başka çalışmalarda ise baba katılımı ile çocuk yaşı arasında bir ilişkiye rastlanmamıştır (Bruce ve Fox, 1999; Kennedy, Betts, Dunn, Sonuga-Barke ve Underwood, 2015). Ayrıca sahip olunan çocuk sayısının artışının babanın her çocuğu için ayıracağı vakti sınırlayacağı, dolayısıyla birden fazla çocuğa sahip babalara göre bir çocuğa sahip babaların katılım düzeylerinin daha yüksek olacağı belirtilmiştir (Beets ve Foley, 2008; Sımsıkı ve Şendil, 2014; Yeung ve ark., 2001).

2.2. Annelik Bekçiliği

Alan yazında yaklaşık 20 yıldan beri çalışma konusu olan annelik bekçiliği (Karabulut, 2017), işevuruk tanımıyla ilgili netliğe ulaşılmamış (Allen ve Hawkins, 1999) ve ilgili çalışmaların sınırlı sayıda olduğu bir kavramdır (Fagan ve Barnett, 2003).

Bekçilik davranışı ile bir ebeveynin davranışlarının, diğer ebeveyn ile çocuk arasındaki etkileşime nasıl yansıdığı kastedilmektedir (Austin ve ark., 2013). Diğer yandan bekçilik davranışı sergileyen ebeveyn aile yaşamındaki çeşitli alanları, rolleri

veya kimlikleri kapatarak işbirlikçi yaklaşıma zarar verebilmekte; diğer ebeveynin sorumluluklarını ve katılımlarını azaltma eğiliminde olmaktadır (Allen ve Hawkins, 1999). Dolayısıyla bekçilik davranışının annelerle sınırlandırılmadan, babaların da sergileyebileceği bir davranış olduğu belirtilmesine rağmen (Allen ve Hawkins, 1999) daha çok annelik bekçiliği üzerine araştırmalar yapıldığı görülmektedir (Karabulut, 2017).

2.2.1. Annelik Bekçiliğinin Kavramsallaştırılması ve Boyutları

Annelik bekçiliği biraz problemli ve açıklanmaya ihtiyaç duyulan bir terim olmakla birlikte annelerin, belirledikleri katı standartlar doğrultusunda aile işleriyle ilgili sorumlulukları üstlendiği (Allen ve Hawkins, 1999), babanın bu sorumluluğa katılımını yönettiği ya da engellediği (Hawkins ve Dollahite, 1997), çocuk bakımı ve çocukla etkileşim konusunda babaları kısıtladığı (Fagan ve Barnett, 2003) hatta bu davranışıyla aile içerisindeki güçlerini sergiledikleri bir kavram olarak ifade edilebilir (Hauser, 2012). Annelerin ev ve aile alanını kapatarak yani bekçilik (gatekeeping) yaparak babanın aile işlerine katılımına direndikleri belirtilmektedir (Allen ve Hawkins, 1999).

Annelik bekçiliği kavramsallaştırması üzerinde çalışan ilk araştırmacılar Allen ve Hawkins (1999) bu konuyu yalnızca çocuk bakımı ile sınırlandırmamış; annelerin aile, ev ve çocuk işleri ile ilgili nihai yükümlülüklerini belirten "standart ve sorumluluklar"; annelerin kültürel ve toplumsal beklentileri içselleştirmesini ifade eden "annelik kimliğinin doğrulanması" ve anne-babalar için net bir iş bölümü ve aile içindeki etki alanlarını yansıtan "farklılaşmış aile rolleri" olmak üzere üç boyut üzerinden ele almışlardır. Shoppe-Sullivan ve ark. (2015), annelerin, eşlerini teşvik edici ya da cesaretini kırıcı şekilde iki türlü tutum sergileyebildiklerini belirtmişlerdir. Puhlman ve Pasley (2013) ise "teşvik etme" ve "engel" boyutlarına "kontrol" davranışını da ekleyerek annelik bekçiliğini üç boyut üzerinden tanımlamış, bu üç farklı tutum ile annelerin baba katılımını etkiledikleri ifade etmişlerdir.

Teşvik etme ve kontrol boyutlarının belirtilmesine rağmen, alan yazında annelerin sergilediği bekçilik davranışı araştırmacılar tarafından genellikle olumsuz yönüyle ele alınmakta; annelerin, babaların çocuğun yaşamına katılımı ve ihtiyaçlarıyla yakından alakadar olmasını teşvik etmesinden çok, baba çocuk etkileşimine karışması, babalarla

çocukların arasına girmesi (Parke ve ark., 2004), babaları kısıtlaması üzerinde durulduğu görülmektedir (Puhlman ve Pasley, 2013). Bazı araştırmacılar ise annelik bekçiliği davranışını yalnızca çocuğun bakımı üzerinden değerlendirmektedirler (Fagan ve Barnett, 2003).

2.2.2. Annelik Bekçiliği Davranışını Etkileyen Faktörler

Aile sistemlerini inceleyen araştırmacılar, sistemi oluşturan tüm bireylerin ve alt sistemlerin birbirlerine karşılıklı olarak bağımlı olduğunu ve birbirleri tarafından etkilendiklerini (Henry, Robinso, Neal ve Huey, 2006); ailede, sadece bir bireyin bile tüm aile üyeleri üzerinde etkisi olduğunu belirtmektedir. Bronfenbrenner'ın ekolojik yaklaşımına göre babaların mikrosistemi çocuk ve anne özellikleriyle ilişkili olmakta (Kulik ve Sadeh, 2015), baba çocuk etkileşimleri annelik rolüyle ilintili çeşitli boyutlardan etkilenmektedir (DeLuccie, 1995).

Birçok faktörden etkilenen annelik bekçiliği davranışının, kökeninin açıklanması güç bir kavram olduğu belirtilmektedir (Hauser, 2012). Tarihsel sürece bakıldığında siyasi ve ekonomik hak ve ayrıcalıkların kadınların hayatını, aile içindeki rollerini etkileyecek şekilde değiştirdiği görülmektedir (Allen ve Hawkins, 1999). Aile içindeki baba katılımı artmaya başlasa da (Hawkins ve Dollahite, 1997), anneler ev, aile ve çocuklar ile ilgili konularda beslenme ve bakımın merkezinde bulunmaktadır (Allen ve Hawkins, 1999). Toplumsal cinsiyet rolleri, geleneksel ve eşitlikçi olmayan ana-baba rollerinin devam etmesine sebep olmaktadır (Hauser, 2012). Öte yandan ebeveynler arası eşitlikçi tutum annelerin annelik rolünden elde ettiği bazı ayrıcalık ve güçten vazgeçmesi demek olabilir (Gaunt, 2008). Bir yandan annenin aile içinde yardımına ihtiyaç duyulan biri olarak hissetmesi gibi edindiği birtakım değerli kazanımlar, bir yandan da toplumsal beklenti ve geleneksel roller, sorumluluk ve görevlerini elden bırakma konusunda annelerin direnmesine sebep olmakta ve dolayısıyla eşitlikçi olmayan sorumluluk ve görev dağılımlarının devam etmesini sağlamaktadır (Allen ve Hawkins, 1999).

Annelerin bekçilik davranışı sergilemesinde, kontrol arzusu; sahip olduğu cinsiyet rolü görüşü; hissettiği sosyal destek ve babanın katılımı ile ilgili hoşnutluğu gibi etkenler rol oynayabilmektedir (Kulik ve Tsoref, 2010).

Gaunt (2008), benlik saygısı, cinsiyet şeması, cinsiyet özdeşimi ve yönelimi, annelik kimliği ve çalışma özellikleri gibi faktörlerin annelerin bekçilik tutumu üzerinde etkili olduğunu belirtmektedir.

Annelik bekçiliğinin, sadece sosyal yapıdaki ebeveyn rolleriyle açıklanamayacağı, ana-babaların kişilik ve davranışsal özelliklerinin de incelenmesi gerektiği ileri sürülmekte (Fagan ve Barnett, 2003), bu davranışın güçlü bir şekilde "annelik beklentileri" ve "annelerin psikolojik işlevsellikleri" ile alakalı olduğu ifade edilmektedir (Shoppe-Sullivan ve ark., 2015).

Hawkins ve Dollahite (1997), babaların yetersiz olduğunu düşünen annelerin eşlerinden beklentilerini azalttığı ve onlara sınırlar koyarak bekçilik yaptığını belirtmektedirler. Eşlerini beceriksiz ve yetersiz olarak algılayan anneler, çocuklarının babalarıyla geçireceği süreye müdahale etmektedirler (Fagan ve Barnett, 2003). Eşlerinin yeterli ve yetenekli ebeveynler olabileceğine inanan anneler, baba katılımı hakkında olumlu düşüncelere sahipken (McBride, Brown, Bost, Shin, Vaughn ve Korth, 2005); aksi yönde bir inanca sahip olanlar, babaların çocuğun yaşamına dahil oluşuna kısıtlayıcı yaklaşmakta, babaları kapı dışında tutarak bekçilik yapma eğiliminde olmaktadırlar (Fagan ve Barnett, 2003).

Çocuğa en uygun koşulların sağlanması için beslenme, bakım, güvenlik ve sağlık gibi konulara kriterler getiren anneler (Allen ve Hawkins, 1999), babaların yeterlilikleri ile ilgili kaygılandıklarında, bu sorumluluğu kendilerinin üstlenmeleri gerektiğini düşünerek bir yandan kendilerini fazlaca yorarken diğer yandan eşlerinin sorumluluk almasını engellemektedirler (Tu, Chang ve Kao, 2014). Böylece eşlerini evde işsiz bırakmakta, ev ve çocukla ilgili kararlarda kontrolü elinde tutmakta (Hauser, 2012), babaların katılımlarına ilişkin müdahale ve yönlendirmelerde bulunmaktadırlar (Gaunt, 2008).

Sonuç olarak anneler bu tutumlarıyla baba katılımını etkilemekte (Allen ve Hawkins, 1999), kendilerine, eşlerine ve çocuklarına zarar vermektedirler (Hauser, 2012). Anneler ebeveynliğin gerekliliklerini üstlenirken zaman ve enerji harcamakta, öte yandan ailede önemli bir konuma sahip olduklarını hissederek bu durumu sürdürmektedirler (Hauser, 2012).

2.3. Ebeveyn Kabul-Red (EKAR) Kuramı

Çocuğun korunma, bakım görme, ilgi ve sevgi ihtiyaçlarının karşılanmasının ve yakın çevresinden algıladığı olumlu tutumların, çocuk gelişimi için önemli olduğunu belirten Rohner (1980), farklı ebeveyn tutumlarının çocukların genel uyumlarına etkilerini incelemiş; çocukların ebeveynlerinden algıladığı kabul edici veya reddedici tutumları sebepler, sonuçlar ve ilişkili değişkenlerle birlikte ele alarak Ebeveyn Kabul Red (EKAR) Kuramını geliştirmiştir. "Ebeveyn kabulü" ile belirtilen anne-babaların çocuklarına gösterdikleri sıcaklık, sevecenlik, ilgi ve destek iken; "ebeveyn reddi" bahsedilen duyguların ve davranışların gerçekleşmediği, eksik kaldığı ya da bariz bir şekilde esirgendiği anne-baba tutumlarını ifade etmektedir (Rohner, 1998).

Dil, din, ırk, kültür, coğrafi koşullar vb. bütün ayrımlardan bağımsız tüm insanların kendilerine bakım veren kişilerden sıcaklık hissetme ihtiyacı olduğunu varsayan EKAR Kuramına göre; çocukları, ebeveynleri tarafından kabul görmeleri veya reddedilmeleri kadar etkilemekte olan başka bir yaşantı bulunmamaktadır (Rohner ve Khaleque, 2005).

2.3.1. Ebeveynliğin Sıcaklık Boyutu

Ebeveyn-çocuk etkileşimlerini kapsayan ebeveynliğin sıcaklık boyutu EKAR Kuramının üzerinde durduğu, çocuklar ile ebeveynleri arasındaki duygusal bağın niteliğini ifade eden temel kavramdır. Ebeveynin çocuk ile olan ilişkisindeki tutum ve davranışları ile kullandığı dilin biçimi ebeveynliğin sıcaklık boyutu ile ilgilidir. Sarılma, öpme, okşama gibi fiziksel davranışlar; övme, hakkında güzel şeyler söyleme, takdir etme gibi sözel ifadeler veya olumlu kültürel jestler ebeveyn kabulünün davranışsal ifadeleridir ve çocuğun kendini değerli hissetmesini sağlar. Diğer yandan ebeveynler bağırma, küçük düşürme, alay etme ya da vurma, itme gibi sözel ya da fiziksel olarak saldırganca davranışlar sergileyebilmektedirler. Gerçekten yaşanılan ya da çocuk tarafından bu şekilde algılanan bu tür olumsuz davranışlar çocuğun reddedilmiş hissetmesine neden olmaktadır (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005). Kısacası sıcaklık ve sevginin var olduğu tutumlar ebeveyn kabulünü, var olmadığı tutumlar ise ebeveyn reddini ifade etmekte (Rohner, 1998), ebevynliğin sıcaklık boyutu ise bu kabul ve red tutumlarının tamamını kapsamaktadır (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

EKAR Kuramına göre çocukların ebeveynlerinden algıladıkları red dört farklı biçimde ele alınmakta; ebeveynlerin sıcaklık, sevgi ve şefkat içerikli tutumlarının az olması ya da hiç olmaması durumu "soğukluk ve sevgisizlik"; çocuklarına karşı olumsuz duygular besleyip kızgınlık ve öfkeyle hareket ederek düşmanca ve saldırgan tutumlar sergilemeleri "düşmanlık ve saldırganlık"; çocukların fiziksel ve duygusal ihtiyaçları karşısında ilgisiz bir tutum sergileyerek onları ihmal etmeleri "kayıtsızlık ve ihmalkârlık" ve ebeveynleri tarafından açıkça gösterilen bir soğukluk ya da ihmal olmamasına rağmen çocuğun böyle algılaması ve ebeveyninin kendisini reddettiğine ve sevmediğine dair inancı "ayrışmamış red" olarak ifade edilmektedir (Rohner, 1986).

Bütün ebeveynler kabullenici ya da reddedici tutumlar sergileyebilmekte, fakat bu tutumları ifade eden davranış biçimleri içinde bulunulan kültürle bağlantılı olarak değişebilmekte, özgün bir hal alabilmektedir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005). EKAR Kuramında tanımlanan ve yukarıda açıklanmış olan red türlerinin kapsadığı davranışlar kültürden kültüre değişik isimler alsa da, tüm kültürlerde bahsi geçen dört biçimiyle algılandığı düşünülmekte (Rohner, 2004), bu düşünce çok sayıda ülkede yapılan yüzlerce kültürlerarası araştırmayla desteklenmeye devam etmektedir (Rohner, Rising ve Sayre-Scibona, 2009).

2.3.2. Ebeveynliğin Kontrol Boyutu

EKAR Kuramına göre ebeveynliğin diğer bir boyutu olan kontrol boyutu, ebeveynlerin aşırı izin verici ve aşırı kısıtlayıcı tutum ve davranışlarını kapsayan iki ucu olan bir doğru biçiminde belirtilmektedir (Rohner, 1985). Ebeveynlerin, çocuklarının davranışlarına sınırlama ve kısıtlama getirmelerini kontrol olarak isimlendiren bu kurama göre, aşırı izin verici ebeveynler kontrol davranışında bulunmaz ve çocuklarına kurallar koymaz; aşırı kısıtlayıcı ebeveynlerin ise kontrol eğilimleri yüksek düzeydedir, dolayısıyla çacuklarına kısıtlamalar getirerek, kendi kararlarını almalarına izin vermeyerek özerklik kazanmalarına engel olurlar (R. P. Rohner ve E. C. Rohner, 1981).

EKAR Kuramı ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde kontrol boyutu üzerinde duran araştırma sayısının, ebeveynliğin sıcaklık boyutuyla ilgili yapılan araştırmalara oranla çok daha az sayıda olduğu görülmektedir. Khaleque ve Rohner (2002), tarafından yapılan araştırmada 1987 yılından 2002 yılına dek onüç yıl boyunca,

kuramın ebeveyn kontrolü boyutunun onbir çalışmada ele alındığı belirtilmektedir. Ülkemizde yapılan araştırmalarda da genellikle kontrol boyutunun dahil edilmediği görülmektedir.

2.3.3. EKAR Kuramının Alt Alanları

EKAR Kuramının, çocukların kendilerini kabul ya da red edilmiş algıladığında benzer tepkiler verip vermediğini ve bu durumun ileri yaşlardaki etkilerini inceleyen kişilik alt kuramı; çocukluk reddi ile duygusal anlamda baş edebilme ve dayanıklı olabilme halinin nedenleri üzerinde duran baş etme alt kuramı ve ebeveynlerin kabul ve red edici tutum ve davranışlarının nedenleri ve toplumdaki bireylerin inançlarıyla karşılıklı etkisini konu alan sosyokültürel sistemler alt kuramı olmak üzere üç alt kuramı ve bu kuramlara ait toplam beş farklı sorusu bulunmaktadır (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

Kişilik alt kuramında aşağıdaki iki soruya yanıt aranmaktadır:

- Sosyokültürel sistem, etnik grup, ırk, cinsiyet, coğrafya vb. farklılıklar gözetilmeksizin çocuklar ebeveynlerinden algıladıkları kabul ya da redde, benzer biçimlerde mi tepki verirler?
- Çocukken algılanan ebeveyn reddi bireyi sonraki yaşlarında ya da yetişkinliğinde nasıl ve ne düzeyde etkilemektedir? (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

Baş etme alt kuramı şu sorunun cevabıyla ilgilenmektedir:

- Ebeveyn reddi yaşamış bazı çocuk veya yetişkinler deneyimlemiş oldukları reddedilme hissi ile etkili bir şekilde baş etmede diğerlerine göre niçin daha iyi ve daha dayanıklıdırlar? (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

Sosyokültürel sistem alt kuramında ise şu iki soruya cevap aranmaktadır:

- Bazı ebeveynler daha sıcak ve sevgi doluyken bazıları neden soğuk, düşmanca, ihmal edici ve reddedici davranmaktadır? Bu bağlamda ebeveyn

kabul ya da reddi sosyokültürel, psikolojik ve aile temelli unsurlarla ilişkili olabilir mi?

- Çocuklukta algılanan ebeveyn kabul ya da reddi içinde bulunulan toplumsal yapı, değerler ve bireylerin inanç ve davranışlarıyla ne düzeyde ilişkilidir? (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

2.3.3.1. Kişilik Alt Kuramı

EKAR Kuramında kişilik, bireyin farklı yaşam alanlarında göstermiş olduğu bilişsel, duygusal, algısal ve güdüsel tepkileri ve bu tepkilerle ortaya çıkan gözle görülür davranışları olarak belirtilmektedir. Ebeveyn kabul ya da reddinin, bireyin kişiliğine ve ruh sağlığına etkilerini inceleyen EKAR kişilik alt kuramına göre, tüm bireylerin kendileri için mühim gördükleri insanlardan olumlu tepkiler görmeye dair doğuştan gelen biyolojik temeli olan duygusal bir gereksinimi bulunmaktadır. Bu bağlamda ebeveyn çocuk ilişkisinin niteliği çocuktaki duygusal güvenlik ve rahatlık hissiyatının düzeyini belirlemektedir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005). Ebeveynleri tarafından yakınlık, sıcaklık, sevgi ihtiyacı doyurulmayan çocukların gelişimleri olumsuz etkilenmektedir. Kurama göre algılanan ebeveyn reddinin sıklığı, şiddeti ve süresi bireyin ruh sağlığı için belirleyici olmaktadır (Rohner, 2004). Çocuklukta algılanan ebeveyn reddi bireylerin ömür boyu sosyal ve duygusal problemlerle ilgili ruhsal sağlık sorunlarından oluşan bir risk grubunda olmalarına sebep olabilmektedir (Khaleque ve Rohner, 2002).

2.3.3.2. Baş Etme Alt Kuramı

Ebeveynlerinden ciddi boyutlarda red algılamış olan bazı bireylerin yaşamış oldukları red deneyimlerine rağmen öngörülen ruh sağlığı sorunlarını neden yaşamadıkları konusu EKAR baş etme alt kuramının temelini oluşturmaktadır (Rohner ve ark., 2009). Kuramda red duygusu ile başarılı bir biçimde başa çıkan kişilerin nitelikleri ele alınmaktadır. Buna göre farklılaşmış benlik algıları, özerklik ve kişisel algılamama kapasitesi gibi sosyal ve bilişsel bazı yeteneklerin bireylerin algıladığı redle etkili bir biçimde başa çıkmada etkin rol oynadığı düşünülmektedir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005). Reddedilme ile baş edebilen kişiler, ciddi reddedilme yaşamalarına karşın duygusal ve ruhsal olarak iyi durumda olan "etkili baş ediciler"; okullarında ve

mesleki hayatlarında başarılı olmalarına rağmen duygusal ve ruhsal olarak zarar görmüş olan "işlevsel baş ediciler" olarak iki farklı şekilde gruplandırılmaktadırlar (Khaleque ve Rohner, 2002; Rohner ve ark., 2005; Rohner ve Khaleque, 2005).

2.3.3.3. Sosyokültürel Sistemler Alt Kuramı

Bu alt kuram ebeveyn kabul ve reddinin olası öncüllerini, başka unsurlarla olan ilişkilerini ve olası sonuçlarını aile, toplum ve sosyokültürel bağlam içerisinde değerlendirerek açıklamaya çalışan ve yordamalarda bulunan bir modele dayanmaktadır. Sosyokültürel sistem modelinde ebeveynlerin kabul edici ya da reddedici davranışlarının özelde ev ve aile yapısından genelde ekonomik ve politik yapıya kadar tüm sosyal kurumları kapsayan bir sistem tarafından şekillendiği düşünülmektedir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

Annelerin ve babaların davranışları, çocuk davranışları, akranlar, komşular ve öğretmenler gibi yakın çevrenin davranışları, içinde bulunulan toplumun kültürü, gelenek ve görenekleri, ekonomik ve sosyal yapılar gibi süreklilik gösteren unsurların birbirleriyle etkileşiminin incelendiği (Khaleque ve Rohner, 2002; Rohner ve Khaleque, 2005) bu alt kuramın sorularını tek ve net bir cevapla yanıtlamaya çalışmak mümkün görünmemektedir. Toplumiçi çeşitlilikte ebeveyn reddinin ilişkili olduğu birtakım özel faktörler olduğu ifade edilmektedir. Bu duruma örnek olarak duygusal destek bulamayan ve sosyal yaşamdan yalıtılmış tek ebeveynlerin, özellikle ebeveynin genç yaşta ve ekonomik bakımdan yetersiz olduğu durumlarda çocuklarına karşı sevgi ve ilgi gösterme hususunda yeterli olamama riski barındırdıkları belirtilmektedir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

Bu çalışmada babaların çocuklarının yaşamına katılım sergileme düzeyleri ve annelerin bekçilik davranışlarının babanın katılım düzeyi ile ilişkili olup olmadığı araştırılmış; bu iki değişken ile çocukların algıladığı baba kabul reddi arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Bu sebeple EKAR Kuramının sosyokültürel sistem alt kuramı ile ilgili yapılan çalışmalar arasında kendisine yer bulacağı düşünülmüştür.

2.4. Baba Katılımı ve Annelik Bekçiliği Arasındaki İlişkileri İnceleyen Araştırmalar

De Luccie (1995), 2-19 yaş aralığında çocuğu olan annelerle yürüttüğü çalışmasında, baba katılımına etki eden anne özelliklerini incelemiş; çalışmada daha fazla baba katılımı bildiriminde bulunan annelerin diğer annelere kıyasla evliliklerinde daha mutlu ve daha küçük çocuğu olan, baba katılımına daha fazla önem veren ve bu katılımdan hoşnut olan anneler olduğu saptanmıştır. Araştırmada ayrıca, baba katılım sıklığının annelerin baba katılımı konusundaki tutum ve memnuniyeti tarafından doğrudan ya da dolaylı olarak yordandığı; ancak çocuk sayısı ve annelerin iş durumları tarafından yordanmadığı bulgulanmıştır.

Gaunt (2008), katılımcıları 6 ay ile 3 yaş aralığında en az bir çocuk sahibi 209 anne ve babadan oluşan araştırmasında, annelik bekçiliği davranışının geçmişi ve psikolojik bulguları ile anne-babaların çocuk bakımına dair incelemelerde bulunmuştur. Çalışma sonuçlarına göre, daha az çalışma saatlerine, daha az gelir ve eğitim düzeyine sahip anneler, diğerlerine göre daha fazla bekçilik davranışı sergileme eğiliminde olmaktadırlar. Anneler çocuk bakımı konusunda daha fazla sorumluluk alıp daha çok çaba gösterdiğinde, daha az baba katılımı olduğu görülmüştür. Ayrıca çocuğun yaşı ile annelerin bekçilik davranışı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Hauser (2012), katılımcıları küçük çocuk sahibi ebeveynler olan çalışmasında anne ve babaların, bekçilik davranışına dair etkilerini incelemiş, geleneksel ebeveynlik ile ilgili anne rolleri üzerinde durmuştur. Çalışmadaki bulgulara göre annelerin, çoğunlukla ebeveynlikle ilgili kararlarda kontrolü elinde tutarak bekçilik yaptıkları ve bu durumun baba katılımını sınırladığı, babaların sorumluluk alma konusunda boşta kaldığı belirlenmiştir.

Stevenson, Fabricius, Cookston, Parke, Coltrane, Braver ve Saenz (2014), anne-baba ve çocuklardan farklı zaman dilimlerinde üç seferde ölçümler alarak gerçekleştirdikleri boylamsal çalışmada, evlilik problemleri ve baba-çocuk ilişkisinde annelerin bekçilik davranışının aracını rolünü incelemişlerdir. Çalışma bulgularına göre evlilik problemleri ile baba-çocuk ilişkisi arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu ve annelik bekçiliği davranışının bu ilişkide aracı bir rol oynadığı saptanmıştır.

Tu ve ark.'nın (2014) 737 anne ile çalıştıkları araştırmalarında baba katılımı ile annelik bekçiliği arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre annelik bekçiliğinin "standart ve sorumluluklar, annelik kimliğinin doğrulanması ve farklılaşmış aile rolleri" olan üç alt boyutunun da, baba katılımının "etkileşim, ulaşılabilirlik ve sorumluluk" olan tüm alt boyutları ile güçlü ve negatif yönde ilişkili olduğu saptanmıştır. Bulgular, annelerin çalışma saatleri arttığında babaların daha fazla katılım sergilediğini; anne eğitim düzeyi ile annelik bekçiliğinin iki alt boyutundan "standart ve sorumluluklar ve annelik kimliğinin doğrulanması" boyutları arasında pozitif yönlü ilişki olduğunu göstermiştir.

Makusha ve Richter (2016), katılımcılar arasında birlikte veya ayrı yaşayan çiftlerin bulunduğu çalışmasında ailelerle ayrıntılı görüşmeler yapmış ve annelik bekçiliği ile bu davranışın baba katılımına etkilerini değerlendirmiştir. Bulgulara göre kadınların baba katılımı konusundaki beklenti, inanç ve değerlerinin önemli olduğu görülmüştür. Kadınların, beklentilerinin fazla olduğu durumlarda baba katılımını daha fazla kontrol ettiği ve kısıtladığı saptanmıştır. Anne ve baba ilişkisinin çatışmalı olduğu durumlarda bazı annelerin baba ile bağ kurmadığı ve bu durumun baba-çocuk ilişkisi için de geçerli olduğu belirtilmiştir. Evli çiftlerde kadınların toplumsal cinsiyet rollerini benimseyerek bekçilik davranışı sergilediği görülmektedir. Özellikle küçük çocuk sahibi anneler babaların yeterliliği konusunda tatminkar değilse kontrol etme ve düzenleme eğiliminde olmaktadırlar.

Karabulut (2017), katılımcıları 311 lise öğrencisi ve onların babalarından oluşan araştırmasında, baba katılımını ve baba katılımının "babaların kendi babalarının baba katılımı, baba yeterliği, annelik bekçiliği" değişkenleri olan yordayıcılarını kapsayan bir model sınamış, ayrıca baba katılımı ile ergenlerin saldırgan davranışları arasındaki ilişkide "babaların kendi babalarının baba katılımı ve annelik bekçiliği" değişkenlerinin biçimlendirici rolünü incelemiştir. Bulgulara göre, baba katılımı ve ergenlerin saldırgan davranışları arasındaki ilişkide annelik bekçiliği davranışının biçimlendirici rolünün olduğu, babaların kendi babalarının baba katılımının ise biçimlendirici rolünün olmadığı saptanmıştır.

Aktaş (2017), katılımcıları 4-6 yaş aralığında 265 çocuğun anne, baba ve öğretmeninden oluşan çalışmada, baba katılımı ile çocuk uyumu arasındaki ilişkide anne-

babaların evlilik uyumları ve annelik bekçiliği davranışının etkisi incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre, babaların erkek çocuklarına kızlara oranla daha fazla temel bakım verdiği; çocukların sayısı arttıkça baba-çocuk etkileşiminde geçirilen serbest zaman etkinliklerinin azaldığı; babaların eğitim düzeyi arttıkça baba katılımında artış olduğu görülmüştür. Ayrıca annelik bekçiliğinin artışının babanın evlilik uyumunu azalttığı ve bunun da baba katılımını düşürdüğünü saptanmıştır.

Wang, Yu, Zi ve Ji (2019) Çin'de, katılımcılarını 3-6 yaş aralığında çocuğu bulunan 214 ebeveynin oluşturduğu çalışmalarında çift gelirli ailelerde annelik bekçiliği davranışını ve bu davranışın çocukla ilişkili sonuçlarında baba katılımının aracı rolünü incelemişlerdir. Çalışmanın bulgularına göre, annelerin teşvik edici bekçilik davranışı sergilediği saptanmış; bu bulgu, annelerin tam zamanlı çalışma durumları ve eğitim düzeylerinin yüksek oluşu ile baba katılımını daha fazla destekleme eğilimleriyle ilişkilendirilmiştir. Babaların eğitim düzeylerinin yüksek oluşu sebebiyle annelerin baba katılımına ve babaların çocuk bakımına güven duydukları ve bu durumu olumlu geri bildirim vererek teşvik ettikleri görülmüştür. Annelerin teşvik edici davranışlarının baba katılımının artmasına yol açtığı ve dolayısıyla çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerini olumlu yönde etkilediği bildirilmiştir. Bulgulara göre babalar çocukla etkileşimlerinde eğlenceli etkinlikler ve günlük bakım vermeye oranla kuralların öğretilmesi ve duygusal gelişime ilişkin konuşma üzerinde daha fazla durmaktadırlar.

2.5. EKAR Kuramı İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Rothbaum ve Weisz (1994), yaptıkları çalışmada davranış problemleri ile ebeveyn kabul-reddi arasındaki ilişkide çocuk yaşı, çocuk cinsiyeti ve ebeveyn cinsiyetinin önemli değişkenler olduğunu saptamışlardır. Meta analiz çalışmasının sonucuna göre bazı araştırmalarda çocuk yaş ve cinsiyetinin bakım verme örüntüsü ile dışsallaştırma problemi arasındaki ilişkide anlamlı etkisinin olduğu belirlenirken, bazılarında ise anlamlı bir etkinin bulunamadığı ifade edilmektedir.

Ritcher ve ark. (1995) algılanan ebeveyn kabul-reddi ile kendini kabul arasındaki ilişkide kendi ebeveynlerinden daha yüksek düzeyde red algılayan bireylerin, kendini kabul düzeylerinin düşük olduğunu, ebeveynlerinden daha yüksek düzeyde kabul algılayanların kendini kabul düzeylerinin de yüksek olduğunu bulgulamışlardır.

Wolchik ve diğ. (2000), yaşları 8-15 aralığındaki çocuklar ve onların anneleriyle yürüttükleri araştırmada, annelerin kabul ve red düzeyleri ile çocuklarının sosyal iletişim becerileri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu bulgulamışlardır. Reddedici tutuma sahip annelerin çocuklarının, kabul edici tutuma sahip annelerin çocuklarına göre özgüvenlerinin düşük düzeyde ve iletişim becerilerinin daha zayıf olduğu, ayrıca birtakım duygusal becerilerde yetersizlik ifadeleri bildirdikleri belirtilmiştir.

Khaleque ve Rohner'in (2002), 43 araştırmayı içeren meta analiz çalışmasının bulgularına göre, ebeveyn kabul ve reddi ile psikolojik uyum arasında güçlü bir ilişki olduğu belirtilmektedir. İnceledikleri boylamsal araştırmalarda ebeveynlerinden red algılayan bireylerin depresyona, davranış problemleri sergilemeye ve madde bağımlılığına daha fazla eğilimli oldukları görülmüştür.

Kayahan'ın çalışmasında (2002), annelerin bağlanma stilleri ile çocuklar tarafından algılanan kabul-reddin çocukların ruh sağlığı üzerindeki etkileri incelenmiştir. Belirlenen iki gruptan, deney grubunu çocuk ve ergen psikiyatri kliniğine başvuru yapmış olan çocuklar ve bu çocukların anneleri, kontrol grubunu ise okullardan seçilen çocuklar ve anneleri oluşturmuştur. Araştırma bulgularına göre deney grubundaki çocukların daha fazla anne reddi algıladığı ve psikolojik uyumunun düşük düzeyde olduğu; deney grubunda yer alan annelerin diğer grubun annelerine kıyasla, kendi annelerinden daha yüksek düzeyde red algıladıkları ve öz saygılarının daha düşük düzeyde olduğu saptanmıştır.

Akse ve diğ. (2004), yaşları 13-17 aralığında değişen ergenler ile yürüttüğü araştırmada ergenlerdeki depresyon ve saldırganlık düzeyleri ile algılanan ebeveyn kabul-reddi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bulgulara göre, algılanan ebeveyn reddi ile depresyon ve saldırganlık arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Çetin (2005), 15-20 yaş aralığında suça bulaşmış ve suça bulaşmamış toplam 130 ergenin katılımı ile yaptığı çalışmada, iki grubu ebeveyn kabul ve red algıları ile genel psikolojik uyumları açısından karşılaştırmıştır. Bulgulara göre, suça bulaşmamış ergenlere göre suçlu ergenlerin anne-babalarıyla ilişkilerinde daha yüksek düzeyde ayrışmamış red ve kontrol algıladıkları, duygusal anlamda daha duyarsız oldukları, benlik

saygılarının daha düşük olduğu, zorluklarla başa çıkma, ilişki kurma ve sürdürmede daha fazla zorlandıkları ve yaşama karşı daha olumsuz tutumlar sergiledikleri belirtilmektedir.

Erkman ve Rohner'in (2006), 10-18 yaş aralığındaki çocukların katılımı ile gerçekleştirdikleri araştırmada fiziksel ceza, ebeveyn kabul-reddi ve psikolojik uyum arasındaki ilişki incelenmiştir. Bulgulara göre çocukların hem annelerinin hem de babalarının sıcak ve kabul edici olduğunu bildirmelerine karşın; %10'unun anlamlı olarak daha çok anne reddi; %13'ünün anlamlı olarak daha çok baba reddi belirttiği saptanmıştır. Genel psikolojik uyumları bakımından incelendiğinde ise çocukların orta derecede psikolojik uyuma sahip olduğu ancak %30'unun anlamlı bir biçimde psikolojik uyumsuzluk gösterdiği bulgulanmıştır.

Öngider (2006), anne babası evli ve boşanmış, yaşları 9-16 aralığında olan çocuklar ve onların anneleriyle yürüttüğü araştırmasında, çocukların algıladıkları ebeveyn kabul-reddinin psikolojik uyumları üzerindeki etkisini incelemiştir. Bulgulara göre, ebeveyn kabul-reddinin çocukların genel psikolojik uyum varyansının %40'ını açıkladığı; çocuğun annesiyle olan ilişkisinde algıladığı kabul veya red ile babası ile ilişkisinde algıladığı ayrışmamış red boyutunun genel psikolojik uyumuna etki eden güçlü değişkenler olduğu saptanmıştır. İki ebeveynle de ilişkisinden reddedilme algılayan çocukların, kabul algılayanlara göre daha düşük düzeyde psikolojik uyuma sahip oldukları bulgulanmıştır.

Sarıtaş (2007), lise 2. sınıf öğrencileri ile yürüttüğü çalışmada algılanan anne kabul-reddi ile ergenlerin olumsuz duygu hali, kaygı durumu ve öfke ile ilgili psikolojik problemleri arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkideki erken dönem uyumsuz şemaların rolünü incelemiştir. Araştırmada ebeveynlerinden red algılayan öğrencilerin, kabul algılayan öğrencilere göre daha yoğun olumsuz duygu haline sahip oldukları ve daha yoğun kaygı yaşadıkları saptanmıştır.

Dwairy (2010), katılımcıları dokuz farklı ülkeden Arap, Hint, Fransız ve Arjantin asıllı 2884 ergenin oluşturduğu araştırmada ebeveyn kabul reddinin ülkeler arasında farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bulgulara göre, babaların annelere kıyasla daha çok reddedici ve daha az kabul edici olarak algılandığı; kız ergenlere göre erkek ergenlerin ebeveynlerinden daha çok red ve daha az kabul algıladığı; ebeveyn reddinin tespit edildiği

ailelerin çoğunlukla eğitim seviyesinin daha düşük düzeyde olduğu ebeveynlerden oluştuğu ve sosyo-ekonomik seviyelerinin de daha düşük düzeyde olduğu saptanmıştır.

Karaboğa (2018), katılımcıları lisede öğrenim gören ve disiplin kurulunda şiddet gerekçeli cezası olan öğrenciler ile disiplin kurulundan hiç ceza almamış; toplam 145 öğrenciden oluşan araştırmasında, anne-baba reddi algısı yüksek düzeyde olan ergenlerin şiddet eğilimi göstermelerinde bağlanma biçimlerinin etkisini incelemiştir. Bulgulara göre kız öğrencilere kıyasla erkek öğrencilerin şiddet duygusu ve uygulama davranışının daha yüksek bir düzeyde olduğu; şiddet gerekçeli ceza alan ve almayan ergenlerde anneden algılanan sıcaklık ve şefkat ile kaygılı bağlanma arasında zayıf ve negatif yönlü ilişki, düşmanlık ve saldırganlık ile kaygılı bağlanma arasında pozitif ve doğrudan ilişki olduğu; babadan algılanan kayıtsızlık ve ihmal ile kaygılı bağlanma arasında ise çok zayıf ve pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Rodriguez-Ruiz, Carrasco ve Holgado-Tello (2019) yapmış oldukları çalışmada baba katılımı ve çocukların psikolojik uyumu arasındaki ilişkide anne-baba kabulünün aracı rolünü incelemişlerdir. Sonuçlara göre, baba katılımı ve ebeveyn kabulünün bağımsız olarak çocukların psikolojik uyumu üzerinde anlamlı etkisi olduğu sonucu elde edilmiştir. Ayrıca, baba katılımı ve çocukların psikolojik uyumu arasındaki ilişkide hem anneden hem de babadan algılanan kabullenici tutumun aracı rolü olduğu sonucu elde edilmiştir.

BÖLÜM 3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma modeli, araştırma grubu, veri toplama araçları, veri toplama süreci, verilerin analizine dair bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Baba katılımı ve annelik bekçiliği davranışının, lise bir ve lise ikinci sınıfa devam eden (15-16 yaş) çocukların algıladığı baba kabul-red düzeyleri ile ilişkisini inceleyen bu araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Karasar'a göre (2009), "İlişkisel tarama modelleri, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir" (s. 81).

3.2. Araştırma Grubu

Bu çalışmanın araştırma grubunu, 2018-2019 eğitim öğretim yılında İstanbul'un Pendik, Kartal ve Maltepe ilçelerinden uygunluk prensibine göre belirlenmiş Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 11 liseden, lise bir ve lise ikinci sınıfa devam eden 15-16 yaş aralığındaki, anne babasının evlilik birlikteliği devam eden 264 çocuk ve onların babaları (264 baba) oluşturmaktadır.

Araştırmaya katılan çocuk grubu lise türü değişkenine göre %61,4 (n=162) anadolu lisesi, %4,2 (n=11) çok programlı anadolu lisesi, %12,9 (n=34) anadolu imam hatip lisesi ve %21,6 (n=57) mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencilerinden oluşmaktadır. Sınıf değişkenine göre %47,0'si (n=124) lise birinci sınıf ve %53,0'ü (n=140) lise ikinci sınıf öğrencisidir. Cinsiyet değişkenine göre %67,4'ü (n=178) kız öğrenci ve %32,6'sı (n=86) erkek öğrencidir. Yaş değişkenine göre %43,9'u (n=116) 15 yaş ve %56,1'i (n=148) 16 yaşındadır.

Ebeveynlerin sahip olduğu çocuk sayısı değişkenine göre %9,1'inin (n=24) 1 çocuk, %47,7'sinin (n=126) 2 çocuk, %43,2'sinin (n=114) 3 ve üzeri sayıda çocuğu olduğu görülmektedir. Baba eğitim durumuna göre %26,9'u (n=71) ilkokul, %16,3'ü (n=43) ortaokul, %39,0'u (n=103) lise ve %17,8'i (n=47) üniversite ve üstü mezunudur. Anne eğitim durumuna göre, %39,4'ü (n=104) ilkokul, %22,3'ü (n=59) ortaokul, %27,7'si (n=73) lise ve %10,6'sı (n=28) üniversite mezunudur. Baba çalışma durumu

değişkenine göre %75,0'i (n=198) tam zamanlı, %12,5'i (n=33) yarı zamanlı çalışmakta ve %12,5'i (n=33) herhangi bir işte çalışmamaktadır. Anne çalışma durumu değişkenine göre %26,1'i (n=69) tam zamanlı, %6,8'i (n=18) yarı zamanlı çalışmakta ve %67,0'si (n=177) herhangi bir işte çalışmamaktadır. Gelir düzeyine göre %11,4'ü (n=30) düşük, %86,0'sı (n=227) orta ve %2,7'si (n=7) yüksek gelir düzeyinde olduğunu belirtmiştir. Demografik değişkenlere ait bilgiler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Demografik Değişkenlerin Betimleyici İstatistikleri

Demografik Değişkenler (n=264)		n	%
Lise Türü	Anadolu Lisesi	162	61,4
	Çok Programlı And. Lisesi	11	4,2
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	34	12,9
	Mesleki ve Teknik And. Lisesi	57	21,6
	Toplam	264	100,0
Sınıf	Lise 1	124	47,0
	Lise 2	140	53,0
	Toplam	264	100,0
Çocuk Cinsiyet	Kız	178	67,4
	Erkek	86	32,6
	Toplam	264	100,0
Çocuk yaş	15	116	43,9
	16	148	56,1
	Toplam	264	5,3
Çocuk Sayısı	1	24	9,1
	2	126	47,7
	3 ve üstü	114	43,2
	Toplam	264	100,0
Baba Eğitim Durumu	İlkokul	71	26,9
	Ortaokul	43	16,3
	Lise	103	39,0
	Üniversite	47	17,8
	Toplam	264	100,0
Anne Eğitim Durumu	İlkokul	104	39,4
	Ortaokul	59	22,3
	Lise	73	27,7
	Üniversite	28	10,6
	Toplam	264	100,0
Baba Çalışma Durumu	Tam zamanlı çalışıyorum	198	75,0
	Yarı zamanlı çalışıyorum	33	12,5
	Herhangi bir işte çalışmıyorum	33	12,5
	Toplam	264	100,0

Anne Çalışma Durumu	Tam zamanlı çalışıyorum	69	26,1
	Yarı zamanlı çalışıyorum	18	6,8
	Herhangi bir işte çalışmıyorum	177	67,0
	Toplam	264	100,0
Gelir Durumu	Düşük	30	11,4
	Orta	227	86,0
	Yüksek	7	2,7
	Toplam	264	100,0

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla Kişisel Bilgi Formu, Baba Katılım Ölçeği, Annelik Bekçiliği Ölçeği ve Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği Baba Formu kullanılmıştır. Ölçeklere ait bilgiler aşağıda sunulmuştur. Ölçeklere dair verilen bilgilerden sonra çalışmada kullanılan ölçeklere ait betimleyici istatistikler Tablo 2'de gösterilmiştir.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcılarla ilgili ihtiyaç duyulan demografik bilgilere ulaşmak için araştırmacı tarafından kişisel bilgi formu hazırlanmıştır. Babalar tarafından doldurulması istenen bu formda çocuğun okulu, sınıf seviyesi, cinsiyeti, doğum tarihi, sahip olunan çocuk sayısı, ebeveylerin medeni durumu, eğitim düzeyleri ve çalışma durumları ve gelir durumu ile ilgili bilgilerin yer aldığı toplam 11 soru bulunmaktadır. Formda kimlik veya iletişim bilgilerine dair sorular yer almamaktadır.

3.3.2. Baba Katılım Ölçeği

Babaların çocuklarına sağlamış olduğu duygusal desteği belirlemek amacıyla Finley (1998) tarafından geliştirilen bu ölçekte baba katılımını çocukların bakış açısıyla ele alan 9 madde bulunmakta, her bir madde 5'li likert üzerinden derecelendirilmekte, soruların içeriklerine göre bu ifadeler farklılaşmakta ve değerlendirme toplam puan üzerinden yapılmaktadır (Akt. Kuzucu ve Özdemir, 2013). Puanlama "Oldukça çok/Her zaman/Oldukça yakın/Çok iyi/Mükemmel" seçenekleri için 5 puandan başlanıp "Hiç/Hiçbir zaman/Hiç yakın değil/Çok kötü/İyi değil" seçenekleri için 1 puana kadar düşürülerek yapılmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar çocukların babalarıyla olan ilişkilerinin olumlu olduğunu ve babaların çocuklarının yaşamlarına dahil olduğunu ifade

etmektedir. Baba Katılım Ölçeği'nin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı değeri ölçeğin orjinali için yapılmış iki çalışmada .88 ve .90 (Finley, 1998; Williams ve Finley, 1997); Türk örneklemine uyarlama çalışmasında ise .88 olarak bulunmuştur (Kuzucu ve Özdemir, 2013). Bu araştırmada da Cronbach Alpha güvenirlik katsayısının .88 olduğu görülmüştür.

3.3.3. Annelik Bekçiliği Ölçeği

3-16 yaş aralığında bulunan çocuklarının babalarına erişimini kısıtlayan anneleri değerlendirebilmek için Fagan ve Barnett (2003) tarafından geliştirilen bu ölçekte toplam 9 madde bulunmakta, her bir madde 5'li likert üzerinden derecelendirilmekte ve değerlendirme toplam puan üzerinden yapılmaktadır. Ölçeğin orjinalinde araştırma grubunu anneler oluşturmaktadır. Karabulut ve Şendil (2017) bu ölçeği Türkçe'ye uyarlama çalışması yaparken babalarla çalışmış; 15-16 yaş çocuğu olan babaların çocuklarıyla ilgili işleri yapabilmeleri için, eşlerinin kendilerine ne kadar fırsat tanıdığını inceleyebilmek amacıyla babaların kendi algısını ölçmeyi hedeflemişlerdir. Bu bilgilerden hareketle "Tamamen katılıyorum" seçeneği için 5, "Katılıyorum" seçeneği için 4, "Kısmen katılıyorum" seçeneği için 3, "Katılmıyorum" seçeneği için 2 ve "Hiç katılmıyorum" seçeneği için 1 puan verilerek yapılan değerlendirmelerde babaların ölçekten yüksek puan alması, kendilerinin daha fazla annelik bekçiliği davranışına maruz kaldığını göstermektedir (Karabulut ve Şendil, 2017).

Ölçeğin orijinalinde Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı .93 olarak bulunmuş (Fagan ve Barnett, 2003), Türkçe'ye uyarlanmış ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ise .82 olarak belirtilmiştir (Karabulut ve Şendil, 2017). Bu çalışmada da annelik bekçiliği davranışı babaların gözünden değerlendirilmiş ve Cronbach Alpha güvenirlik katsayısının .86 olduğu belirlenmiştir.

3.3.4. Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği (Çocuk/Ergen Kısa Formu)

Bu araştırmada algılanan ebeveyn kabul-reddinin değerlendirilmesi amacıyla Rohner ve Khaleque (1978) tarafından geliştirilen 60 maddelik ebeveyn kabul-red ölçeğinin 9-17 yaş aralığındaki çocuklar için hazırlanmış olan, 29 maddeden oluşan, kontrol boyutunu da içeren, 4'lü Likert tipindeki kısa formu kullanılmıştır. Ölçekte annelerin ve babaların değerlendirildiği iki ayrı form bulunmasında rağmen bu

araştırmanın amacı doğrultusunda çocuklara yalnızca babaların değerlendirildiği form verilmiştir. Ölçek beş alt boyut içermekte; bu boyutlar sıcaklık/şefkat (8 madde), düşmanlık/saldırganlık (6 madde), ihmal/kayıtsızlık (6 madde), ayrışmamış red (4 madde) ve kontrol (5 madde) olarak belirtilmektedir. Değerlendirme yapılırken "Hemen hemen her zaman doğru" seçeneği için 4, "Bazen doğru" seçeneği için 3, "Nadiren doğru" seçeneği için 2, "Hiçbir zaman doğru değil" seçeneği için 1 puan verilmekte; ancak alt ölçek puanları hesaplanırken madde 16 ve madde 20 ters puanlanmakta, toplam puan hesaplaması yapılırken sıcaklık/şefkat alt boyutunun tamamı ters kodlanmaktadır. Ölçekten elde edilen yüksek puanlar algılanan reddin de arttığının göstergesidir.

Khaleque ve Rohner'in (2002) meta-analiz çalışmasında ölçeğin çocuk formuna ait ebeveyn reddi iç tutarlık katsayısı .89; Rohner ve Khaleque (2003) tarafından yapılmış kontrol boyutunu da içeren çalışmada ise .71 olarak bulunmuştur. Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği (EKRÖ) Türkçe'ye ilk olarak Erdem (1990) tarafından uyarlanmış, alt ölçeklere ait iç tutarlık değerleri .78 ile .90 arasında değişirken ölçeğin tamamı için iç tutarlık .95 olarak belirtilmiştir. Bu araştırmada da Cronbach Alpha güvenirlik katsayısının sıcaklık/şefkat boyutu için .89, düşmanlık/saldırganlık boyutu için .80, ihmal/kayıtsızlık boyutu için .73, ayrışmamış red boyutu için .72, kontrol boyutu için .55 ve ölçeğin tamamı için .87 olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2. Araştırmada Kullanılan Ölçekler ve İlgili Alt Boyutların Betimleyici İstatistikleri

Ölçekler ve Alt Boyutlar	N	Ort.	SS	Minimum	Maksimum	Cronbach Alpha
Annelik bekçiliği	264	22,64	7,878	9	45	0,86
Baba katılımı	264	35,60	6,159	15	45	0,88
EKRÖ Sıcaklık	264	13,10	4,760	2	28	0,89
EKRÖ Düşmanlık	264	7,54	2,103	5	17	0,80
EKRÖ İhmal	264	10,74	2,326	6	20	0,73
EKRÖ Ayrışmamış ret	264	4,89	1,395	4	11	0,72
EKRÖ Kontrol	264	12,39	2,222	4	17	0,55
EKRÖ Toplam	264	48,65	8,733	18	84	0,87

3.4. Veri Toplama Süreci

Veri toplama işlemi öncesinde ilk olarak araştırmada kullanılacak ölçme araçlarının kullanım izinleri ilgili kişilerden (geliştiren/uyarlayan) alınmıştır. Maltepe Üniversitesi Etik Kurulu'ndan tez önerisi, kullanılacak ölçekler, uygulama konusunda ve İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden Pendik, Kartal ve Maltepe ilçelerinde bulunan ortaöğretim kademesindeki okullarda uygulama yapabilme hususunda gerekli tüm izinler alınmıştır. İlgili kurumlardan resmi izin yazılarının teslim alınmasının ardından belirtilen ilçelerdeki farklı türdeki liselerin müdürleriyle görüşülmüş, araştırmanın amacı ve yöntemiyle ilgili bilgi verilerek okullarında uygulama yapabilmek için kendilerinden onay istenmiştir. 4 farklı lise türünde toplamda 11 okulun müdüründen uygulama için onay alınmıştır. Müdürlerinden onay alınan liselerin rehberlik öğretmenleriyle görüşülerek uygulama yapılacak sınıflar belirlenmiş ve zamansal planlamalar yapılmıştır. Uygulama yapılacak sınıflar belirlenirken, okulların belirlenmesinde olduğu gibi uygunluk prensibi esas alınmış, okul rehberlik öğretmenleriyle birlikte hem anne hem de babası hayatta olan öğrencilerin bulunduğu sınıflar tespit edilerek bu sınıflarda uygulama yapılmıştır. Uygulamalar ders saatlerinde ve sınıf ortamında yapıldığı için girilen sınıflardaki tüm öğrencilere araştırmanın amacı ve adımları ile ilgili bilgi verilmiş, öğrencilerin sorduğu tüm sorular özenle yanıtlanmıştır. Öğrencilere kapalı zarf içerisinde babalarına teslim etmeleri için, içinde araştırmacıyı ve araştırmanın amacını tanıtan ve araştırmaya çocuğunun ve kendisinin katılımını onaylayan Veli Onam Formu, Kişisel Bilgi Formu ve Annelik Bekçiliği Ölçeğinin bulunduğu zarflar verilmiştir. Gönüllü öğrenciler sınıf ortamında Baba Katılım Ölçeği ve Baba EKRÖ/K Çocuk/Ergen Formunu doldurmuşlardır. Sınıf ortamında gerçekleştirilen uygulamaların tümü bizzat araştırmacı tarafından yapılmış, ortalama 25 dakika sürmüştür. Sıra etkisini engellemek için uygulamalar esnasında ölçeklerin veriliş sıraları değiştirilmiştir. Hem çocuklardan hem de babalardan isim bilgileri istenmemiş; zarflar ve öğrencilerin doldurduğu ölçekler numaralandırılmış, böylece babalardan dönen zarflar ile aynı numaralı çocuk yanıtları eşleştirilmiştir. Araştırmaya katılan gönüllü babalardan formları doldurduktan sonra kapalı zarf içinde öğrenci aracılığıyla okula geri yollaması istenmiş, bu zarflar okul rehberlik öğretmenleri tarafından toplanmış ve araştırmacıya teslim edilmiştir. Veri toplama süreci Mart 2019'da başlamış, Mayıs 2019'da tamamlanmıştır. Toplamda 1195 öğrenciye uygulama yapılmış, 299 babadan zarflar dönmüş, 10 tanesi boşanmış olduğunu

belirttiği; 12 tanesi de eksik veya yanlış doldurulduğu; 13 tanesi uç değerler olduğu için analizlere dahil edilmemiştir. Analizler 264 baba-çocuk verisi üzerinden yapılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 22.0 programları kullanılmıştır. Çalışmada baba katılımı, annelik bekçiliği davranışı ve 15-16 yaş çocukların algıladığı baba kabul ve reddi arasındaki ilişki ve demografik değişkenler bakımından farklılaşma düzeyleri incelenmiştir. Değişkenlere ilişkin çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Araştırmada Kullanılan Ölçme Araçlarından Alınan Puanların Çarpıklık ve Basıklık Katsayıları

Ölçekler ve Alt Boyutlar	N	Ort.	SS	Çarpıklık	Basıklık
Annelik bekçiliği	264	22,64	7,878	,276	-,274
Baba katılımı	264	35,60	6,159	-,820	,408
EKRÖ Sıcaklık	264	13,10	4,760	,870	-,066
EKRÖ Düşmanlık	264	7,54	2,103	1,133	,350
EKRÖ İhmal	264	10,74	2,326	1,074	,720
EKRÖ Ayrışmamış red	264	4,89	1,395	1,317	,604
EKRÖ Kontrol	264	12,39	2,222	-,006	-,726
EKRÖ Toplam	264	48,65	8,733	,680	-,391

Tabachnick ve Fidell'e (2013) göre, çarpıklık ve basıklık katsayılarının -1,5 ile +1,5 arasında olduğu durumlarda dağılımlar normal kabul edilebilir. Tablo 3'te görüldüğü gibi, yapılan normallik testi bulgularına göre, araştırma değişkenleri ve ilgili ölçek alt boyutları ve toplam puanların çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1,5 ve +1,5 aralığında olduğu ve normal dağılım gösterdiği görülmektedir. Elde edilen sonuç doğrultusunda, araştırmada parametrik testlerden yararlanılmış, ancak homojen dağılım göstermeyen örneklem sayılarının olduğu grupların karşılaştırılması için parametrik olmayan ölçümler yapılmıştır.

Araştırma değişkenleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi amacıyla "Pearson Korelasyonu" yapılmıştır. İlişkili olduğu tespit edilen değişkenlerin açıklayıcı ilişkisini incelemek için "Doğrusal Regresyon Analizi" uygulanmıştır. Demografik değişkenler açısından farklılaşma düzeylerinin incelenmesi için homojen dağılım gösteren gruplarda Bağımsız Örneklem t Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Post Hoc Tukey Testi; homojen dağılım göstermeyen gruplarda ise parametrik olmayan Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis H Testi uygulanmıştır. Analizlerde anlamlılık değeri 0,05 düzeyinde % 95 aralığında incelenmiştir.

BÖLÜM 4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmanın amacı doğrultusunda yapılmış olan istatistiksel analizlere ve yorumlara yer verilmiştir.

4.1. Bulgular

Bulgular, amaç bölümünde yer alan araştırma sorularının sırası ile tablolar ve açıklamalarıyla birlikte aşağıda sunulmuştur.

4.1.1. *"Çocukların cinsiyetine göre; baba katılımı, annelik bekçiliği ve algılanan baba kabul reddi anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?"* Sorusuna Yönelik Bulgular

Araştırmada ele alınan değişkenlerden baba katılımı, annelik bekçiliği ve algılanan baba kabul ve reddinin çocukların cinsiyetine göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Örneklem t testi sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Çocukların Cinsiyetine Göre; Baba Katılımı, Annelik Bekçiliği ve Algılanan Baba Kabul Reddinin Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları

	Çocuk cinsiyet	N	Ort.	Ss	t	p
Annelik Bekçiliği	Kız	178	22,57	7,991	-,227	,821
	Erkek	86	22,80	7,682		
Baba Katılımı	Kız	178	35,60	6,337	-,026	,980
	Erkek	86	35,62	5,809		
EKRÖ Sıcaklık	Kız	178	12,68	4,647	-2,069	,040*
	Erkek	86	13,97	4,900		
EKRÖ Düşmanlık	Kız	178	7,19	1,825	-4,007	,000***
	Erkek	86	8,27	2,442		
EKRÖ İhmal	Kız	178	10,73	2,213	-,121	,904
	Erkek	86	10,77	2,556		

EKRÖ Ayrışmamış Ret	Kız	178	4,74	1,262	-2,515	,013*
	Erkek	86	5,20	1,600		
EKRÖ Kontrol	Kız	178	12,12	2,166	-2,945	,004**
	Erkek	86	12,97	2,241		
EKRÖ Toplam	Kız	178	47,43	7,967	-3,314	,001**
	Erkek	86	51,16	9,711		

Not: *p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Tablo 4'te sunulduğu gibi, cinsiyet değişkenine göre; baba katılımı, annelik bekçiliği ve algılanan baba kabul ve reddinin alt boyutlarının karşılaştırılması için yapılan Bağımsız Örneklem t testi bulgularına göre, sıcaklık (t=-2,069; p<0,05), düşmanlık ve saldırganlık (t=-4,007; p<0,001), ayrışmamış ret (t=-2,515; p<0,01), EKRÖ Kontrol (t=-2,945; p<0,01) ve EKRÖ Toplam (t=-3,314; p<0,05) anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Sonuçlara göre, erkek öğrencilerin algıladığı sıcaklık reddi, düşmanlık/saldırganlık, ayrışmamış ret, kontrol ve toplam puanları kız öğrencilere göre daha yüksektir.

4.1.2. *"Sınıf düzeyine göre; baba katılımı, annelik bekçiliği ve algılanan baba kabul reddi anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?"* Sorusuna Yönelik Bulgular

Araştırmada ele alınan değişkenlerden baba katılımı, annelik bekçiliği ve algılanan baba kabul ve reddinin çocukların sınıf düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Örneklem t testi sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Sınıf Düzeyine Göre; Baba Katılımı, Annelik Bekçiliği ve Algılanan Baba Kabul Reddinin Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları

	Çocuk sınıf	N	Ort	Ss	t	p
Anne Bekçiliği	Lise 1	124	21,52	8,159	-2,189	,029*
	Lise 2	140	23,64	7,510		
Baba Katılımı	Lise 1	124	35,91	6,368	,767	,444
	Lise 2	140	35,33	5,978		
EKRÖ Sıcaklık	Lise 1	124	13,13	4,920	,098	,922
	Lise 2	140	13,07	4,631		
EKRÖ Düşmanlık	Lise 1	124	7,90	2,395	2,598	,010*
	Lise 2	140	7,23	1,756		

EKRÖ İhmal	Lise 1	124	10,98	2,441	1,538	,125
	Lise 2	140	10,54	2,207		
EKRÖ Ayrışmamış Ret	Lise 1	124	5,18	1,578	3,204	,002**
	Lise 2	140	4,64	1,158		
EKRÖ Kontrol	Lise 1	124	12,84	2,346	3,110	,002**
	Lise 2	140	12,00	2,036		
EKRÖ Toplam	Lise 1	124	50,02	9,321	2,418	,016*
	Lise 2	140	47,44	8,017		

Not: *p<0,05, **p<0,01

Tablo 5'te sunulduğu gibi, sınıf düzeyine göre; baba katılımı, annelik bekçiliği ve algılanan baba kabul ve reddinin alt boyutlarının karşılaştırılması için yapılan Bağımsız Örneklem t testi bulgularına göre, düşmanlık (t=2,598; p<0,05), ayrışmamış ret (t=3,204; p<0,01), kontrol (t=3,110; p<0,01), EKRÖ Toplam (t=2,418 p<0,05) ve annelik bekçiliği (t=-2,189; p<0,05) anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Sonuçlara göre, lise birinci sınıf öğrencilerinin düşmanlık, ayrışmamış ret, kontrol ve EKRÖ toplam puanları lise ikinci sınıf öğrencilerine göre daha yüksektir. Annelik bekçiliği puanları ise lise ikinci sınıf öğrencilerinde anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

4.1.3. *"Ailedeki çocuk sayısına göre; baba katılımı, annelik bekçiliği ve algılanan baba kabul reddi anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?"* Sorusuna Yönelik Bulgular

Araştırmada ele alınan değişkenlerden baba katılımı, annelik bekçiliği ve algılanan baba kabul ve reddinin ailedeki çocuk sayısına göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Ailedeki Çocuk Sayısına Göre; Baba Katılımı, Annelik Bekçiliği ve Algılanan Baba Kabul Reddinin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	Çocuk sayısı	N	KO	X2	sd	p	Anlamlı Farklılık
Anne Bekçiliği	1	24	123,77	1,319	2	,517	
	2	126	128,75				
	3 ve üstü	114	138,48				
	Toplam	264					
Baba Katılımı	1	24	127,90				
	2	126	146,35	8,288	2	,016*	2-3
	3 ve üstü	114	118,16				

	Toplam	264					
	1	24	133,79				
EKRÖ Sıcaklık	2	126	121,89	5,055	2	,080	
	3 ve üstü	114	143,95				
	Toplam	264					
	1	24	133,29				
	2	126	130,68	,153	2	,927	
EKRÖ Düşmanlık	3 ve üstü	114	134,34				
	Toplam	264					
	1	24	145,94				
	2	126	127,35	1,526	2	,466	
EKRÖ İhmal	3 ve üstü	114	135,37				
	Toplam	264					
	1	24	121,94				
EKRÖ Ayrışmamış Ret	2	126	128,32	2,239	2	,327	
	3 ve üstü	114	139,35				
	Toplam	264					
	1	24	137,35				
EKRÖ Kontrol	2	126	124,06	3,051	2	,217	
	3 ve üstü	114	140,81				
	Toplam	264					
EKRÖ Toplam	1	24	138,48				
	2	126	120,22	6,386	2	,041*	3-1
	3 ve üstü	114	144,82				
	Toplam	264					

Not: *p<0,05, **p<0,01

Tablo 6'da sunulduğu gibi, çocuk sayısı değişkenine göre; baba katılımı, annelik bekçiliği ve algılanan baba kabul ve reddinin alt boyutlarının karşılaştırılması için yapılan Kruskal Wallis H Testi bulgularına göre, Baba katılımı (X2=8,288; p<0,05) ve EKRÖ Toplam (X2=6,386; p<0,01) anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Farklılığın kaynağını saptamak için ikili gruplarla yapılan Mann Whitney U Testi bulgularına göre, 3 ve üstü çocuk sayısında EKRÖ toplam puan yüksek ve 2 çocuğa sahip ailelerde baba katılımı daha yüksek bulunmuştur.

4.1.4. *"Babaların eğitim düzeyine göre; baba katılımı, annelik bekçiliği ve algılanan baba kabul reddi anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?"* Sorusuna Yönelik Bulgular

Araştırmada ele alınan değişkenlerden baba katılımı, annelik bekçiliği ve algılanan baba kabul ve reddinin babaların eğitim düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Babaların Eğitim Düzeyine Göre; Baba Katılımı, Annelik Bekçiliği ve Algılanan Baba Kabul Reddinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	Baba eğitim düzeyi	N	Ort.	SS	F	sd	p	Anlamlı Farklılık
Annelik	İlkokul	71	25,93	8,529				
bekçiliği	Ortaokul	43	21,67	7,080				
	Lise	103	21,51	7,703	6,012	3/260	,001**	1-4
	Üniversite	47	21,04	6,617				
	Toplam	264	22,64	7,878				
Baba katılımı	İlkokul	71	34,65	6,074				
	Ortaokul	43	34,95	5,673				
	Lise	103	35,84	6,708	1,729	3/260	,161	
	Üniversite	47	37,11	5,230				
	Toplam	264	35,60	6,159				
Sıcaklık	İlkokul	71	13,99	4,731				
	Ortaokul	43	13,72	4,620				
	Lise	103	12,86	4,881	2,543	3/260	,057	
	Üniversite	47	11,70	4,413				
	Toplam	264	13,10	4,760				
Düşmanlık	İlkokul	71	7,56	2,005				
	Ortaokul	43	7,70	2,210				
	Lise	103	7,47	2,292	,125	3/260	,945	
	Üniversite	47	7,53	1,743				
	Toplam	264	7,54	2,103				
İhmal	İlkokul	71	11,04	2,031				
	Ortaokul	43	10,72	2,250				
	Lise	103	10,73	2,552	,863	3/260	,461	
	Üniversite	47	10,34	2,296				
	Toplam	264	10,74	2,326				
Ayrışmamışred	İlkokul	71	4,92	1,490				
	Ortaokul	43	4,93	1,121				
	Lise	103	4,92	1,551	,206	3/260	,892	
	Üniversite	47	4,74	1,113				
	Toplam	264	4,89	1,395				
Kontrol	İlkokul	71	12,63	2,350				
	Ortaokul	43	12,44	2,085				
	Lise	103	12,33	2,139	,533	3/260	,660	
	Üniversite	47	12,13	2,356				
	Toplam	264	12,39	2,222				
Ekrötoplam	İlkokul	71	50,14	8,262				

Ortaokul	43	49,51	7,008			
Lise	103	48,26	9,823	1,914	3/260	,128
Üniversite	47	46,45	7,997			
Toplam	264	48,65	8,733			

Not: **p<0,01

Tablo 7'de sunulduğu gibi, babaların eğitim düzeyine göre; baba katılımı, annelik bekçiliği ve algılanan baba kabul ve reddinin alt boyutlarının karşılaştırılması için yapılan ANOVA bulgularına göre annelik bekçiliği ($F_{(3,260)}$=6,012; p<0,001) anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Farklılığın kaynağını tespit etmek için yapılan Post Hoc Tukey testi sonuçlarına göre, ilkokul mezunu babaların algıladığı annelik bekçiliği puanları anlamlı düzeyde daha yüksektir.

4.1.5. *"Annelerin eğitim düzeyine göre; baba katılımı, annelik bekçiliği ve algılanan baba kabul reddi anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?"* Sorusuna Yönelik Bulgular

Araştırmada ele alınan değişkenlerden baba katılımı, annelik bekçiliği ve algılanan baba kabul ve reddinin annelerin eğitim düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçları Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Annelerin Eğitim Düzeyine Göre; Baba Katılımı, Annelik Bekçiliği ve Algılanan Baba Kabul Reddinin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	Eğitim durumu anne	N	KO	X2	sd	p	Anlamlı Farklılık
Annelik bekçiliği	İlkokul	104	144,35				
	Ortaokul	59	131,25				
	Lise	73	134,97	13,615	3	0,003**	1-4
	Üniversite	28	84,68				
	Toplam	264					
Baba katılımı	İlkokul	104	126,58				
	Ortaokul	59	139,03				
	Lise	73	130,97	1,813	3	,612	
	Üniversite	28	144,73				
	Toplam	264					
Sıcaklık	İlkokul	104	141,21				
	Ortaokul	59	140,10	5,800	3	,122	
	Lise	73	122,99				
	Üniversite	28	108,93				

	Toplam	264				
Düşmanlık	İlkokul	104	125,40			
	Ortaokul	59	135,42			
	Lise	73	139,35	1,738	3	,628
	Üniversite	28	134,86			
	Toplam	264				
İhmal	İlkokul	104	131,41			
	Ortaokul	59	124,68			
	Lise	73	137,07	1,300	3	,729
	Üniversite	28	141,13			
	Toplam	264				
Ayrışmamışred	İlkokul	104	128,20			
	Ortaokul	59	141,12			
	Lise	73	139,42	4,564	3	,199
	Üniversite	28	112,27			
	Toplam	264				
Kontrol	İlkokul	104	141,45			
	Ortaokul	59	133,70			
	Lise	73	128,53	4,844	3	,184
	Üniversite	28	107,07			
	Toplam	264				
Ekrötoplam	İlkokul	104	138,37			
	Ortaokul	59	140,82			
	Lise	73	125,60	4,108	3	,250
	Üniversite	28	111,16			
	Toplam	264				

Not: ***p<0,001

Tablo 8'de sunulduğu gibi, annelerin eğitim düzeyine göre; baba katılımı, annelik bekçiliği ve algılanan baba kabul ve reddinin alt boyutlarının karşılaştırılması için yapılan Kruskal Wallis homojenlik testi bulgularına göre annelik bekçiliği (X2=13,615; p<0,001) anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Farklılığın kaynağını tespit etmek için yapılan Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, ilkokul mezunu annelerin annelik bekçiliği puanları anlamlı düzeyde daha yüksektir.

4.1.6. *"Babaların çalışma durumuna göre; baba katılımı, annelik bekçiliği ve algılanan baba kabul reddi anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?"* Sorusuna Yönelik Bulgular

Araştırmada ele alınan değişkenlerden baba katılımı, annelik bekçiliği ve algılanan baba kabul ve reddinin babaların çalışma durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yapılan ANOVA sonuçları Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Babaların Çalışma Durumuna Göre; Baba Katılımı, Annelik Bekçiliği ve Algılanan Baba Kabul Reddinin ANOVA Sonuçları

	Çalışma durumu baba	N	Ort	Ss	F	sd	p
Annelik Bekçiliği	Tam zamanlı çalışıyorum	198	22,39	7,305			
	Yarı zamanlı çalışıyorum	33	24,79	10,361	1,437	2/261	,240
	Herhangi bir işte çalışmıyorum	33	22,00	8,288			
	Toplam	264	22,64	7,878			
Baba Katılımı	Tam zamanlı çalışıyorum	198	35,47	6,418			
	Yarı zamanlı çalışıyorum	33	36,30	5,780	,262	2/261	,770
	Herhangi bir işte çalışmıyorum	33	35,70	4,915			
	Toplam	264	35,60	6,159			
EKRÖ Sıcaklık	Tam zamanlı çalışıyorum	198	13,16	4,971			
	Yarı zamanlı çalışıyorum	33	13,33	4,392	,330	2/261	,719
	Herhangi bir işte çalışmıyorum	33	12,48	3,784			
	Toplam	264	13,10	4,760			
EKRÖ Düşmanlık	Tam zamanlı çalışıyorum	198	7,66	2,215			
	Yarı zamanlı çalışıyorum	33	7,30	2,084	1,402	2/261	,248
	Herhangi bir işte çalışmıyorum	33	7,06	1,197			
	Toplam	264	7,54	2,103			
EKRÖ İhmal	Tam zamanlı çalışıyorum	198	10,81	2,458			
	Yarı zamanlı çalışıyorum	33	10,70	2,038	,534	2/261	,587
	Herhangi bir işte çalışmıyorum	33	10,36	1,711			
	Toplam	264	10,74	2,326			
EKRÖ Ayrışmamış Ret	Tam zamanlı çalışıyorum	198	4,99	1,450			
	Yarı zamanlı çalışıyorum	33	4,67	1,362	2,140	2/261	,120
	Herhangi bir işte çalışmıyorum	33	4,52	,972			
	Toplam	264	4,89	1,395			
EKRÖ Kontrol	Tam zamanlı çalışıyorum	198	12,53	2,167			

	Yarı zamanlı çalışıyorum	33	11,91	2,697			
	Herhangi bir işte çalışmıyorum	33	12,09	1,990	1,442	2/261	,238
	Toplam	264	12,39	2,222			
	Tam zamanlı çalışıyorum	198	49,13	9,237			
EKRÖ Toplam	Yarı zamanlı çalışıyorum	33	47,91	8,278	1,403	2/261	,248
	Herhangi bir işte çalışmıyorum	33	46,52	5,136			
	Toplam	264	48,65	8,733			

Tablo 9'da sunulduğu gibi, babaların çalışma durumuna göre; baba katılımı, annelik bekçiliği ve algılanan baba kabul ve reddinin alt boyutlarının karşılaştırılması için yapılan ANOVA bulgularına göre puanlardaki farklılık baba çalışma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır (p>0,05).

4.1.7. *"Annelerin çalışma durumuna göre; baba katılımı, annelik bekçiliği ve algılanan baba kabul reddi anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?"* Sorusuna Yönelik Bulgular

Araştırmada ele alınan değişkenlerden baba katılımı, annelik bekçiliği ve algılanan baba kabul ve reddinin annelerin çalışma durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçları Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Annelerin Çalışma Durumuna Göre; Baba Katılımı, Annelik Bekçiliği ve Algılanan Baba Kabul Reddinin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	Çalışma durumu anne	N	KO	X2	sd	p
Annelik Bekçiliği	Tam zamanlı çalışıyorum	69	124,09			
	Yarı zamanlı çalışıyorum	18	121,89	1,764	2	,414
	Herhangi bir işte çalışmıyorum	177	136,86			
	Toplam	264				
	Tam zamanlı çalışıyorum	69	134,28			
	Yarı zamanlı çalışıyorum	18	145,83	,717	2	,699
Baba Katılımı	Herhangi bir işte çalışmıyorum	177	130,45			
	Toplam	264				
	Tam zamanlı çalışıyorum	69	126,98			
	Yarı zamanlı çalışıyorum	18	118,25	1,396	2	,498
EKRÖ Sıcaklık	Herhangi bir işte çalışmıyorum	177	136,10			
	Toplam	264				

EKRÖ Düşmanlık	Tam zamanlı çalışıyorum	69	124,42	1,292	2	,524
	Yarı zamanlı çalışıyorum	18	128,89			
	Herhangi bir işte çalışmıyorum	177	136,02			
	Toplam	264				
EKRÖ İhmal	Tam zamanlı çalışıyorum	69	139,80	1,139	2	,566
	Yarı zamanlı çalışıyorum	18	121,33			
	Herhangi bir işte çalışmıyorum	177	130,79			
	Toplam	264				
EKRÖ Ayrışmamış Ret	Tam zamanlı çalışıyorum	69	123,25	5,447	2	,066
	Yarı zamanlı çalışıyorum	18	106,58			
	Herhangi bir işte çalışmıyorum	177	138,74			
	Toplam	264				
EKRÖ Kontrol	Tam zamanlı çalışıyorum	69	140,74	1,510	2	,470
	Yarı zamanlı çalışıyorum	18	118,86			
	Herhangi bir işte çalışmıyorum	177	130,68			
	Toplam	264				
EKRÖ Toplam	Tam zamanlı çalışıyorum	69	130,92	1,285	2	,526
	Yarı zamanlı çalışıyorum	18	113,94			
	Herhangi bir işte çalışmıyorum	177	135,00			
	Toplam	264				

Tablo 10'da sunulduğu gibi, annelerin çalışma durumuna göre; baba katılımı, annelik bekçiliği ve algılanan baba kabul ve reddinin alt boyutlarının karşılaştırılması için yapılan Kruskal Wallis homojenlik testi bulgularına göre puanlardaki farklılık anne çalışma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır (p>0,05).

4.1.8. *"Algılanan baba kabul-red düzeyi; baba katılımı ve annelik bekçiliği tarafından anlamlı bir biçimde yordanmakta mıdır?"* Sorusuna Yönelik Bulgular

Araştırmanın son sorusunu test edebilmek amacıyla öncelikli olarak baba katılımı ve annelik bekçiliği davranışının algılanan baba kabul reddi ile ilişkisini incelemek için yapılan Pearson korelasyon analizi sonuçları Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11. Baba Katılımı, Annelik Bekçiliği ve Algılanan Baba Kabul Reddi Arasındaki İlişkilerin Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7	8
Annelik bekçiliği	1							
	264							
Baba katılımı	-,060	1						
	,328							
	264	264						
Sıcaklık	,018	-,772**	1					
	,768	,000						
	264	264	264					
Düşmanlık	-,074	-,421**	,426**	1				
	,228	,000	,000					
	264	264	264	264				
İhmal	,067	-,310**	,285**	,419**	1			
	,278	,000	,000	,000				
	264	264	264	264	264			
Ayrışmamış ret	,013	-,411**	,416**	,600**	,445**	1		
	,837	,000	,000	,000	,000			
	264	264	264	264	264	264		
Kontrol	,025	,098	-,063	,330**	,173**	,229**	1	
	,691	,112	,305	,000	,005	,000		
	264	264	264	264	264	264	264	
EKRÖ Toplam	,015	-,643**	,779**	,767**	,640**	,709**	,390**	1
	,811	,000	,000	,000	,000	,000	,000	
	264	264	264	264	264	264	264	264

Tablo 11'de görüldüğü üzere, baba katılımı ve annelik bekçiliği arasında anlamlı korelasyon saptanmamıştır. Annelik bekçiliği ve baba kabul ve red arasında anlamlı korelasyon saptanmamıştır ($p>0,05$). Baba katılımı ile sıcaklık ve duygulanım ($r=-,722$; $p<0,01$), düşmanlık ($r=-,421$; $p<0,01$), umursamazlık ve ihmal ($r=-,310$; $p<0,01$), ayrışmamış ret ($r=-,411$; $p<0,01$) ve EKRÖ toplam skor ($r=-,643$; $p<0,01$) negatif yönlü ve anlamlı ilişkilidir.

Algılanan baba kabul-red düzeyinin; baba katılımı ve annelik bekçiliği tarafından anlamlı bir biçimde yordanıp yordanmadığını test edebilmek için Doğrusal Regresyon Analizi yapılmıştır. Babadan algılanan sıcaklık alt boyutunun yordayıcılarının Doğrusal Regresyon Analizi sonuçları Tablo 12'de sunulmuştur.

Tablo 12. Babadan Algılanan Sıcaklık Alt Boyutunun Yordayıcılarının Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Model		B (b)	Sh	Beta (β)	t	F	p	R^2
1	Sabit (α)	3,791	,225		16,821	193,608***	<0,001***	0,60
	Annelik Bekçiliği	-,003	,004	-,029	-,725		0,469	
	Baba Katılımı	-,108	,005	-,774	-19,672		<0,001***	

Not: ***p<0,001

Tablo 12'de sunulduğu gibi, EKRÖ sıcaklık alt boyutunun yordayıcı değişkenlerini incelemek için yapılan Doğrusal Regresyon Analizi bulgularına göre, kurulan model istatistiksel olarak anlamlıdır ($F_{(2,261)}$=193,608; p<0,001). Modele dahil edilen annelik bekçiliği ve baba katılımı puanlarının EKRÖ/K sıcaklık alt boyutunu anlamlı düzeyde yordadığı saptanmıştır. Ayrıca model, baba katılımı ve sıcaklık alt boyutu arasındaki ilişkiyi %60 oranında açıklayabilmektedir. Babadan algılanan sıcaklık reddi alt boyutunda 1 birim artış, baba katılımında -1,08'lık düşüşü anlamlı düzeyde açıklamaktadır. Bulgulara göre baba katılımının düşük olmasının, ergenlerin babalarından algıladığı sıcaklığın düşük oluşunu açıkladığı görülmüştür.

Babadan algılanan düşmanlık/saldırganlık alt boyutunun yordayıcılarının Doğrusal Regresyon Analizi sonuçları Tablo 13'te sunulmuştur.

Tablo 13. Babadan Algılanan Düşmanlık/Saldırganlık Alt Boyutunun Yordayıcılarının Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Model		B (b)	Sh	Beta (β)	t	F	p	R^2
1	Sabit (α)	1,740	,257		6,768	30,000***	<0,001***	0,18
	Annelik Bekçiliği	-,009	,005	-,100	-1,791		0,074	
	Baba Katılımı	-,048	,006	-,427	-7,630		<0,001***	

Not: ***p<0,001

Tablo 13'te sunulduğu gibi, EKRÖ düşmanlık alt boyutunun yordayıcı değişkenlerini incelemek için yapılan Doğrusal Regresyon Analizi bulgularına göre, kurulan model istatistiksel olarak anlamlıdır ($F_{(2,261)}$=30,000; p<0,001). Modele dahil edilen annelik bekçiliği ve baba katılımı puanlarının EKRÖ/K düşmanlık alt boyutunu anlamlı düzeyde yordadığı saptanmıştır. Ayrıca model, baba katılımı ve düşmanlık alt boyutu arasındaki ilişkiyi %18 oranında açıklayabilmektedir. Babadan algılanan düşmanlık/saldırganlık alt boyutunda 1 birim artış, baba katılımında -0,48'lık düşüşü anlamlı düzeyde açıklamaktadır. Bulgulara göre baba katılımının düşük olmasının, ergenlerin babalarından algıladığı düşmanlık puanlarının yüksek oluşunu açıkladığı görülmüştür.

Babadan algılanan ihmal alt boyutunun yordayıcılarının Doğrusal Regresyon Analizi sonuçları Tablo 14'te sunulmuştur.

Tablo 14. Babadan Algılanan İhmal Alt Boyutunun Yordayıcılarının Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

	Model	B (b)	Sh	Beta (β)	t	F	p	R^2
1	Sabit (α)	1,435	,363		3,950	14,201***	<0,001***	0,09
	Annelik Bekçiliği	,006	,007	,048	,823		0,411	
	Baba Katılımı	-,046	,009	-,307	-5,206		<0,001***	

Not: ***p<0,001

Tablo 14'te sunulduğu gibi EKRÖ ihmal alt boyutunun yordayıcı değişkenlerini incelemek için yapılan Doğrusal Regresyon Analizi bulgularına göre, kurulan model istatistiksel olarak anlamlıdır ($F_{(2,261)}$=14,201; p<0,001). Modele dahil edilen annelik bekçiliği ve baba katılımı puanlarının EKRÖ/K ihmal alt boyutunu anlamlı düzeyde yordadığı saptanmıştır. Ayrıca model, baba katılımı ve ihmal alt boyutu arasındaki ilişkiyi %9 oranında açıklayabilmektedir. Babadan algılanan ihmal alt boyutunda 1 birim artış, baba katılımında -0,05'lık düşüşü anlamlı düzeyde açıklamaktadır. Bulgulara göre baba katılımının düşük olmasının, ergenlerin babadan algıladığı ihmal puanlarının yüksek oluşunu açıkladığı görülmüştür.

Babadan algılanan ayrışmamış ret alt boyutunun yordayıcılarının Doğrusal Regresyon Analizi sonuçları Tablo 15'te sunulmuştur.

Tablo 15. Babadan Algılanan Ayrışmamış Ret Alt Boyutunun Yordayıcılarının Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Model		B (b)	Sh	Beta (β)	t	F	p	R^2
1	Sabit (α)	1,485	,256		5,798	26,537***	<0,001***	0,16
	Annelik Bekçiliği	-,001	,005	-,012	-,216		0,829	
	Baba Katılımı	-,045	,006	-,412	-7,282		<0,001***	

Not: ***p<0,001

Tablo 15'te sunulduğu gibi, EKRÖ ayrışmamış ret alt boyutunun yordayıcı değişkenlerini incelemek için yapılan Doğrusal Regresyon Analizi bulgularına göre, kurulan model istatistiksel olarak anlamlıdır ($F_{(2,261)}$=26,537; p<0,001). Modele dahil edilen annelik bekçiliği ve baba katılımı puanlarının EKRÖ/K ayrışmamış ret alt boyutunu anlamlı düzeyde yordadığı saptanmıştır. Ayrıca model, baba katılımı ve ayrışmamış ret alt boyutu arasındaki ilişkiyi %16 oranında açıklayabilmektedir. Babadan algılanan ayrışmamış ret alt boyutunda 1 birim artış, baba katılımında -0,04'lük düşüşü anlamlı düzeyde açıklamaktadır. Bulgulara göre baba katılımının düşük olmasının, ergenlerin babadan algıladığı ayrışmamış ret boyutu puanlarının yüksek oluşunu açıkladığı görülmüştür.

Babadan algılanan kontrol alt boyutunun yordayıcılarının Doğrusal Regresyon Analizi sonuçları Tablo 16'da sunulmuştur.

Tablo 16. Babadan Algılanan Kontrol Alt Boyutunun Yordayıcılarının Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Model		B (b)	Sh	Beta (β)	t	F	p
1	Sabit (α)	-,680	,400		-1,698	1,394	<0,001***

Annelik Bekçiliği	,004	,008	,031	,496	0,620
Baba Katılımı	,016	,010	,100	1,621	0,106

Not: ***p<0,001

Tablo 16'da sunulduğu gibi, EKRÖ kontrol alt boyutunun yordayıcı değişkenlerini incelemek için yapılan Doğrusal Regresyon Analizi bulgularına göre, kurulan model istatistiksel olarak anlamlı değildir ($F_{(2,261)}$=1,394; p<0,001). Modele dahil edilen annelik bekçiliği ve baba katılımı puanları EKRÖ/K kontrol alt boyutunu anlamlı düzeyde yordamamaktadır.

Babadan algılanan toplam EKRÖ/K yordayıcılarının Doğrusal Regresyon Analizi sonuçları Tablo 17'de sunulmuştur.

Tablo 17. Babadan Algılanan Toplam EKRÖ/K Yordayıcılarının Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

	Model	B (b)	Sh	Beta (β)	t	F	p	R^2
1	Sabit (α)	2,727	,240		11,347	92,061***	<0,001***	0,41
	Annelik Bekçiliği	-,002	,005	-,024	-,509		0,611	
	Baba Katılımı	-,079	,006	-,644	-13,566		<0,001***	

Not: ***p<0,001

Tablo 17'de sunulduğu gibi, EKRÖ/K toplam puanın yordayıcı değişkenlerini incelemek için yapılan Doğrusal Regresyon Analizi bulgularına göre, kurulan model istatistiksel olarak anlamlıdır ($F_{(2,261)}$=92,061; p<0,001). Modele dahil edilen annelik bekçiliği ve baba katılımı puanlarının EKRÖ/K toplam puanını anlamlı düzeyde yordadığı saptanmıştır. Ayrıca model, baba katılımı ve EKRÖ/K toplam puan arasındaki ilişkiyi %41 oranında açıklayabilmektedir. Babadan algılanan red puanındaki 1 birim artış, baba katılımında -0,8'lik düşüşü anlamlı düzeyde açıklamaktadır. Bulgulara göre baba katılımının düşük olmasının, ergenlerin babadan algıladığı reddin yüksek oluşunu açıkladığı görülmüştür.

4.2. Yorumlar

Baba katılımı ve annelik bekçiliği davranışının 15-16 yaş çocukların algıladığı baba kabul-reddi ile ilişkisinin incelendiği bu çalışmada elde edilen bulgular araştırma sorularının sırasıyla alan yazında konuyla ilişkili araştırma bulguları da gözetilerek yorumlanmıştır.

Araştırmada katılımcıların bazı demografik özellikleri bakımından baba katılımı, annelik bekçiliği ve algılanan baba kabul-reddi alt boyutlarının farklılaşma düzeyleri incelenmiştir. İlk olarak, öğrencilerin cinsiyetlerine göre araştırma değişkenleri karşılaştırılmış olup, algılanan baba kabul ve reddi alt boyutlarından düşmanlık, kontrol ve toplam skorların anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. Bulgular doğrultusunda, erkeklerin babalarından algıladığı düşmanlık, kontrol ve toplam baba kabul ve reddi skorları kız öğrencilere göre daha yüksektir. Bu bulgunun toplumsal cinsiyet rolleri göz önünde bulundurularak ergenlik dönemimin hızlı gelişim ve değişim özellikleri ile riskli davranışlara yatkınlık düzeylerinin cinsiyete göre farklılık göstermesi ile ilgili olabileceği düşünülmektedir. Elde edilen sonucun literatürle de tutarlı olduğu görülmektedir. Dwairy (2010) tarafından yapılan çalışmada, erkek ergenlerin anne ve babalarından algıladıkları reddin kızlara göre daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir.

Annelik bekçiliği ve baba katılımının cinsiyete göre farklılık göstermediği sonucu elde edilmiştir. Yağan-Güder ve Ata (2018) tarafından yapılan çalışmada, erkek öğrencilerinin babalarında katılımın kız öğrencilere kıyasla daha fazla olduğu sonucu elde edilmiştir.

Camacho-Thompson, Gonzales ve Tein (2019) tarafından yapılan diğer bir çalışmada, kız öğrencilerin baba katılımının akademik ilerleyişini ve ortaöğretim sonrasındaki planlarını anlamlı düzeyde yordadığı sonucu elde edilmiştir. Kızlar tarafından babalarının katı olduğunun bildirilmesiyle baba katılımının negatif yönde etkisi olduğu, katı olmadığını belirten kız öğrencilerde ise baba katılımının etkisinin pozitif olduğu sonucu elde edilmiştir. Farklı olarak, erkek öğrencilerde babaların tutumunun katı olması halinde dahi baba katılımı ve akademik kararlar ve planlar arasındaki pozitif ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir. Yapılan bazı çalışmalarda ise çocuk cinsiyeti ile baba katılımı arasında bir ilişki saptanmamıştır (Dubowitz ve ark.,

2001; Roopnarine ve ark., 1995; Sımsıkı ve Şnedil, 2014). Söz konusu araştırma sonuçlarındaki farklılıkların kültürel bağlamda değerlendirilebileceği düşünülebilir.

Carl Rogers (1961) tarafından belirtilen kuram doğrultusunda, kabul ve koşulsuz saygı ruh sağlığı ile ilişkili kavramlar olup, reddedilmenin ruh sağlığı sorunları ile bağlantılı olduğu öne sürülmektedir. Coleman (1956) tarafından belirtildiği üzere, reddedilme ile çocukların psikopatolojisi arasında ilişki bulunmaktadır. Reddedilme çocukların kendilik algısında bozulmalara yol açmasının yanı sıra, otantik benliğinden uzaklaştıracak kuvvette olumsuz bir deneyim olabilmektedir. Bu doğrultuda, Rohner (1960), kültürlerarası çalışmalarında, ebeveynleri tarafından reddedilen çocukların hangi ırk, etnik köken veya kültür olursa olsun kişilik gelişiminin olumsuz etkilendiği sonucu elde edilmiştir. Kim ve meslektaşları (2006) tarafından yapılan çalışmada ise ergenlerin ruh sağlığı sorunları ve psikolojik uyum düzeyleri %27 ile %46 oranında açıklayan unsurun algılanan ebeveyn reddi olduğu sonucu elde edilmiştir.

Sınıf düzeyine göre, ergenlerin annelik bekçiliği, baba katılımı ve babadan algılanan kabul ve reddin farklılaşma düzeyleri incelendiğinde, annelik bekçiliğinin lise 2. Sınıf öğrencilerinde daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Bununla birlikte babadan algılanan ebeveyn kabul ve reddinin düşmanlık, ayrışmamış ret, kontrol ve toplam puanlarının lise 1. sınıf öğrencilerinde daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Ergenlik döneminde hızla değişen gelişim süreçlerinin bir yıllık bir süreçte dahi hızlı değişikliklere sebep olabileceği söylenebilir. Literatürde yer alan benzer çalışmalarda, ergenlerin sınıf ve yaş değişkenine göre algılanan ebeveyn kabul ve reddinin anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür (Garthe, Sullivan, & Kliewer, 2014; Öğretir-Özçelik, 2017). Garthe ve meslektaşları (2014) tarafından yapılan boylamsal çalışmada, öğrencilerin sınıf veya cinsiyete göre algılanan ebeveyn kabul ve reddinin anlamlı farklılık göstermediği; ancak ön ve orta ergenlik dönemindeki öğrencilerin algılanan ebeveyn kabul ve reddi ile içselleştirme tutumları arasındaki ilişkinin daha fazla olduğu sonucu elde edilmiştir. Öğretir-Özçelik. (2017) tarafından yapılan çalışmada ise, 12. Sınıf lise öğrencilerinin anneden algılanan kontrol puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca, ergenlerin yaşına göre 16-17 yaş arasında olanların anneden algıladığı kontrol puanlarının yüksek olduğu saptanmıştır. Algılanan baba ve kabul reddine ilişkin anlamlı farklılık saptanmamıştır.

Çocuk sayısı değişkenine göre ergenlerin bildirmiş olduğu babadan algılanan ebeveyn kabul ve reddi puanları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Bulgulara göre, 3 ve üstü çocuk sayısı olan ailelerden gelen ergenlerin babalarından algıladıkları red puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum, kalabalık bir aile olması neticesinde babaların her bir çocuğu için ayıracağı vaktin sınırlı olması ve çocuklarıyla her daim sağlıklı etkileşim kurmakta zorlanabileceği ihtimalini ortaya koymaktadır. Öğretir-Özçelik (2017) tarafından yapılan çalışmada ise, dört çocuk olan ailelerdeki ergenlerin babalarından algıladıkları kontrol puanlarının daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir.

Diğer bir demografik değişken olan ebeveyn eğitim durumuna göre, ergenlerin algıladığı baba kabul ve reddinin, annelik bekçiliğinin ve baba katılımının farklılaşma düzeyleri incelendiğinde, anne ve baba eğitim düzeyi bakımından ergenlerin algıladığı baba kabul ve reddinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir. Farklı olarak, Fernandez-Garcia ve meslektaşları (2017) tarafından yapılan EKRÖ ölçek çalışmasının İspanya'daki uyarlama çalışmasında, anne ve babaların eğitim düzeylerinin algılanan kabul ve red boyutlarını anlamlı düzeyde yordadığı saptanmıştır. Eğitim düzeylerinin sıcaklık ve düşmanlık boyutlarını anlamlı ölçüde yordadığı saptanan çalışmanın sonuçları bu çalışmadan farklılık göstermektedir. Diğer bir çalışmada, Öztürk-Can ve Aksel (2017), anne eğitim durumu bakımından anneden algılanan kontrol boyutu puanlarının anlamlı farklılık gösterdiğini; fakat baba eğitim durumuna göre algılanan baba kabul ve reddi boyutlarının anlamlı farklılık göstermediği sonucu elde edilmiştir. Buna ek olarak, lisansüstü mezunu babaların çocuklarının ihmal boyutunda almış olduğu puanların okur-yazar düzeyinde olan babalara kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Anne ve baba eğitim düzeyi bakımından annelik bekçiliği ve baba katılımı puanları ele alındığında ise, annelik bekçiliği puanlarının hem anne hem de baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Sonuçlar doğrultusunda, ilkokul mezunu anne ve babalarda annelik bekçiliği puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Sonucun Allen ve Hawkins (1999) tarafından önerilen modelle tutarlılık gösterdiği görülmektedir. Modelde, annelik bekçiliğinin çocuk yetiştirmede baba katılımını sınırladığı ve arttırdığı görüşü belirtilmiştir. Bununla birlikte, eğitim seviyesi düşük olan annelerde ise annelik bekçiliğinin geleneksel cinsiyet rollerini sürdürme ve ailedeki

görevlerini devam ettirme arzusu sebebiyle daha fazla görülebileceği savunulmaktadır. Buna ek olarak babaların ilkokul mezunu olması durumunda ise annelik bekçiliğinin, babaların katılımının kısıtlı olması durumunda devreye girebilen tutum ve davranışlar olabileceği düşünülmektedir.

Anne ve baba çalışma durumu bakımından algılanan baba kabul ve reddi, annelik bekçiliği ve baba katılımı puanları incelendiğinde anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Literatürde ise, annelik bekçiliği ve baba katılımı ile ilgili yapılan çalışmalarda anne ve babanın çalıştığı ailelerdeki annelik bekçiliği ve baba katılımı arasında ilişki olduğu ve anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulunmuştur (Lee ve ark, 2015; Wang ve ark, 2019; Zvara ve ark, 2013). Fagan ve Barnett (2003) tarafından yapılan çalışmada ise, babaların yeterliliği ile baba katılımı arasında ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir. Babaların çalışma durumunun olmasının ekonomik anlamda yeterlilik sağlamasından kaynaklı olarak çocuklarıyla daha etkin iletişim sürdürebileceği tahmin edilmektedir. Annelerde ise, çalışma durumunun olmamasının aile içerisindeki rol ve sorumlulukları ile geleneksel cinsiyet rolleri üzerinde daha fazla yoğunlaşmalarına yol açabilmekte ve annelik bekçiliği davranışı daha sık görülebilmektedir (Gaunt, 2008). Dolayısıyla bu bulgunun literatürdeki bazı çalışmalarla tutarlı olmadığı görülmektedir. Bu durum ebeveynler arası eşitlikçi tutumun, annelerin annelik rolü üzerinden elde etmiş olduğu bazı ayrıcalıklardan ve değerli kazanımlardan vazgeçmek istememesi, çalışma durumları ne olursa olsun ailedeki sorumluluklarını devam ettirme eğiliminde olmaları ve babalara göre daha fazla sorumluluk almaya devam etmek istemeleri ile açıklanabilir.

Araştırmanın temel amacı doğrultusunda baba katılımı, annelik bekçiliği ve algılanan baba kabul reddi arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bulgular doğrultusunda, yüksek puanların algılanan baba reddini ifade ettiği EKRÖ/K Baba Formu sonuçları kapsamında annelik bekçiliği ve baba kabul/reddi alt boyutları arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır. Bununla birlikte, baba katılımı ile EKRÖ/K Baba alt boyutlarından Kontrol alt boyutu dışındaki sıcaklık/duygulanım, düşmanlık, ihmal, ayrışmamış ret ve toplam skorun arasında negatif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır. Elde edilen sonucun tutarlı olduğu düşünülmektedir. Ergenlerin ebeveynleriyle iletişiminde önemli bir tutum olarak düşünülebilecek baba katılımıyla algılanan kabullenici veya reddedici tutumların arasında etkileşim olduğunu destekleyen kuramların literatürde yer aldığı

görülmektedir. İlk olarak, Ronald Rohner tarafından geliştirilmiş olan Ebeveyn Kabul-Red Kuramı, çocukların ebeveynlerinden algıladığı sıcaklık ile düşmanlık arasında olabilecek tutumların ilerleyen dönemlerde bireylerin zihinsel temsillerinin oluşumunda belirleyici olabileceğini ifade etmiştir. Bu doğrultuda, baba katılımı yüksek olduğunda baba-çocuk iletişiminin daha işlevsel ve sağlıklı olabileceği fikrinden yola çıkarak ergen bireylerin algıladığı kabullenici tutumun daha fazla olabileceği düşünülmektedir. Bu doğrultuda, sonucun tutarlılık arz ettiği görülmektedir.

Annelik bekçiliğinin baba katılımı ve algılanan baba kabul ve reddi arasında ilişki olmadığı saptanan bu çalışmaya benzer olarak literatürde kısıtlı çalışma olduğu görülmektedir. Annelik bekçiliği ile ilgili yapılan çalışmalar arasında Cannon, Schoppe-Sullivan, Mangelsdorf, Brown ve Sokolowski (2008) tarafından yapılan, ebeveyn özelliklerinin annelik bekçiliği ve babaların davranışları üzerindeki yordayıcı etkisinin incelendiği çalışmada elde edilen bulgulara göre, annelik bekçiliği ve baba katılımının karşılıklı etkileşim halinde kendisini gösterdiği ve bebeklik dönemi itibariyle söz konusu etkileşimin anlamlı olduğu görülmüştür. Bu çalışmada ise annelik bekçiliği ve baba katılımı arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır. Çalışmadaki sonucun literatürdeki bulgulardan farklı olduğu görülmektedir. Bu durum annelik bekçiliği davranışının literatürdeki benzer çalışmalardan farklı olarak bu çalışmada babaların gözünden değerlendirilmiş olması ile açıklanabilir. Bu düşünce Lee, Schoppe – Sullivan, Feng, Gerhardt ve Dush'ın (2019) çalışmalarında, annelik bekçiliği davranışı ile ilgili olarak hem annelerden hem de babalardan bildirim almalarına rağmen aynı çalışma içerisinde dahi annelerin, bekçilik davranışı ile ilgili bildirimleri ile babaların bildirimlerinin uyuşmadığını tespit etmiş olmaları ile desteklenebilir.

Baba katılımı ile ergenlerin algıladığı baba kabul ve reddi alt boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde ise, baba katılımı ile algılanan baba reddinin negatif yönde anlamlı bir şekilde ilişkili olduğu görülmektedir. Babaların çocuklarının yaşamına daha fazla dahil olmasının çocuğun baba tarafından kabul edildiğini hissetmesini sağlayacağı, bu durumun çocuk üzerinde olumlu sonuçlar doğuracağı söylenebilir. Sonucun literatürle uyumlu olduğunu gösteren çalışmalar arasında Rodriguez-Ruiz ve ark. (2017), baba katılımı ve ebeveyn kabulünün çocukların psikolojik uyumundaki ilişkisinde klinik durumun yönetici işlevini incelemiştir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre, çocuğun

klinik durumuna göre, baba katılımı ve ebeveyn kabulü arasındaki ilişkinin yoğunluğu anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Ayrıca, klinik grubun, klinik olmayan gruba kıyasla içselleştirme sorunun daha fazla olduğu ve baba katılımının daha yüksek etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Ergenlik dönemindeki ebeveyn tutumlarının sıklıkla çatışma ve sağlıksız etkileşimle karakterize olduğu öne sürülmektedir (Mallette, Futris, Brown, Oshri, 2019). Bu doğrultuda, ebeveynlerin kişisel özelliklerinin ergenlerle olan etkileşimleri ve kabullenici tutumları üzerinde etkisi olup olmadığı üzerine yapılan bir incelemede, genç babaların, sahip olduğu kaynaklar, iyi oluş düzeyi ve sosyal sermayesinin çocuklarına yönelik daha etkin ebeveynlik tutumlarını sürdürdüğü ve katılımlarının daha fazla olduğu çıkarımı yapılmıştır (Mallette ve ark, 2019). Çalışmada, ebeveyn tutumlarının ergen iletişimin de etkili olduğunu ve genel aile işlevselliğini yordadığı sonucu elde edilmiştir. Bu çalışmada ise, baba katılımının ergenlerin algıladığı baba kabul ve reddini açıklayan değişken olması bakımından baba-ergen iletişimi hakkında öngörü sağladığı düşünülebilir.

Araştırmadaki bulgulardan farklı olarak annelik bekçiliği konulu çalışmalar arasında, Stevenson ve ark. (2014), annelik bekçiliği ve ergenlik döneminde ebeveyn-baba ilişkisini ele almıştır. Çalışmalarında, annelik bekçiliğinin, baba-çocuk etkileşiminin daha düşük olması halinde artış gösterdiği görülmüştür. Bu çalışmada ise annelik bekçiliği ile baba katılımı ya da algılanan baba kabul/reddi arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır. Bu araştırmada annelik bekçiliği davranışının sadece olumsuz yönüyle ele alınmasının elde edilecek bulguları sınırladığı söylenebilir. Çin'de yapılan bir çalışmada, Wang ve ark. (2019), anne ve babanın çalıştığı ailelerde annelik bekçiliği ve çocukla ilgili sonuçlar arasındaki ilişkide baba katılımının aracı rolü incelenmiştir. Çalışmada, annelik bekçiliğinin negatif tutumlardan çok pozitif bir biçimde kendisini gösterdiği, babaların katılımının özellikle duygusal iletişim ve kuralların öğretilmesi konusunda söz konusu olduğu sonucu elde edilmiştir. Ayrıca, araştırma bulguları, annelik bekçiliği ile çocukların sosyoemosyonel gelişimi arasındak ilişkide baba katılımının aracı rolü olduğunu göstermiştir.

BÖLÜM 5. SONUÇ

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın özetine ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. Özet

Bu çalışma baba katılımı ve annelik bekçiliği davranışı ile 15-16 yaş çocukların algıladığı baba kabul reddi arasındaki ilişkiyi inceleyen ilişkisel tarama modeli kullanılarak yürütülen bir çalışmadır. Bu çalışmanın araştırma grubunu, 2018-2019 eğitim öğretim yılında İstanbul'un Pendik, Kartal ve Maltepe ilçelerinde lise bir ve lise ikinci sınıfa devam eden 15-16 yaş aralığındaki, anne babasının evlilik birlikteliği devam eden 264 çocuk ve onların babaları (264 baba) oluşturmaktadır. Çalışmada kullanılan veri toplama araçları Kişisel Bilgi Formu, Baba Katılım Ölçeği, Annelik Bekçiliği Ölçeği ve Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği Baba Formudur.

Verilerin analizinde parametrik tekniklerden Pearson Korelasyon Analizi, Bağımsız Örneklem t Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Post Hoc Tukey Testi; parametrik olmayan tekniklerden Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis H Testi ve ilişkili olduğu tespit edilen değişkenlerin açıklayıcı ilişkisini incelemek için Doğrusal Regresyon Analizi uygulanmıştır. Elde edilen bulgular şu şekildedir:

- Cinsiyete göre; babadan algılanan sıcaklık, düşmanlık ve saldırganlık, ayrışmamış ret, kontrol ve toplam kabul/red anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.
- Sınıf düzeyine göre; babadan algılanan düşmanlık, ayrışmamış ret, kontrol, toplam kabul/red ve annelik bekçiliği anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.
- Ailedeki çocuk sayısına göre; baba katılımı ve babadan algılanan kabul/red anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.
- Babaların eğitim düzeyine göre; annelik bekçiliği anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.
- Annelerin eğitim düzeyine göre; annelik bekçiliği anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.
- Babaların çalışma durumuna göre; baba katılımı, annelik bekçiliği ve algılanan baba kabul/reddi anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.

- Annelerin çalışma durumuna göre; baba katılımı, annelik bekçiliği ve algılanan baba kabul/reddi anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.
- Baba katılımı ve annelik bekçiliği arasında anlamlı korelasyon saptanmamıştır.
- Annelik bekçiliği ve algılanan baba kabul/reddi arasında anlamlı korelasyon saptanmamıştır.
- Baba katılımı ile babadan algılanan sıcaklık ve duygulanım reddi, düşmanlık, umursamazlık ve ihmal, ayrışmamış ret ve toplam ret negatif yönlü ve anlamlı ilişkilidir.
- Baba katılımı puanları EKRÖ/K sıcaklık, düşmanlık, ihmal, ayrışmamış ret alt boyutlarını ve EKRÖ/K toplam puanını anlamlı düzeyde yordamaktadır.
- Baba katılımı puanları EKRÖ/K kontrol alt boyutunu anlamlı düzeyde yordamamaktadır.

5.2. Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda araştırmacılara ve rehber öğretmenlere yönelik bazı öneriler sunulabilir.

5.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Bu araştırma yalnızca İstanbul ilinin 3 ilçesine bağlı 11 devlet lisesinde okuyan 15-16 yaş grubundaki öğrenciler ve onların babaları ile yürütülmüştür. Bulguların genellenebilirliği bakımından bu durum sınırlılık teşkil etmekte, bu sebeple ileride yapılacak çalışmaların ülkemizin diğer illerini ve farklı yaşlarda, farklı eğitim seviyelerindeki grupları da kapsayacak şekilde yapılması farklı bulguların ortaya konması açısından önemlidir. Benzer araştırmalarda kırsal-kent gruplarının karşılaştırılması ve farklı sosyoekonomik koşullara sahip aileler üzerinde çalışılması önemli sonuçlar ve karşılaştırmalar açısından faydalı olacaktır.

Araştırmada babalara dağıtılan 1195 ölçekten sadece 299'u geri dönmüş, bunlardan 22 tanesi ölçütlere uymadığı ya da eksik doldurulduğu için analizlere dahil edilmemiştir. Çalışmaya katılım sağlayan baba sayısının, zarf gönderilen baba sayısına oranla oldukça düşük olması araştırmaya katılan babaların günlük yaşamlarında zaten çocuklarının hayatlarına daha fazla dahil olma konusunda istekli olan babalar olduğu olası

görünmektedir. Bu düşünceden hareketle çocuklarının yaşamına katılım sergilemeye daha istekli babaların yanısıra daha az katılım sergileme eğiliminde olan babalara da ulaşabilmek, mümkün olduğu takdirde babalarla birebir çalışmalar yapabilmek daha sağlıklı karşılaştırmalar ve değerlendirmeler açısından ileride yapılacak araştırmalar için önemli olabilir.

Bu araştırmada baba katılımı çocukların bildirimleri, annelik bekçiliği davranışı ise babaların kendi algıları üzerinden değerlendirilmiş, anneler ölçüm dışında bırakılmıştır. İleride yapılacak çalışmalar için tüm aile üyeleri üzerinden çoklu ölçümler yapılması değerlendirmelerdeki eksiklikleri gidererek alana önemli bilgiler sunması açısından faydalı olacaktır. Ayrıca bu çalışmada yalnızca evlilik birliktelikleri devam eden babalar ve onların çocukları ile çalışılmıştır. Sonraki çalışmalarda ilgili değişkenlerin ilişkileri boşanmış aileler üzerinden değerlendirilebilir, farklı yaş grupları ile çalışılabilir.

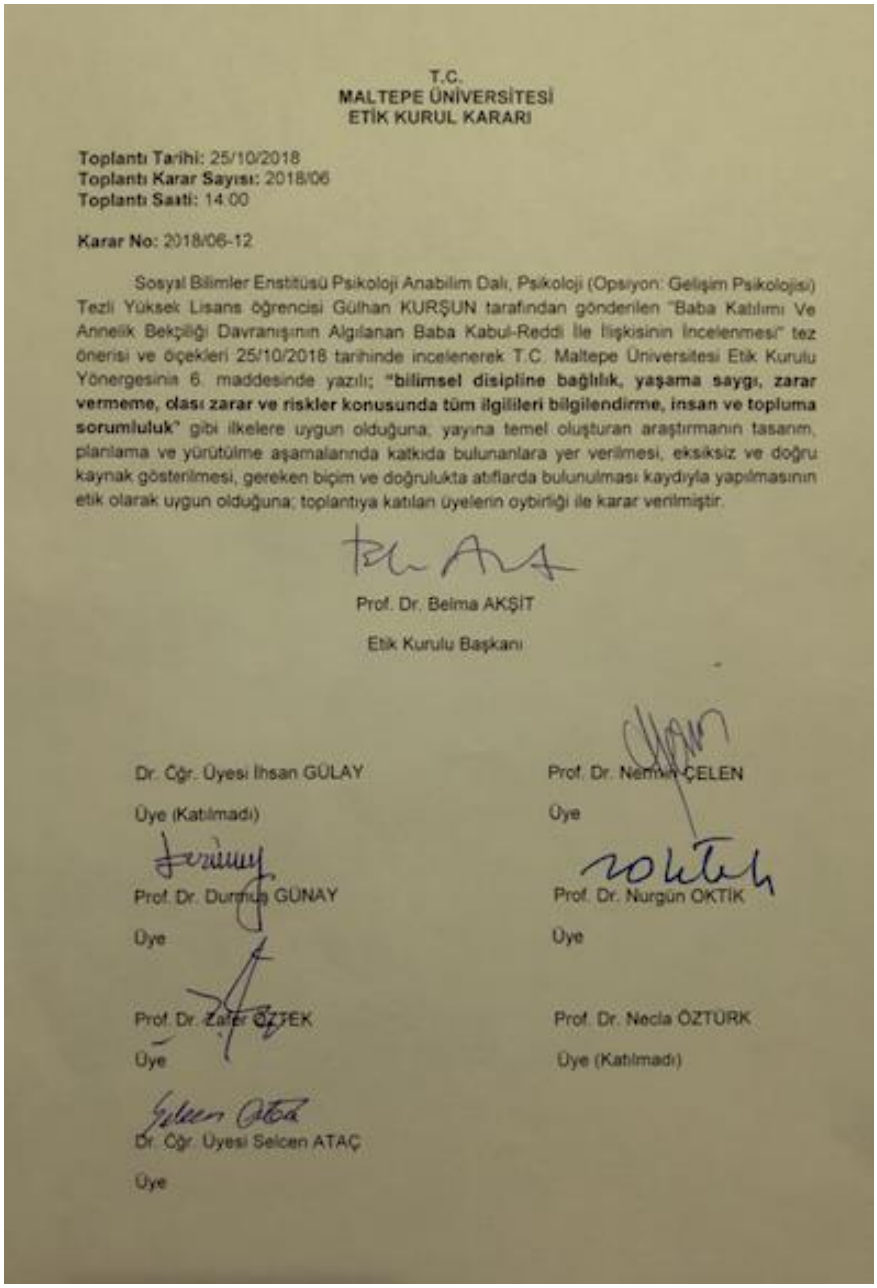
Gelecek çalışmalarda ilgili değişkenler incelenirken niceliksel araştırmaların yanısıra derinlemesine görüşmelerin yapılacağı niteliksel çalışmalara ağırlık verilmesi, değişkenler arasındaki nedensel yolların değerlendirilebilmesi için deneysel ve boylamsal çalışmalar gerçekleştirilmesi bizlere önemli bilgiler verebilir. Ayrıca yapılacak araştırmalarda incelenebilecek ilgili değişkenlerin sayısı arttırılarak kapsamın genişletilmesinin literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırma değişkenlerinden baba katılımı ve özellikle annelik bekçiliği alanda görece yeni araştırılmaya başlanmış güncel kavramlar olduğu için eşlerin evlilik uyumları ya da toplumsal cinsiyet rolleri gibi farklı değişkenlerle ilişkilerinin ele alınması konuyla ilgilenen araştırmacılara öneri olarak sunulabilir.

5.2.2. Rehber Öğretmenlere Yönelik Öneriler

Alanda çalışan ve ailelere ulaşma açısından daha avantajlı konumda bulunan okul psikolojik danışman ve rehberlik öğretmenleri, çocukların yaşlarına göre gelişimsel dönem özellikleri ve ihtiyaçları ile ilgili hem annelere hem de babalara eğitimler vererek bilinçlenmelerini sağlayabilir. Ayrıca okul içi taramalar yaparak ebeveyn reddi algılayan risk grubunda olan öğrenciler ve onların ailelerine yönelik çalışmalar yapabilirler.

EK'LER

EK-1. ETİK ONAY BELGESİ

T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURUL KARARI

Toplantı Tarihi: 25/10/2018
Toplantı Karar Sayısı: 2018/06
Toplantı Saati: 14.00

Karar No: 2018/06-12

Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Psikoloji (Opsiyon: Gelişim Psikolojisi) Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Gülhan KURŞUN tarafından gönderilen "Baba Katılımı Ve Annelik Bekçiliği Davranışının Algılanan Baba Kabul-Reddi İle İlişkisinin İncelenmesi" tez önerisi ve ekleri 25/10/2018 tarihinde incelenerek T.C. Maltepe Üniversitesi Etik Kurulu Yönergesinin 6. maddesinde yazılı; **"bilimsel disipline bağlılık, yaşama saygı, zarar vermeme, olası zarar ve riskler konusunda tüm ilgilileri bilgilendirme, insan ve topluma sorumluluk"** gibi ilkelere uygun olduğuna, yayına temel oluşturan araştırmanın tasarım, planlama ve yürütülme aşamalarında katkıda bulunanlara yer verilmesi, eksiksiz ve doğru kaynak gösterilmesi, gereken biçim ve doğrulukta atıflarda bulunulması kaydıyla yapılmasının etik olarak uygun olduğuna; toplantıya katılan üyelerin oybirliği ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Belma AKŞİT
Etik Kurulu Başkanı

Dr. Öğr. Üyesi İhsan GÜLAY
Üye (Katılmadı)

Prof. Dr. Nermin ÇELEN
Üye

Prof. Dr. Durmuş GÜNAY
Üye

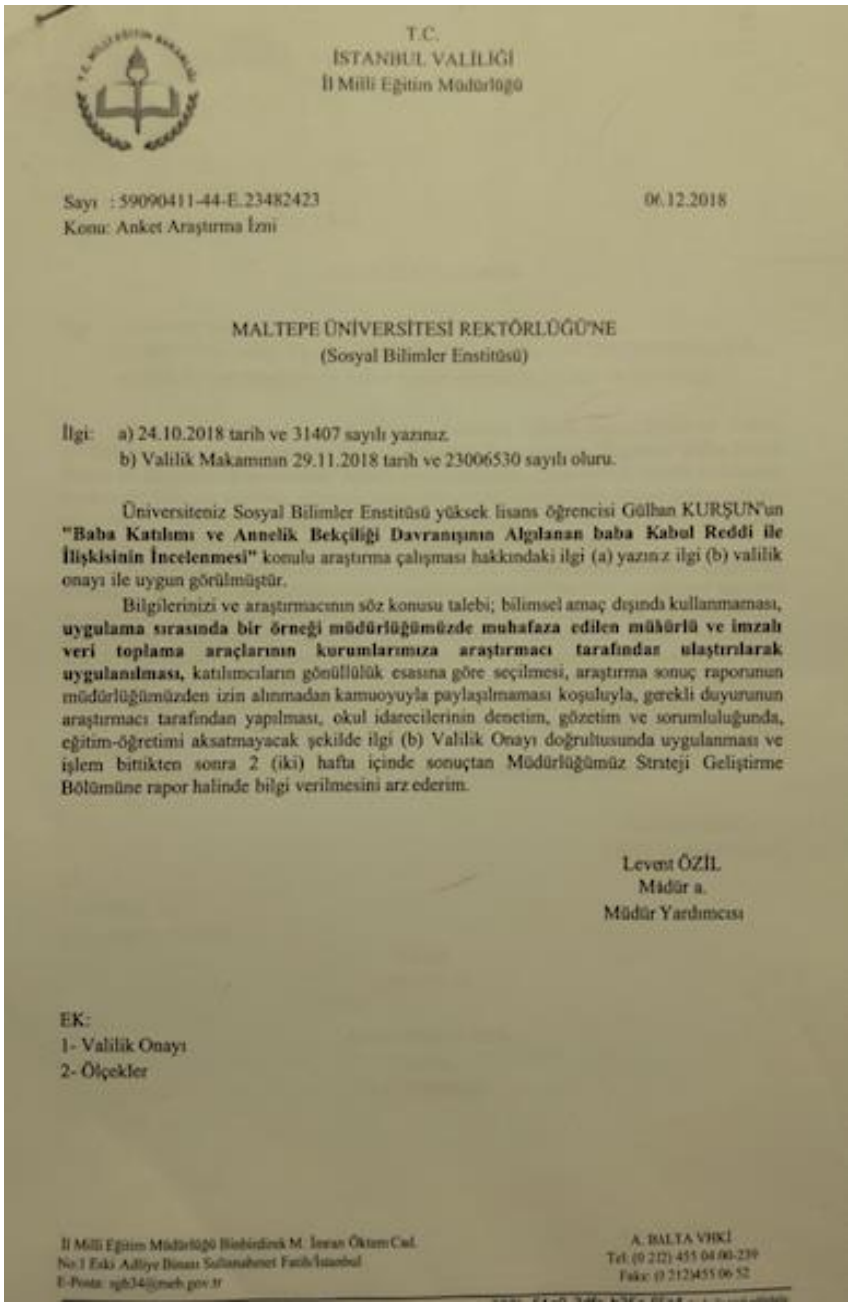
Prof. Dr. Nurgün OKTİK
Üye

Prof. Dr. Zafer ÖZTEK
Üye

Prof. Dr. Necla ÖZTÜRK
Üye (Katılmadı)

Dr. Öğr. Üyesi Selcen ATAÇ
Üye

EK-2. MEB ARAŞTIRMA İZİN BELGESİ

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-44-E.23482423 06.12.2018
Konu: Anket Araştırma İzni

MALTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ'NE
(Sosyal Bilimler Enstitüsü)

İlgi: a) 24.10.2018 tarih ve 31407 sayılı yazınız.
b) Valilik Makamının 29.11.2018 tarih ve 23006530 sayılı oluru.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Gülhan KURŞUN'un **"Baba Katılımı ve Annelik Bekçiliği Davranışının Algılanan baba Kabul Reddi ile İlişkisinin İncelenmesi"** konulu araştırma çalışması hakkındaki ilgi (a) yazınız ilgi (b) valilik onayı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanmaması, **uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanılması,** katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılmaması koşuluyla, gerekli duyurunun araştırmacı tarafından yapılması, okul idarecilerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Valilik Onayı doğrultusunda uygulanması ve işlem bittikten sonra 2 (iki) hafta içinde sonuçtan Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini arz ederim.

Levent ÖZİL
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

EK:
1- Valilik Onayı
2- Ölçekler

İl Milli Eğitim Müdürlüğü Binbirdirek M. İnönü Öktem Cad. No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239
Faks: (0 212)455 06 52

EK-3. EKRÖ UYGULAMA LİSANS BELGESİ

Ronald and Nancy Rohner Center
for the Study of Interpersonal Acceptance and Rejection
Human Development & Family Studies, Box U-1058, University of Connecticut, Storrs, CT 06269-1058 USA

Limited License
PERMISSION TO REPRODUCE FOR
LIMITED EDUCATIONAL AND RESEARCH PURPOSES

October 16, 2018

Permission is granted to Gulhan Kursun to reproduce and use any measures provided by Rohner Research Publications (hereinafter, "RRP") for use in a research project. In addition, in exchange for the permission granted above, Gulhan agrees to supply RRP with completed research results, in whatever form, and hereby grants a license to RRP to use such research results for interpretation, citation, and archiving. Scoring and data storage is available at no cost by registering this project at http://parscore6.appspot.com using a Gmail account.

Ronald P. Rohner, Ph.D.
Rohner Research Publications
www.rohnerresearchpublications.com
rohner@uconn.edu

EK-4. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Çocuğunuzun okulunun adı : ……

2. Çocuğunuzun sınıfı : Lise 1 □ Lise 2 □

3. Çocuğunuzun cinsiyeti : Kız □ Erkek □

4. Çocuğunuzun doğum tarihi : ……/……/……

5. Sahip olunan çocuk sayısı : ……

6. Medeni durumunuz : Evli □
   Boşanmış □
   Dul □
   Ayrı yaşıyor □
   Diğer (Belirtiniz): ……

7. Eğitim durumunuz (Baba İçin) : Okur – yazar değil □
   İlkokul □
   Ortaokul □
   Lise □
   Üniversite □
   Diğer (Belirtiniz):……..

8. Eşinizin eğitim durumu (Anne için) : Okur – yazar değil □
   İlkokul □
   Ortaokul □
   Lise □
   Üniversite □
   Diğer (Belirtiniz):……..

9. Çalışma durumunuz (Baba için) : Tam zamanlı çalışıyorum □
   Yarı zamanlı çalışıyorum □
   Herhangi bir işte çalışmıyorum □

10. Eşinizin çalışma durumu (Anne için) : Tam zamanlı çalışıyor □
    Yarı zamanlı çalışıyor □
    Herhangi bir işte çalışmıyor □

11. Gelir durumunuz : Düşük □
    Orta □
    Yüksek □

EK-5. BABA KATILIMI ÖLÇEĞİ

Ölçeğin yalnızca ilk üç maddesine yer verilmiştir.

BABA KATILIM ÖLÇEĞİ

1. Sence baban baba olmaktan ne kadar hoşlanıyor?
___1____Oldukça çok
___2____Çok
___3____Biraz
___4____Az
___5___Hiç
2. Desteğine gereksinim duyduğunda baban sana bu desteği sağlar mı?
___1____Her zaman
___2____Sıklıkla
___3____Bazen
___4____Nadiren
___5___Hiçbir zaman
3. Baban senin gereksinimlerini karşılamak için yeterli enerjiye sahip mi?
___1____Her zaman
___2____Sıklıkla
___3____Bazen
___4____Nadiren
___5____Hiçbir zaman

EK-6. ANNELİK BEKÇİLİĞİ ÖLÇEĞİ

Ölçeğin yalnızca ilk üç maddesine yer verilmiştir.

ANNELİK BEKÇİLİĞİ ÖLÇEĞİ

Aşağıda eşinizin çocuk yetiştirmeye ilişkin düşüncelerini içeren bazı cümleler verilmiştir. Sizden istediğimiz her cümlenin eşinize ne kadar uyduğunu yandaki kutucuklardan birini işaretleyerek belirtmenizdir.

Cümleler	**Tamamen katılıyorum**	**Katılıyorum**	**Kısmen katılıyorum**	**Katılmıyorum**	**Hiç katılmıyorum**
1. Çocuğumun disipline sokulması gerekirse, eşim, onu disipline sokacak kişinin ben değil kendisi olduğunu düşünür.					
2. Çocuğumun ne giyeceği konusunda bir seçim yapılması gerekirse, eşim, bu kararı verecek kişinin ben değil, kendisi olduğunu düşünür.					
3. Eğer çocuğumun öğretmeniyle konuşulması gerekirse, eşime göre, bunu yapacak kişi ben değil, kendisidir.					

EK-7. EKRÖ/KONTROL - BABA (KISA FORM)

Ölçeğin yalnızca ilk üç maddesine yer verilmiştir.

Çocuk/Ergen EKRÖ/Kontrol - Baba (Kısa Form)

_____ _____

Numara veya isim Tarih

Yönerge: Bu sayfada baba-çocuk ilişkisini içeren ifadeler bulunmaktadır. Bu ifadelerin babanızın size olan davranışlarına uygun olup olmadığını düşünün.

Her ifadeyi okuduktan sonra o ifade babanızın size karşı davranışları konusunda ne kadar doğruysa, " Hemen hemen her zaman doğru", "Bazen doğru", "Nadiren doğru" veya "Hiçbir zaman doğru değil" şeklinde işaretleyiniz.

BABAM		**BABAM İÇİN DOĞRU**		**BABAM İÇİN DOĞRU DEĞİL**	
		Hemen Hemen Her zaman Doğru	***Bazen Doğru***	***Nadiren Doğru***	***Hiçbir Zaman Doğru Değil***
	Ben hiç yokmuşum gibi davranır	☒	☐	☐	☐

BABAM		**BABAM İÇİN DOĞRU**		**BABAM İÇİN DOĞRU DEĞİL**	
		Hemen Hemen Her zaman Doğru	***Bazen Doğru***	***Nadiren Doğru***	***Hiçbir Zaman Doğru Değil***
1.	Benim hakkımda güzel şeyler söyler	☐	☐	☐	☐
2.	Bana hiç ilgi göstermez	☐	☐	☐	☐
3.	Neyi yapıp neyi yapamayacağımı tam olarak bildiğimden emin olmak ister.	☐	☐	☐	☐

EK-8. VELİ ONAM FORMU

VELİ ONAM FORMU

Sayın Veli,

Sizi, T.C. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Gelişim Psikolojisi yüksek lisans öğrencisi Gülhan KURŞUN tarafından, Dr. Handan DOĞAN'ın danışmanlığında yürütülen "Baba katılımı ve annelik bekçiliği davranışının algılanan baba kabul-reddi ile ilişkisinin incelenmesi" başlıklı **araştırmaya** davet ediyoruz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa ya da daha fazla bilgi isterseniz gulhanotur@gmail.com adresinden mail yoluyla bize sorabilirsiniz.

Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmaya **katılmama** veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan **çıkma** hakkında sahipsiniz. **Çalışmayı yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** biçiminde yorumlanacaktır. Size verilen **formlardaki** soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacaktır.

Babalar birçok farklı sebeple çocuklarının yaşamlarına yeteri kadar dahil olamamakta, annelerin baba-çocuk ilişkisine dahil oluşu da bu durumu etkileyebilmektedir. Babanın çocuğun yaşamına daha az dahil olmasının ya da çocuk tarafından bu şekilde algılanan daha az baba katılımının çocuğun reddedilmiş hissetmesine neden olabileceği düşünülerek, baba katılımı ile annelik bekçiliği davranışının birlikte çocuğun algıladığı baba kabul-red düzeyi üzerinde etkisinin olup olmadığı araştırılmaktadır. Bu amaçla **siz babalardan** Annelik Bekçiliği Ölçeği'ni doldurmanız ve çocuğunuzun sınıf ortamında Baba Katılım Ölçeği ile Ebeveyn Kabul Red Ölçeği'ni doldurması için izin istenmektedir.

Katılımcılardan isim, iletişim ve diğer özel bilgileri istenmemektedir. Bu soruların doğru ya da yanlış cevapları yoktur. Katılımcı her sayfanın başında yazan yönergeleri dikkatlice okuyarak, soruları boş bırakmadan, kendisine en uygun gelen seçeneği işaretlemelidir.

Bu çalışma için vereceğiniz yanıtlar başka bir amaçla kullanılmayacak ve kesinlikle gizli tutulacaktır.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları tamamen anladım. Bu çalışmayı istediğim zaman ve herhangi bir neden belirtmek zorunda kalmadan bırakabileceğimi ve bıraktığım takdirde herhangi bir olumsuzluk ile karşılaşmayacağımı anladım.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının (Kendi el yazısı ile)
İmzası:

Bu araştırmaya çocuğumun katılımcı olmasına izin veriyorum.

Veli veya Vasisinin (Kendi el yazısı ile)
İmzası:

KAYNAKÇA

Adamsons, K. ve Johnson, S. K. (2013). An updated and expanded meta-analysis of nonresident fathering and child well-being. *Journal of Family Psychology, 27*, 589–599.

Ahmeduzzaman, M. ve Roopnarine, J. L. (1992). Sociodemographic factors, functioning style, social support, and fathers' involvement with preschoolers in African-American families. *Journal of Marriage and the Family, 54*, 699-707.

Akse, J., Hale, W. W. E., Rutger C. M. E., Raaijmakers, Q. A. W., Meeus, W. H. J. (2004). Personality, Perceived Parental Rejection and Problem Behavior in Adolescence, *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 39, ss. 980–988.

Aktaş, G. A. (2017). *Baba katılımı ve çocuk uyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi: annelik bekçiliği ve evlilik uyumunun etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Aldous, J., Mulligan, G. M. ve Bjarnason,T. (1998). Fathering over time: What makes the difference? *Journal of Marriage and the Family, 60*, 809-820.

Allen, S. M. & Hawkins, A.J. (1999). Maternal gatekeeping: mothers' beliefs and behaviors that inhibit greater father involvement in family work. *Journal of Marriage and the Family, 61*, 199-212.

Austin, W. G., Fieldstone, L., Pruett, M. K. (2013). Bench book for assessing parental gatekeeping in parenting disputes: understanding the dynamics of gate closing and opening for the best interests of children. *Journal of Child Custody, 10*, 1-16.

Beets, M. W. ve Foley, J. T. (2008). Association of father involvement and neighborhood quality with kindergartners' physical activity: A multilevel structural equation model. *American Journal of Health Promotion, 22*, 195-203.

Beitel, A. H. ve Parke, R. D. (1998). Paternal involvement in infancy: The role of maternal and paternal attitudes. *Journal of Family Psychology*, *12*, 268- 288.

Belsky, J., & Volling, B. L. (1987). Mothering, fathering, and marital interaction in the family triad during infancy. *Men's transitions to parenthood: Longitudinal studies of early family experience*, 37-63.

Berg, S. J. ve Wynne-Edwards, K. E.(2001). Changes in testosterone, cortisol, and estradiol levels in men becoming fathers. *Mayo Clinic Proceedings, 76*, 582-592.

Bianchi, S. M. ve Milkie, M. A. (2010). Work and family research in the first decade of the 21st century. *Journal of Marriage and Family, 72,* 705-725.

Bonney, J. F., Kelley, M. L. ve Levant, R. F. (1999). A model of fathers' behavioral involvement in child care in dual-earner families. *Journal of Family Psychology, 13*, 401-415.

Bouchard, G. ve Lee, C. M. (2000). The marital context for father involvement with their preschool children. *Journal of Prevention & Intervention in the Community, 20*, 37-53.

Bowlby, J. (1982). Attachment and loss: Retrospect and prospect. *American Journal of Orthopsychiatry, 52*, 664–678.

Bradford, K. ve Hawkins, A. J. (2006). Learning competent fathering: A longitudinal analysis of marital intimacy and fathering. *Fathering, 4*, 215-234.

Bruce, C. ve Fox, G. L. (1999). Accounting for patterns of father involvement: Age of child, father-child coresidence and father role salience. *Sociological Inquiry, 69*, 458-476.

Cabrera N.J. & Bradley, R. H. (2012). Latino Fathers and Their Children", *Child Development Perspectives, 6/3,* 232-238.

Cabrera, N. J., Fitzgerald, H. E.,, Bradley, R. H. & Roggman, L. (2007). Modeling the Dynamics of paternal influences on children over the life course. *Applied Development Science, 11(4),* 185-189.

Cabrera N.J., Fitzgerald, H. E., Bradley, R. H. & Rogmann, L. (2014). "The Ecology of Father-Child Relationships: An Expanded Model", *Journal of Family Theory, 6*, 336-354.

Cabrera, N. J., Tamis-Lemonda, C. S., Bradley, R. H., Hofferth, S. & Lamb, M. E. (2000) Fatherhood in the Twenty-First Century, *Child Development. 71/1*, 127-136.

Camacho-Thompson, D. E., Gonzales, N. A., & Tein, J.-Y. (2019). Parental academic involvement across adolescence contextualized by gender and parenting practices. *School Psychology, 34*(4), 386-397.

Coleman, J.C. (1956). *Abnormal psychology and modern life*. New York: Scott, Foresman.

Coltrane, S. (1990). Birth timing and division of labor in dualearner families. *Journal of Family Issues*, 11(2), 157-181

Cooksey, E. C., & Fondell, M. M. (1996). Spending time with his kids: Effects of family structure on fathers' and children's lives. *Journal of Marriage and the Family*, 693-707.

Çetin, H. (2004). *Öğrenci ergenlerin şiddete yönelik tutumları: Yaş ve cinsiyete göre bir inceleme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Çıldır, G., Karakoç, A. ve Karaca, S. (2014). Babaların bebek bakımına katılımının değerlendirilmesi. *Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi, 10*, 1-15.

Çoban, İ. (2017). *The effect of maternal gatekeeping on shared past conservations through father involvement*. Yüksek Lisans Tezi. Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Ankara.

Datta Gupta, N., Smith, N. ve Verner, M. (2008) Childcare and parental leave in the Nordic countries: A model to aspire to?, *Review of Economics of the Household, 6*, 65–89.

Day, R. D., & Padilla-Walker, L. M. (2009). Mother and father connectedness and involvement during early adolescence. *Journal of Family Psychology*, *23*(6), 900.

De Luccie, M. F. (1995). Mothers as gatekeepers: A model of maternal mediators of father involvement. *The Journal of Genetic Psychology*, *156*(1), 115-131.

Deutsch, F. M., Servis, L. J., & Payne, J. D. (2001). Paternal participation in child care and its effects on children' s self-esteem and attitudes toward gendered roles. *Journal of Family Issues, 22*, 1000-1024.

Downer, J. Campos, R., Mcwayne, C., & Gartner, T. (2008). Father Involvement and Children's Early Learning: A Critical Review of Published Empirical Work from the Past 15 Years, *Marriage &Family Review, 43, 1/2*, 67-108

Downer, J. T. ve Mendez, J. L. (2005) African American father involvement and preschool children's school readiness. *Early Education and Development, 16*, 317-340.

Dubowitz, H., Black, M. M., Cox, C. E., Kerr, M. A., Litrownik, A. J., Radhakrishna, A., English, D.J., Schneider, M.W. ve Runyan, D. K. (2001). Father involvement and children's functioning at age 6 years: A multisite study. *Child Maltreatment, 6*, 300-309.

Dwairy, M. (2010). Parental Acceptance-Rejection: a Fourth Cross-Cultural Research on Parenting and Psychological Adjustment of Children, *Journal of Child and Family Studies*, 19, ss. 30-35.

Erdem, T. (1990). *The validity and reliability study of Turkish form of Parental Acceptance Rejection Questionnaire*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erkman, F., Rohner, R. P. (2006). Youths' perceptions of corporal punishment, parental acceptance, and psychological adjustment in a Turkish metropolis. *CrossCultural Research*, 40, 250-267.

Fagan, J. & Barnett, M. (2003). The relationship between maternal gatekeeping, paternal competence, mothers' attitudes about the father role, and father involvement". *Journal of Family Issues, 24/8,* 1020-1043.

Finley, G. E. (1998). Parental age and parenting quality as perceived by late adolescents. *Journal of Genetic Psychology*, *159*, 505-506.

Finley, G. E., & Schwartz S. J. (2007). Father involvement and long-term young adult outcomes: the differential contributions of divorce and gender. *Family Court Review, 45*(4), 573‑587.

Fleming, A. S., Ruble, D. N., Flett, G. L. ve Shaul, D. L. (1988). Postpartum adjustment in first-time mothers: Relations between mood, maternal attitudes, and mother-infant interactions. *Developmental Psychology, 24,* 71-81.

Flouri, E. ve Buchanan, A. (2002). Life satisfaction in teenage boys: The moderating role of father involvement and bullying. *Aggressive Behavior*, *28*, 126-133.

Flouri, E. ve Buchanan, A. (2003a). The role of father involvement and mother involvment in adolescents' psychological well-being. *British Journal of Social Work*, *33*, 399-406.

Flouri, E., & Buchanan, A. (2003b). The role father involvement children' s later mental health. *Journal of adolescence, 26,* 63-68.

Freeman, H., Newland, L. A. ve Coyl, D. D. (2008) Father beliefs as a mediator between contextual barriers and father involvement. *Early Child Development and Care, 178,* 803-819.

Gaertner, B. M., Spinrad, T. L., Eisenberg, N. ve Greving, K. A. (2007). Parental childrearing attitudes as correlates of father involvement during infancy. *Journal of Marriage and Family, 69,* 962-976.

García-Fernández, J.M., Inglés, C.J., Martínez-Monteagudo, M.C., Marzo, J.C., & Estévez, E. (2011). Inventario de Ansiedad Escolar: validación en una muestra de

estudiantes de Educación Secundaria [School Anxiety Inventory: Validation in a sample of Spanish secondary education students]. Psicothema, 23, 301-307.

Garthe, R. C., Sullivan, T., & Kliewer, W. (2015). Longitudinal relations between adolescent and parental behaviors, parental knowledge, and internalizing behaviors among urban adolescents. *Journal of youth and adolescence*, *44*(4), 819–832.

Gaunt, R. (2008). Maternal Gatekeeping: Antecedents and Consequences", *Journal of Family Issues, 29/3,* 373-395.

Gettler, L. T., McKenna, J. J., McDade, T. W., Agustin, S. S., & Kuzawa, C. W. (2012). Does cosleeping contribute to lower testosterone levels in fathers? Evidence from the Philippines. *PloS one*, *7*(9), e41559.

Gracia, P. (2014). Fathers' child care involvement and children's age in Spain: A time use study on differences by education and mothers' employment. *European Sociological Review, 30*, 137-150.

Gray, P. B., Yang, C. J. ve Pope, H. G. (2006). Fathers have lower salivary testosterone levels than unmarried men and married non-fathers in Beijing, China. *Proceedings of the Royal Society B, 273*, 333–339.

Gregory, A. ve Milner, S. (2011). What is ''new'' about fatherhood?: The social construction of fatherhood in France and the UK. *Men and Masculinities, 14*, 588–606.

Güngörmüş-Özkardeş, O. (2010). *Baba Olmak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Gürşimşek, I. (2002). Etkin öğrenme ve aile katılımı. *DEÜ anaokulu/anasınıfı öğretmen el kitabı*, İstanbul: YA-PA.

Harris, K. M. ve Morgan, S. P. (1991). Fathers, sons, and daughters: Differential paternal involvement in parenting. *Journal of Marriage and the Family, 53*, 531-544.

Hauser, O. (2012). Pushing daddy away? A qualitative study of maternal gatekeeping. Qualitative Sociology Review, 8(1), 35-59.

Hazan, C. ve Shaver, P.R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology, 52*, 511-524.

Henry, C. S., Robinson, C. L., Neal, R. A., Huey, E. L. (2006). Adolescent perceptions of overall family system functioning and parental behaviors. *Journal of child and family studies, 15*, 319–329.

Hoffman, C. D. ve Moon, M. (1999). Women's characteristics and gender role attitudes: Support for father involvement with children. *The Journal of Genetic Psychology, 160*, 411-418.

Huerta, M. C., Adema, W., Baxter, J., Han, W. J., Lausten, M., Lee, R. ve diğer. (2013). Fathers' leave, fathers' involvement and child development: Are they related? Evidence from four OECD countries", OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 140, OECD Publishing.

Hwang, C. P. ve Lamb, M. E.(1997). Father involvement in Sweden: A longitudinal study of its stability and correlates. *International Journal Of Behavioral Development, 21*, 621–632.

Ishii-Kuntz, M., Makino, K., Kato, K. ve Tsuchiya, M. (2004). Japanese fathers of preschoolers and their involvement in child care. *Journal of Marriage and Family, 66*, 779-791.

Ivrendi, A. ve Işıkoğlu, N. (2010). A Turkish view on fathers' involvement in children's play. *Early Childhood Education Journal, 37*, 519-526.

Karaboğa, F. (2018). *Ebeveyn reddi algisi yüksek olan ergenlerin şiddet eğilimine yönelmesinde bağlanma biçiminin etkisinin incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.

Karabulut, H. (2017). *Ergenlerin saldırgan davranışları, baba katılımı ve baba katılımının yordayıcıları arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yayımlanmamış doktora tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Karabulut, H. & Şendil, G. (2017). Annelik Bekçiliği Ölçeği'nin (ABÖ) Türkçe'ye uyarlanması", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 16/61,* 686-699.

Karasar, N. (2009). Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kayahan, A. (2002). *Annelerin bağlanma stilleri ve çocukların algıladıkları kabul ve reddin çocuk ruh sağlığı ile ilişkileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Kennedy, M., Betts, L., Dunn, T., Sonuga-Barke, E. ve Underwood, J. (2015). Applying Pleck's model of paternal involvement to the study of preschool attachment quality: A proof of concept study. *Early Child Development and Care, 185*, 601-613.

Khaleque, A., Rohner, R. P. (2002). Perceived Parental Acceptance Rejection and Psychological Adjustment: A Meta-Analysis of Cross-Cultural and Intracultural Studies, *Journal of Marriage and Family*, 64, 54-64.

Kim, E., Cain, A. C., & McCubbin, M. (2006). Maternal and paternal parenting, acculturation, and young adolescents' psychological adjustment in Korean American families. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing, 19,* 112–129.

Kulik, L., & Sadeh, I. (2015). Explaining fathers' involvement in childcare: an ecological approach. *Community, Work & Family*, *18*(1), 19-40.

Kulik, L. ve Tsoref, H. (2010). The Entrance to the Maternal Garden: Environmental and Personal Variables That Explain Maternal Gatekeeping", *Journal of Gender Studies, 19/3*, 263-277.

Kuzucu, Y. (2011). Değişen babalık rolü ve çocuk gelişimine etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 35(*4), 79‑91.

Kuzucu, Y. & Özdemir, Y. (2013). Ergen ruh sağlığının anne ve baba katılımı açısından yordanması". *Eğitim ve Bilim, 38(168),* 96-112.

Kwok, S. Y. ve Li, B. K. (2015). A mediation model of father involvement with preschool children in Hong Kong. *Social Indicators Research, 122*, 905–923.

Lamb, M.E. (1975). Fathers: Forgotten contributors to child development. *Human Development, 18,* 245-266.

Lamb, M. E. (2000). *The history of research on father ınvolvement: an overview", fatherhood: research, ınterventions and policies*, Ed. by, H. Elizabeth Peters, Randal D. Day, The Haworth Press, Inc, 23-42.

Lewis, J. ve Campbell, M. (2007). UK work/family balance policies and gender equality 1997– 2005. *Social Politics, 14*, 4–30.

Lewis, C. ve Lamb, M. E. (2003). Fathers' influences on children's development: The evidence from two-parent families. *European Journal of Psychology of Education, 2*, 211-228.

Lindsey, E. W., Mize, J. ve Pettit, G. S. (1997). Differential play patterns of mothers and fathers of sons and daughters: Implications for children's gender role development. *Sex Roles, 37*, 643-661.

Linnenberg, K. D. (2012). "CinderFella" and first-shift fathers: The effect of work schedule on father involvement. *Sociological Focus, 45*, 203-220.

Makusha, T., & Richter, L. (2016). Gatekeeping and its impact on father involvement among black south africans in rural kwazulu-natal. *Culture, Health & Sexuality, 18*(3), 308-320.

Mallette, J., Futris, T. G., Brown, G. L., & Oshri, A. (2019). Cooperative, conflictual, and uninvolved co-parenting among teenage parents. Journal of Family Issues. Advance online publication.

Maume, D. J. (2011). Reconsidering the temporal increase in fathers' time with children. *Journal of Family and Economic Issues, 32*, 411-423.

McBride, B. A., Brown G. L., Bost K. K., Shin N., Vaughn, B. & Korth, B. (2005). Paternal identity, maternal gatekeeping, and father involvement", *Family Relations, 54/3*, 360-372.

McBride, B. A. ve Rane, T. R. (1998). Parenting alliance as a predictor of father involvement: An exploratory study. *Family Relations*, *47*, 229-236.

McDonough, P., Walters, V. ve Strohschein, L. (2002). Chronic stress and the social patterning of women's health in Canada. *Social Science & Medicine, 54,* 767-782.

Morgan, A., Nutbrown, C. ve Hannon, P. (2009). Fathers' involvement in young children's literacy development: Implications for family literacy programmes. *British Educational Research Journal, 35*, 167-185.

Nock, S. L. ve Kingston, P. W. (1988). Time with children: The impact of couples' work-time commitments. *Social Forces, 67*, 59-85.

Nugent, J. K. (1991). Cultural and psycholoica influences on the father's role in infant development. *Journal of Marriage and the Family, 53,* 475-485.

Öğretir-Özçelik, A. D. (2017). Investigating and comparing the relationship between parental monitoring types and perceived parenting styles of the Turkish students. *Journal of Human Sciences*, *14*(1), 331-345.

Öngider, N. (2006). *Evli ve boşanmış ailelerde algılanan ebeveyn kabul veya reddinin çocuğun psikolojik uyumu üzerindeki etkileri*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öztürk Can, H. ve Aksel E.Ş., (2017). Ebeveyn Kabulü/Reddi İle Ebeveyn Uygulamaları İlişkisi ve Etkileyen Faktörler, Humanities Sciences (NWSAHS), 12(1):35-51,

Palkowitz, R. (1984). Parental attitudes and fathers' interactions with their 5-month-old infants. Developmental Psychology, 20, 1054-1060.

Parke, R. D. (2000). Father involvement: A developmental psychological perspective. H. E. Peters, G. W. Peterson, S. K. Steinmetz ve R. D. Day (Ed.), *Fatherhood: Research, ınterventions and policies* içinde (ss: 43- 58). NewYork: Haworth Press, Inc.

Parke, R. D., Dennis, J., Flyr, M. L., Morris, K. L., Leidy, M. S. & Schofield, T.J. (2005). *Fathers: cultural and ecological perspectives, parenting: an ecological perspective,* Ed. by, T. Luster, L. Okagaki, 2. Ed., New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates,103-144.

Pleck, J. H. (2010). Paternal involvement: revised conceptualization and theoretical linkages with child outcomes. M. E. Lamb, (Ed.), The Role Of The Father In Child Development içinde (5th ed.) (58-93), Canada: John Wiley & Sons.

Presser, H.B. (1988). Shift-work and child care among dual-earner American parents. *Journal of Marriage and The Family***,** 50(1), 133‑148.

Puhlman, D. J. & Pasley, K. (2013). Rethinking Maternal Gatekeeping", *Journal of Family Theory & Review, 5*, 176-193.

Resmi Gazete (2011). Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 25 Şubat.

Ritcher, J., Ritcher G., M. Eisemann, M., Seering, B., & Bartsch, M. (1995). Depression, Perceived Parental Rearing And Self-Acceptance. *Euro Psychiatry*, *10*, 290-296.

Rienks, S. L., Wadsworth, M. E., Markman, H. J., Einhorn, L. ve Etter, E. M. (2011). Father involvement in urban low-income fathers: Baseline associations and changes resulting from preventive intervention. *Family Relations, 60*, 191 – 204.

Rodríguez Ruiz, M., Holgado-Tello, F. P., & Carrasco, M. Á. (2017). *The relationships between father involvement and parental acceptance on the psychological adjustment of children and adolescents: The moderating effects of clinical status. Psychiatry Research,* 256, 88–95.

Rogers, C. R. (1961). On Becoming a person: A psychotherapists view of psychotherapy. Houghton Mifflin.

Rohner, R. P. (1960). *Child acceptance-rejection and modal personality in three Pacific societies.* Unpublished masters thesis, Stanford University.

Rohner, R. P. (1980). Worldwide tests of parental acceptance-rejection theory: An overview. *Behavior Science Research, 15*(1), 1-21.

Rohner, R. P. (1994). Patterns of parenting: The warmth dimension in worldwide perspective. In W. J. Lonner & Malpass (Eds.), Psychology and culture (pp. 113-120). Boston: Allyn and Bacon.

Rohner, R. P. (1998). Father love and child development: History and current evidence. *Current Directions in Psychological Science,* (*5*), 157.

Rohner, R. P. (2004). The Parental Acceptance-Rejection Syndrome: Universal Correlates of Perceived Rejection" *American Psychologist,* 59 (8), 830.

Rohner, R. P., & Khaleque, A. (2003). Reliability And Validity Of The Parental Control Scale: A Meta-analysis Of Cross-cultural And Intracultural studies. Journal *Of Cross- Cultural Psychology, 34*, 643-649.

Rohner, R. P., Khaleque, A. (2005). Handbook for the study of parental acceptance and rejection. *USA: Rohner Research Publications*.

Rohner, R. P., Khaleque, A., & Cournoyer, D. E. (2005). Parental acceptance-rejection: Theory, methods, cross-cultural evidence, and implication. Ethos Journal of the Society for Psychological Anthropology, 33(3), 299-334.

Rohner, R. P., & Pettengill, S. M. (1985). Perceived parental acceptance-rejection and parental control among Korean adolescents. *Child Development*, 524-528.

Rohner, R. P., Rising, D. G., & Sayre-Scibona, J. (2009). Sex differences in relations among remembered parental behavior in childhood, adults' current psychological adjustment, and career indecision. *Psychological reports, 104*(2), 558-566.

Rohner, R. P., & Rohner, E. C. (1981). Parental acceptance-rejection and parental control: Cross-cultural codes. *Ethnology, 20*(3), 245-260.

Roopnarine, J. L., Brown, J., Riegraf, N. B., Crossley, D., Hossain, Z. ve Webb, W. (1995). Father involvement in child care and household work in common-law dual-earner and single-earner Jamaican families. *Journal of Applied Developmental Psychology, 16,* 35-52.

Rothbaum, F., Weisz, J. R. (1994). Parental caregiving and child externalizing behavior in nonclinical samples: A meta-analysis. *Psychological Bulletin,* 116, 55-74.

Sarıtaş, D. (2007). *The Effects of Maternal Acceptance-Rejection on Psychological Distress of Adolescents: The Mediator Roles of Early Maladaptive Schemas* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sarkadi, A., Kristiansson, R., Oberklaid, F. ve Bremberg, S. (2008). Fathers' involvement and children's developmental outcomes: A systematic review of longitudinal studies. *Acta Pædiatrica, 97,* 153-158.

Sary, M. P., & Turnip, S. S. (2015). Attitude difference between fathers and mothers toward fathers involvement in child rearing activities among couples with 0-12 months old babies. Community based study in a primary health care setting. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 190,* 92-96.

Shoppe-Sullivan, S. J., Altenburger, L. E., Lee, M. A., Bower, D.J. & Kamp Dush, C. M. (2015). Who are the gatekeepers? Predictors of maternal gatekeeping. *Parenting: Science and Practice, 15,* 166-186.

Sımsıkı, H. (2011). Baba katılımının ebeveyn tutumu, bağlanma stili ve çift uyumu açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Sımsıkı, H., & Şendil, G. (2014). Baba Katılım Ölçeği'nin (BAKÖ) geliştirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 13*(49), 104-123.

Stevenson, M. M., Fabricius, W. V., Cookston, J. T., Parke, R. D., Coltrane, S., Braver, S. L., & Saenz, D. S. (2014). Marital problems, maternal gatekeeping attitudes, and father–child relationships in adolescence. *Developmental Psychology, 50*(4), 1208.

Tabachnik, B. G. & Fidell, L.S. (2013). Using multivariate statics. Boston: Pearson.

Tessier, R., Charpak, N., Giron, M., Cristo, M., de Calume, Z. F. ve Ruiz-Pelaez, J. G. (2009). Kangaroo mother care, home environment and father involvement in the first year of life: A randomized controlled study. *Acta Paediatrica, 98,* 1444–1450.

Trinder, L. (2008). Maternal gate closing and gate opening in postdivorce families. *Journal of Family Issues, 29(10),* 1298-1324.

Tu, Y. C., Chang, J.C. & Kao, T.F. (2014). A study on the relationships between maternal gatekeeping and paternal involvement in Taiwan", *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 122,* 319-328.

Türkoğlu, D., & Gültekin-Akduman, G. (2015). Okul öncesi dönem çocuğu olan babaların babalık rolü algıları ile eş destek düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8*(38), 761-772.

Uludağlı, N. P. (2017). Baba katılımında etkili faktörler ve baba katılımının baba, anne ve çocuk açısından yararları. *Türk Psikoloji Yazıları, 20*(39), 70-88.

Wang, X., Yu, Y., Zhu, R., & Ji, Z. (2019). Linking maternal gatekeeping to child outcomes in dual-earner families in China: the mediating role of father involvement. *Early Child Development and Care*, 1-11.

Williams, S. M., & Finley, G. E. (1997). Father contact and perceived affective quality of fathering in Trinidad. *Interamerican Journal of Psychology, 31*, 315‑319.

Wilson, K. R. ve Prior, M. R. (2011). Father involvement and child well-being. *Journal of Paediatrics and Child Health, 47*, 405–407.

Wolchik, S. A., Wilcox, K. L., Tein, J. Y. & Sandler, I. N. (2000). Maternal Acceptance And Consistency Of Discipline As Buffers Of Divorce On Children' s Psychological Adjustment Problems. *Journal Of Abnormal Child Psychology, 28*, 87-102.

Wu, H. T., Tseng, S. F., Wu, P. L., & Chen, C. M. (2016). The relationship between parent-child ınteractions and prosocial behavior among fifth-and sixth-grade students: gratitude as a mediating variable. *Universal Journal of Educational Research, 4*(10), 2373-2385.

Yeung, W. J., Sandberg, J. F., Davis-Kean, P. E. ve Hofferth, S. L. (2001). Children's time with fathers in intact families. *Journal of Marriage and Family, 63*, 136-154.

Yogman, M. W., Kindlon, D. ve Earls, F. (1995). Father involvement and cognitive/behavioral outcomes of preterm infants. *Journal of the Amiercan Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 34*, 58-66.

Zanoni, L., Warburton, W., Bussey, K. ve McMaugh, A. (2013). Fathers as 'core business' in child welfare practice and research: An interdisciplinary review. *Children and Youth Services Review, 35*, 1055– 1070.

Zeybekoğlu, Ö. (2013). Günümüzde Erkeklerin Gözünden Babalık ve Aile*", Mediterranean Journal of Humanities, 3/2*, 297/328.

Zigler, E., Pfannenstiel, J. C., & Seitz, V. (2008). The Parents as Teachers program and school success: A replication and extension. *The journal of primary prevention, 29*(2), 103-120.

Zvara, B. J., Schoppe-Sullivan, S. J., & Dush, C. K. (2013). Fathers' involvement in child health care: Associations with prenatal involvement, parents' beliefs, and maternal gatekeeping. *Family Relations, 62*(4), 649-661.